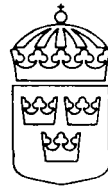

Riksdagens protokoll

1985/86:50

12 december 1985

Protokoll
1985/86:50

Debatter m. m.

Torsdagen den 12 december

Tandvårdsförsäkringen	6
Flyktingpolitiken	15
Radio- och TV-sändningar i kabelnät m. m.	23
Stöd till lokal TV-programverksamhet	32
Skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål	38
Ändrad beskattning av gasol	50
Kassettskatten	63
Skyldigheten att lämna kontrolluppgifter	69
Svar på frågor	
1985/86:266 av Alf Svensson (c) om Sveriges Radios förlags- verksamhet	80
1985/86:275 av Rune Rydén (m) om bevarande av viss kyrko- ruin i Lund	82
1985/86:286 av Karl Boo (c) om ersättning till konstnärer för utställningsverksamhet	84
1985/86:289 av Stina Eliasson (c) om förbättrade arbetsförhål- landen för arkivmyndigheter	85
1985/86:262 av Hans Dau (m) om lokaliseringen av statlig verksamhet	86
1985/86:265 av Viola Claesson (vpk) om förbättrat arbetsrätts- ligt stöd	87
1985/86:268 av Paul Lestander (vpk) om aktiva insatser mot asbest	89
1985/86:270 av Monica Öhman (s) om ett arbetsmarknadspoli- tiskt program för östra Norrbotten	90
1985/86:292 av Lars-Ove Hagberg (vpk) om den fackliga veto- rätten vid entreprenad	91
1985/86:247 av Sten Andersson i Malmö (m) om protektionis- men inom varvsnäringen	92
1985/86:250 av Lars Ahlström (m) om förmånsrättsordningen vid konkurs	93
1985/86:271 av Åsa Strömbäck-Norrman (s) om arbetstillfälle- na vid servicecentralen i Gällivare AB (SIGA)	94

1985/86:283 av Birger Rosqvist (s) om sysselsättningen i Mönsterås, Högsby och Oskarshamns kommuner	96
1985/86:272 av Ove Karlsson (s) om tidpunkten för en fälttjänstövning inom Bergslagens militärområde	98
1985/86:291 av Viola Claesson (vpk) om förenligheten av vissa uppdrag	99
1985/86:261 av Eva Johansson (s) om dispens från skyldigheten att göra inbetalningar till likviditetskonto i riksbanken	101
1985/86:269 av Göte Jonsson (m) om åtgärder för att öka småhusbyggandet	101
1985/86:277 av Leif Marklund (s) om regeringsprövningen av vissa industrianläggningar	105
1985/86:280 av Ylva Annerstedt (fp) om förbud mot arbete med asbest vid gymnasieskolans fordonstekniska linjer	105
1985/86:290 av Margareta Mörck (fp) om åtgärder för att öka tillgången på sjuksköterskor	106
1985/86:267 av Erik Holmkvist (m) om förtida uttag på jordbruksföretags investeringskonton	107
1985/86:282 av Carl-Hugo Hamilton (m) om villkoren för att få disponera vissa exportdepositioner	109
1985/86:287 av Kjell Johansson (fp) om preliminärskatteuttaget för lantbrukare	109
1985/86:264 av Lars Ernestam (fp) om införande av fiskevårdsavgift	111
1985/86:281 av Ralf Lindström (s) om torskfisket i Östersjön ..	112
1985/86:294 av Jens Eriksson (m) om arbetsförhållandena vid havsfiskelaboratoriet i Lysekil	113
1985/86:263 av Lars Ernestam (fp) om åtgärder för att minska antalet cykelstölder	115
1985/86:260 av Sven-Erik Alkemark (s) om sträckningen av väg E 4 genom Vaggeryd	116
1985/86:285 av Erik Holmkvist (m) om godstrafiken på järnvägssträckan Karungi-Övertorneå	117
1985/86:293 av Bertil Jonasson (c) om SJ:s godsfrakter till och från Hagfors	118
1985/86:278 av Sylvia Pettersson (s) om socialbidrag för fackföreningsavgifter	120
Meddelande om interpellationer	
1985/86:85 av Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) om kreditvillkoren vid avbetalningsköp	121
1985/86:86 av Pär Granstedt (c) om föreningen av Östersjön	122
Meddelande om fråga	
1985/86:296 av Pär Granstedt (c) om nomineringen av en ny flyktingkommissarie hos FN	122

Avgjorda ärenden

Prot.
1985/86
50

Torsdagen den 12 december

Konstitutionsutskottets betänkande

1985/86:12 Granskning av riksdagens förvaltningskontors verksamhet	5
--	---

Justitieutskottets betänkande

1985/86:8 Ändring i brottsbalken (mutbrott) m. m.	5
--	---

Utrikesutskottets betänkande

1985/86:14 Godkännande av ändringar i Helsingforsavtalet m. m. samt verksamheten inom Nordiska rådet	6
--	---

Socialutskottets betänkande

1985/86:6 Samlad tillsyn av arbetsmiljön	6
--	---

Trafikutskottets betänkande

1985/86:6 Ändring i luftfartslagen, m. m.	6
--	---

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1985/86:6 Tandvårdsförsäkringen	6
1985/86:7 Invandring m. m.	6

Konstitutionsutskottets betänkande

1985/86:7 Radio- och TV-sändningar i kabelnät m. m.	6
--	---

Kulturutskottets betänkanden

1985/86:11 Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar m. m. ...	6
1985/86:7 Skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål	6

Skatteutskottets betänkanden

1985/86:12 Ändrad beskattning av gasol	50
1985/86:13 Kassettskatten	50
1985/86:14 Jämknings i skyldigheten att lämna kontrolluppgifter	50

Torsdagen den 12 december

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollen för den 4 innevarande månad.

2 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Jerry Martinger (m), Huddinge, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 1 januari 1986 sedan Stig Rindborg (m) avsagt sig uppdraget. Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Ingela Gardner, Åkersberga, Inge Telander, Djursholm, Jan Sandberg, Järfälla, Inger Koch, Täby, Per Naess, Sollentuna, Ulla Voss-Schrader, Djursholm, Nils Oskar Nilsson, Tumba, Ola Månsson, Solna, Gun Blomberg, Sollentuna, och Rune Davidsson, Vaxholm (alla m).

Valprovsningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 11 december 1985

Stig Nordlund

/Sven-Georg Grahn

3 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1985/86:10

Lagutskottets betänkande 1985/86:13

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1985/86:10

Utbildningsutskottets betänkande 1985/86:8

Bostadsutskottets betänkanden 1985/86:9-11

4 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1985/86:12 Granskning av riksdagens förvaltningskontors verksamhet (redog. 1985/86:5)

Justitieutskottets betänkande

1985/86:8 Ändring i brottsbalken (mutbrott) m.m. (prop. 1984/85:117 delvis)

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Tandvårds-
försäkringen*

Utrikesutskottets betänkande

1985/86:14 Godkännande av ändringar i Helsingforsavtalet och det nordiska avtalet om kulturellt samarbete (prop. 1985/86:64) samt om verksamheten inom Nordiska rådet (redog. 1985/86:4)

Socialutskottets betänkande

1985/86:6 Samlad tillsyn av arbetsmiljön (prop. 1985/86:40)

Trafikutskottets betänkande

1985/86:6 Ändring i luftfartslagen (1957:297), m. m. (prop. 1984/85:212)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

5 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkanden

1985/86:6 om tandvårdsförsäkringen (prop. 1985/86:51),

1985/86:7 om invandring m. m. (prop. 1985/86:25 delvis),

konstitutionsutskottets betänkande

1985/86:7 om radio- och TV-sändningar i kabelnät m. m. (prop. 1984/85:199 delvis och 1984/85:208);

kulturutskottets betänkanden

1985/86:11 om avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar m. m. (prop. 1985/86:22 och 1985/86:25 delvis) samt

1985/86:7 om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål (prop. 1984/85:179).

Kammaren biföll talmannens förslag att ärendena skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 1 TALMANNEN:

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 6 och 7, konstitutionsutskottets betänkande 7 samt kulturutskottets betänkanden 11 och 7 kommer att debatteras i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså socialförsäkringsutskottets betänkande 6 om tandvårdsförsäkringen.

Tandvårdsförsäkringen

Anf. 2 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Om riksdagens tidsschema hade varit lika pressat i dag som det lär bli i morgon, skulle jag ha kunnat nöja mig med att hänvisa till dryga tio års ständigt repeterad debatt, given i repris senast för ett år sedan, om etableringsbegränsning för tandläkare och därefter yrkat bifall till våra

reservationer. Det är kanske inte nödvändigt att ålägga sig riktigt så stränga restriktioner när det gäller taletiden, varför jag ber att få sammanfatta, såsom brukar sägas, det här ärendet.

Vi har haft etableringsbegränsning sedan i det närmaste tandförsäkringens tillkomst. Det finns en skola som alltjämt tror att etableringsbegränsningen har gjort nytta och kan tänkas göra nytta även i framtiden. Det finns en annan skola, till vilken jag hör, som emellertid har konstaterat att etableringsbegränsning inte har gjort någon nytta och att den, om den över huvud taget har haft någon effekt, har varit skadlig. Den skolan tror inte heller att etableringsbegränsningen kommer att ha någon positiv effekt i framtiden.

Av alla de argument som anförts för etableringskontroll återstår möjligen ett som kan vara värt att diskutera. Föreställningen att den regionala obalansen i tandvårdsresursernas fördelning över riket skulle ha positivt påverkats av etableringsbegränsningen är närmast naiv, möjligen ideologiskt färgad. Realiteterna visar inte på någon sådan effekt.

Däremot kan det sägas att man i ett läge där samhällsekonomin är ansträngd på något sätt får försöka se till att inte en större andel än vad vi anser oss ha råd med av samhällets totala resurser avdelas för ett enda område, hur viktigt detta område än är. Nu kan man tänka sig, att om vi får en mycket stor tillgång på tandläkare, som ju alltid har ansetts vara den som det brukar heta begränsande faktorn för tandvårdens utbyggnad, skulle det bli en överefterfrågan och en alltför stor avsättning av resurser till just tandvården, mer än vad samhället anser sig ha råd med.

Utskottet, liksom propositionsförfattaren, utgår ifrån att det rätta sättet att hålla tandvårdskostnaderna under kontroll är att se till att det inte någonstans finns för många tandläkare. Detta är naturligtvis uttryck för en obotlig regleringsoptimism. Vi som motsätter oss att etableringsbegränsningen förlängs, denna gång på obestämd tid, menar att farhågorna för en överefterfrågan och en överproduktion av tandvård dels är överdrivna, dels i varje fall inte rimligen kan mötas med den här metoden.

Vi kommer att ha ett överskott av tandläkare i Sverige om något år. Det är helt klart, och det har redan börjat. Skulle alla dessa tandläkare verkligen stå och arbeta allt vad de hinner och orkar, så skulle det bli en betydande ökning av tandvården och därmed tandvårdskostnaderna i riket.

Men det måste finnas andra sätt att komma till rätta med detta. Vi tror i själva verket inte att det behövs särskilt omfattande åtgärder. Det finns ett marknadsekonomiskt sätt att se på det här. Även om det brukar anses cyniskt att nämna detta i sådana här sammanhang, är det faktiskt så.

Först och främst är det ju så att ingen företagare – och dit hör privatarbetande tandläkare – frivilligt etablerar sig i ett område där man inte tror sig kunna försörja sig. På en ort där tandläkartillgången redan är så stor att efterfrågan är tillfredsställd och mera därtill, skall det en väldig optimism till innan man slår sig ner där och försöker leva på sitt arbete som fri tandläkare och företagare. Om man gör det, måste man vara duktig i sitt yrke och möjligen konkurrera ut någon annan där befintlig för att skaffa sig en marknadsandel, utan att för den skull marknaden behöver växa. Detta skall man enligt vår mening acceptera och önska lycka till. Det är nyttigt för kvaliteten, och det går ihop med vårt i princip fria system.

Därtill kommer att det redan finns ett starkt hinder för en överutveckling av tandvårdsafterfrågan. Också det är – här skulle jag vilja säga dess värre – marknadsekoniskt. Man kan ju, som det brukar heta, ransonera med priset; det gör vi vare sig vi vill eller inte. Tandvårdsförsäkringen kom till för att alla människor skulle få tillgång till god tandvård utan att hindras av ekonomisk svaghet. Den var effektiv i detta avseende – till en början. Den är inte särskilt effektiv längre. Sanningen är ju den att dels genom en framtvingad sänkning av kompensationsnivån i tandvårdsförsäkringen – den ersätter en mindre del än från början av den totala kostnaden –, dels genom prisutvecklingen, har vi redan fått ett starkt hinder i form av priset mot översefterfrågan på tandvård. Det har blivit så dyrt att betala den bit som är kvar av tandvårdskostnaderna att vi är tillbaka nästan där vi började. Människor måste tänka sig för mer än en gång, innan de går till tandläkaren. I den mån det verkligen finns människor som betraktar det som en del av sitt nöjesliv att gå till tandläkaren – jag har aldrig gjort det – kommer de att hindras av att kostnaden för den är mycket hög.

Fortsatt etableringskontroll för tandläkare kan alltså rimligen inte vara något skäl ens för att begränsa totalefterfrågan eller snarare totalutbudet av tandvård. Samtliga tre icke-socialistiska partier yrkar därför att den här regleringen skall upphöra när den nu gällande lagen upphör att gälla vid årsskiftet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation 1.

Det finns en liten del till i detta komplex som behandlas i detta betänkande. Det gäller specialisttandläkarna. Också där har vi haft en hård reglering. Dessa tandläkare skall i princip få finnas endast inom den offentliga tandvården. Det har aldrig funnits något gott skäl för den begränsningen, och det finns fortfarande inget gott skäl för den.

Att det skulle vara något fel att specialisttandläkare, vilkas tjänster behövs inom ett område, får fortsätta att verka som specialisttandläkare i den mån tjänsterna behövs – även om de måste fylla ut sin arbetstid med s. k. vanlig tandvård – och att det skulle utgöra något hinder för utvecklingen av en god specialisttandvård, vilket är det skäl som har åberopats genom åren, är obegripligt. Specialisttandläkare bör som andra tandläkare om de så önskar ha rätt att etablera sig inom försäkringens ram.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall också till reservation 3 till socialförsäkringsutskottets betänkande 6.

Anf. 3 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! I propositionen föreslås att den tillfälliga etableringskontroll som infördes 1974 skall permanentas. Lagens giltighetstid har tidigare förlängts vid ett flertal tillfällen, men lagen har alltid varit tidsbegränsad. Regeringen föreslår nu att lagen skall gälla utan tidsbegränsning, vilket är alarmerande och inger stora farhågor för framtiden.

Efterfrågan på tandläkare kan i dag tillgodoses i stora delar av landet. I stället för brist på tandläkare har vi i dag ett tandläkaröverskott – tandläkarna har svårt att få arbete. Landstingen kan inte anställa alla nyutexaminerade tandläkare, och etableringskontrollen försvårar för nya tandläkare att öppna egen praktik.

När etableringskontrollen infördes för ungefär elva år sedan var situationen helt annorlunda. Det rådde en stor brist på tandläkare då.

Regeringens argumentation för att behålla etableringskontrollen har också förändrats i takt med att tandläkarbristen har minskat. Men det ter sig knappast särskilt trovärdigt att vara för en etableringskontroll för tandläkare när det finns ett tandläkaröverskott – om syftet med etableringskontrollen är att erbjuda människor en så bra tandvård som möjligt.

Tandläkare kan rimligtvis antas fungera något så när rationellt. Det är knappast troligt att tandläkare i stora skaror skulle etablera sig på orter där behovet redan är tillgodosett. Det krävs stora investeringar för att starta en tandläkarpraktik, och en tandläkarpraktik måste givetvis ha en tillräcklig beläggning för att gå ihop. Allt talar snarare för att en fri etableringsrätt skulle leda till att utbudet av tandvård bättre skulle motsvara efterfrågan på tandvård än vad som i dag är fallet.

Det är väsentligt att den enskilda medborgaren själv kan välja vilken tandläkare han eller hon vill gå till. Det måste finnas ett fritt val mellan privatpraktiserande tandläkare och folktandvården. Om det råder konkurrens mellan olika tandläkare och mellan tandvård som bedrivs av olika huvudmän, säkerställs det att verksamheten bedrivs så effektivt som möjligt.

Folkpartiet anser att det skall finnas fri etableringsrätt för tandläkare. Det skall vara möjligt för varje tandläkare att ansluta sig till tandvårdsförsäkringen, oavsett var han eller hon bor.

Nu har regeringen, som jag antytt, ändrat sin argumentation. Nu säger man att vårt samhällsekonomiska läge inte tillåter en obegränsad expansion av tandvårdskostnaderna. Det är litet oklart vad regeringen avser med detta. Ersättningen från tandvårdsförsäkringen utgår ju efter prestation.

Enligt folkpartiets mening måste behovet av tandvård vara styrande för tandvårdens dimensionering. Regeringen hävdar att syftet med etableringskontrollen är att säkerställa att alla människor ges tillgång till en god tandvård. Vi tror att det syftet bättre tillgodoses om etableringskontrollen avskaffas. Men vi är överens om målet om en god tandvård till alla.

Regeringen tycks tro att en fri etableringsrätt skulle medföra att en mängd onödig tandvård skulle utföras av tandläkarna, som i brist på patienter skulle börja göra obehövliga tandvårdsinsatser. Det tror inte vi.

Den samhällsekonomiska kostnaden för tandvården när den är så utbyggd att efterfrågan kan tillgodoses är rimligtvis inte beroende av om det råder etableringskontroll eller inte, utan av hur rationellt verksamheten bedrivs.

En fri etableringsrätt skulle medföra en hälsosam konkurrens mellan folktandvården och privata tandläkare och givetvis också mellan olika privata tandläkare. Det finns all anledning att anta att detta också leder fram till att den samhällsekonomiska kostnaden minimeras.

Undersökningar av tandvårdens kostnader pekar också på att de privata tandläkarna har lägre kostnader än folktandvården. I propositionen nämns att man strävar efter att pressa kostnaderna inom folktandvården, och detta är givetvis bra. Denna strävan blir säkert ännu mer uttalad i en situation med fri etableringsrätt.

Mot denna bakgrund vill jag fråga socialdemokraterna vad de menar med påståendet att fri etableringsrätt skulle leda till ökade samhällsekonomiska kostnader.

Det är glädjande att alla de tre icke-socialistiska partierna sluter upp bakom kravet på fri etableringsrätt.

Herr talman! Även inom specialisttandvården finns det behov av valmöjligheter och konkurrens. De begränsningar som gäller för privattdandläkares rätt till specialisttaxa bör därför avskaffas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de två reservationerna 1 och 3 i utskottets betänkande.

Anf. 4 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Utskottet avstyrker vår motion om kostnadsfria tandproteser främst av kostnadsskäl, men framhåller också att en sådan förändring som vi föreslår skulle medföra gränsdragningsproblem. Såvitt jag vet finns det inte någon utredning om vad en sådan reform skulle kosta som utskottet kan stödja sig på. Skall man dessutom bara se till kostnaderna? Bör man inte också titta på vilket lidande det innebär, särskilt för de äldre, när människor inte kan skaffa tandproteser?

Det har konstaterats att framför allt äldre som saknar tandproteser eller har dåliga sådana lider av undernäring eller riskerar att bli undernärda därför att de inte kan äta vilken sorts mat som helst och därför inte kan sortera ut viktig och näringsrik mat. Detta har utskottet över huvud taget inte diskuterat.

Jag kan hålla med om att det kan bli gränsdragningsproblem i början. Men vilken lag eller försäkring har inte medfört problem när den varit ny? Det har alla lagar och försäkringar gjort tills man rättsligt har prövat dem och fått prejudikat. Problem uppstår under en övergångsperiod. Sedan tror jag att de är över.

Utskottet framhåller att tandvårdsförsäkringen är en separat försäkring inom sjukförsäkringen, och det är klart. Vad vi från vpk:s sida menade med motionen var att samma regler som gäller inom sjukvården skulle gälla också inom tandvården och att man inom tandvårdsförsäkringens ram skulle införa kostnadsfria tandproteser.

Utskottet har inte med ett ord nämnt att kostnaden för tandproteser är för hög.

Av utskottets skrivning får man intrycket att alla som har tandproteser skulle behöva byta dem och att en stor del av svenska folket är i behov av tandproteser. Så kan väl inte vara fallet. Skulle det verkligen vara så, måste man anse att hela tandvårdsförsäkringen är misslyckad och att den förebyggande tandvården inte har motsvarat förväntningarna.

Att inom tandvården införa samma regler som gäller inom sjukvården när det gäller proteser ser jag som en rättvisåtgärd. Att man hjälper människor som har det svårt i samhället rent ekonomiskt är socialt viktigt. I dag kostar tandproteser ca 1 800 kr. Det är en stor ekonomisk belastning för låginkomsttagare och pensionärer.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 5 ULLA JOHANSSON (s):

Herr talman! I proposition 1985/86:51 föreslås att reglerna för tandläkares anslutning till den allmänna tandvårdsförsäkringen skall gälla tills vidare.

Reglerna skall som för närvarande syfta till att anpassa tandvårdsresurserna till behov och samhällsekonomiskt utrymme och till att en utjämning skall uppnås mellan och inom regioner.

Den nya tandvårdslagen gav landstingen större ansvar. De skall planera all tandvård inom sitt geografiska område. Detta gäller både den egna vården och den vård som meddelas av privata vårdgivare. Den s. k. obsgruppen, en arbetsgrupp med representanter för riksförsäkringsverket, socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Sveriges tandläkarförbund, har tillsatts av riksförsäkringsverkets tandvårdsdelegation. Gruppen medverkar fortlöpande vid handläggningen hos verket av ärenden som rör uppförande av tandläkare på försäkringskassornas förteckningar. I dessa ärenden inhämtas alltid yttrande från den lokala samrådsgruppen för tandvårdsfrågor i vederbörande landsting. I ärenden avseende nyetablering inhämtas dessutom yttrande från beslutande organ inom vederbörande landsting.

Regeringen har gett riksförsäkringsverket i uppdrag att före den 1 februari 1986 lägga fram förslag om en reviderad taxa.

Majoriteten i socialförsäkringsutskottet godkänner regeringens förslag och har i betänkandet nr 6 tillstyrkt propositionen.

Med anledning av propositionen väcktes tre motioner med yrkande om avslag på densamma. Yrkandena återkommer i den av moderater, folkpartister och centerpartister avgivna reservationen, som jag härmed yrkar avslag på.

I motionerna från moderata samlingspartiet och folkpartiet föreslås att prövningen när det gäller specialisttandläkarnas möjligheter att ansluta sig till försäkringen skall avskaffas. Utskottet avstyrker motionerna med motiveringen att man bör avvakta den tidigare nämnda översynen av tandvårdstaxan. Utskottet avstyrker även den reservation i frågan som har avgivits av moderata samlingspartiet och folkpartiet, till vilken även centern har anslutit sig.

Vpk:s motion om kostnadsfria tandproteser har utskottet inte kunnat tillstyrka. Vpk:s motivering för sitt yrkande är att tandproteser bör vara kostnadsfria i likhet med övriga proteser. Utskottet hänvisar till att kostnaden för tandproteser regleras inom ramen för den särskilda tandvårdsförsäkringen, medan kostnaden för övriga proteser regleras via sjukvårdersättningen. Vi kan inte beräkna kostnaderna för ett genomförande av den av vpk föreslagna förändringen av tandvårdstaxan, och vi kan inte heller lösa de gränsdragningsproblem som skulle uppstå. Utskottet avstyrker därför motionen.

Nils Carlshamre sade att denna fråga har diskuterats i tio år. Jag vill säga, i likhet med moderaternas motionsskrivare Göte Jonsson, att ingenting har inträffat som rubbar vår ståndpunkt. När det gäller regleringen av tandvårdsförsäkringen har ingenting inträffat som har rubbat vare sig moderaterna eller socialdemokraterna. Vi har fått en bättre tandhälsa bland barn och ungdomar, men än finns det mycket kvar att göra för andra grupper. Vi skall se till att också de får en bättre tandvård.

I såväl den moderata motionen som i folkpartimotionen sägs – och det underströks nu av Kenth Skärvik – att vi får en billigare tandvård genom privatvårdsläkeriet. Jag undrar: Vad finns det egentligen som säger att det är

samma goda tandvård som erbjuds inom privattandläkarvården som inom den offentliga vården, och vad är det som bevisar att den privata tandvården verkligen blir billigare? Jag tror att det behövs ytterligare klarlägganden, innan man kan bevisa att den privata tandvården är billigare än den offentliga.

Det fria valet skall finnas på alla orter, sade Kenth Skårvik. Ja, det vore bra om det funnes tandläkare på alla orter. Det är därför vi måste fortsätta med den reglerade tandvården, för att se till att alla överallt i landet får möjlighet till en bra tandvård.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 6 och avslag på de tre reservationerna.

Anf. 6 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Majoritetens representant i denna debatt har väl över huvudet taget inte givit oss något nytt. Jag har en känsla av att majoriteten är låst i den här situationen. Att de nuvarande reglerna förlängs på obestämd tid tyder på att de kommer att bli bestående i framtiden, och det gör oss verkligen bekymrade.

Vad som också kändes tråkigt i detta sammanhang var att Ulla Johansson misstänkliggjorde privattandläkarna och frågade sig vad de skulle kunna göra bättre än folktandvården och vad det är som säger att de är lika skickliga som tandläkarna inom folktandvården. Men de har ju trots allt samma utbildning, Ulla Johansson. Efter att själv ha varit anställd i näringslivet i 25–30 år tror jag att en tandläkare som öppnar en egen praktik har en otroligt stark känsla för denna och att han kommer att arbeta som en egen företagare och se till att hans praktik ekonomiskt går ihop. Det innebär däremot inte att han behöver ta ut högre ersättning. Han kan i fråga om personal, lokaler och administration arbeta på ett helt annat sätt än vad man kan göra inom folktandvården. Jag tror därför att det finns stora möjligheter för en privattandläkare att hålla sina omkostnader betydligt lägre än vad folktandvården kan.

Vad gäller valmöjligheterna för dem som bor på orter och i regioner med mindre tandvårdsresurser vill jag säga att vi skall se till att lösa det problemet med hjälp av den konkurrens som finns mellan privattandläkare och folktandvården. Det fungerar ju så att en tandläkare som önskar öppna egen praktik söker sig till orter där det verkligen behövs en tandläkare – inte dit där det redan finns en tandläkarpraktik. Om vi hjälps åt i detta läge och låter konkurrensen vara fri, tror jag att detta kommer att lösa sig på ett bra sätt. Men begränsar vi möjligheterna för tandläkarna att etablera sig på de orter där de kan behövas, så tror jag att vi gör tandläkeriet en björntjänst för framtiden.

Anf. 7 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Jag tycker att det är en dålig motivering när man säger att man inte kan se vad det skulle kosta eller att det är gränsdragningsproblem. Det betyder att man inte är intresserad, och det vore ärligare från utskottets sida att säga det direkt.

Anf. 8 ULLA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är inte jag som har misstänkliggjort de privata tandläkarna. Det är Kenth Skårvik och moderaterna som har sagt att det är dyrare med offentlig tandvård, och jag har ifrågasatt om ni kan bevisa att det är riktigt. Jag har frågat om ni kan bevisa att man gör samma saker för de pengar som betalas ut. Det kan vara så att det är svårare tandvård som förmedlas genom de offentligt anställda tandläkarna – inom sjukvård och annat – än vad privattandläkarna får utföra. Det kan inom den offentliga tandvården vara bättre tillgång på utbildade tandsköterskor, för att ta några exempel på vad som kan skilja mellan privat och offentlig tandvård.

Det är, Karl-Erik Persson, en kostnadsfråga, och det kan tänkas att vi i första hand skall se till att alla får en bra tandvård, innan vi generellt lovar att vi kan betala tandproteser till alla.

Anf. 9 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Som jag sade förut kan jag inte tänka mig att en tandläkare som öppnar en egen praktik fungerar annorlunda än en människa som startar ett privat företag av annat slag. De måste ju se till att företaget fungerar. Fungerar inte ett företag bra – i det här fallet en tandläkarpraktik – så får man inga patienter och inga nya besök. Detta innebär inte att den privatpraktiserande tandläkaren måste ta ut högre kostnader och bli en bov i sammanhanget. Han eller hon måste rätta sig efter den marknad som finns. Jag kan inte föreställa mig att det skulle fungera på något annat sätt.

Jag är den förste att erkänna att de tandläkare som jobbar inom folktandvården är duktiga. Jag har aldrig sagt något annat, men jag tror att de som är privatpraktiserande är lika duktiga. Det var det jag fick en känsla av att Ulla Johansson inte ansåg att de var. Jag tror att det skulle öppna sig stora möjligheter, om de nyutexaminerade tandläkarna fick komma in i folktandvården, om det fanns plats för dem där, och om vi lät de äldre tandläkarna, som varit i folktandvården i många år och vill flytta på sig, få en chans att göra det. Låt dem få öppna egen praktik! Vi kan inte tidsbegränsa för all evighet.

Anf. 10 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Att det finns samma regler inom tandvården och sjukvården när det gäller proteser ser jag som en rättvis åtgärd. Men hur många det är som i dag behöver tandproteser vet man ju inte. Det finns ingen redovisning i det sammanhanget. Därför kan man ju inte heller säga hur stor kostnaden blir.

Anf. 11 ULLA JOHANSSON (s):

Herr talman! Kenth Skårvik måste väl ändå inse att privattandläkare inte ger sig in på att arbeta på platser där befolkningsunderlaget inte är tillräckligt stort. Men den offentligt anställda tandläkaren måste betjäna alla överallt.

Jag tror, Karl-Erik Persson, att ni i vpk får lov att väcka ytterligare motioner där ni anger kostnaderna, var pengarna skall tas och även vad ni då vill prioritera – den här gången gällde det alltså tandproteser.

Anf. 12 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Vi vet alltså precis hur detta skall fungera. Låt oss då se till att det finns en bra folktandvård. Låt oss se till att det finns bra privattandläkare. Vi måste också gemensamt se till att det finns tandläkare – både inom folktandvården och inom den privata tandvården – på de orter där svårigheter råder. Samtidigt måste vi se till att de tandläkare som vill ge sig ut till landsorten får en "morot", så att vi får ett tandläkeri även där.

Det skall finnas konkurrens. Det skall alltså finnas både privattandläkare och tandläkare inom folktandvården, så att det på alla platser i Sverige finns den tandvård som behövs. Det är inte bara antalet människor på en plats som är avgörande. Det skall gå att kombinera de olika formerna. Vi skall alltså ha fri etableringsrätt!

Anf. 13 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Ulla Johansson behöver inte vara orolig. Vi kommer allt tillbaka med fler motioner när det gäller tandproteserna.

Anf. 14 ULLA JOHANSSON (s):

Herr talman! Om vi följer Kenth Skårviks rekommendation, skulle det förbli som det nu är – dvs. att de flesta tandläkarna finns i Stockholm, Malmö och Göteborg. Men vi vill att det skall finnas tandläkare överallt.

Anf. 15 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Detta blir mitt sista inlägg i den här diskussionen, för det verkar vara helt meningslöst att diskutera dessa saker med socialdemokraterna.

Jag har stor erfarenhet av det privata näringslivet. Eftersom det på detta område mycket väl går att göra jämförelser med det privata näringslivet, kan jag inte föreställa mig att det i detta sammanhang skulle fungera på annat sätt än i andra sammanhang. Vi kommer således att fortsätta att motionera i denna fråga. Vi hoppas att vi någon gång får möjlighet att genomföra det som vi förespråkar och att vi då får tillfälle att i praktiken bevisa för Ulla Johansson och övriga socialdemokrater att det inte behövs någon etableringskontroll.

Anf. 16 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Ulla Johansson säger att utan etableringskontroll kommer de flesta tandläkarna att finnas i Stockholm, Göteborg och Malmö. Men, Ulla Johansson, vi har ju haft etableringskontroll i tio år och ändå finns de flesta tandläkarna i Stockholm, Göteborg och Malmö! Det är en av effekterna av begränsningen.

Anf. 17 ULLA JOHANSSON (s):

Herr talman! Återigen vill jag fråga Kenth Skårvik: Varför finns de flesta läkarna och tandläkarna i de områden som har det största befolkningsunderlaget, och varför kan vi inte fortsätta med nuvarande system tills vidare? Vi har inte sagt att systemet med etableringskontroll skall permanentas. Vi har sagt att det skall finnas tills vidare.

Anf. 18 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag hade, som sagt, inte tänkt gå längre i den här debatten. Beträffande det sist nämnda vill jag dock framhålla att vad jag sade var att farhågor finns för att systemet skall bestå. För övrigt hänvisar jag till vad Nils Carlshamre sade förut. Han sade nämligen: Det är bara att konstatera hur det ser ut inom tandläkeriet i Sverige just nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om kulturutskottets betänkande 7.)

Anf. 19 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 7 om invandring m. m.

Flyktingpolitiken

Anf. 20 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Allt fler människor tvingas i dag att lämna sina hem och sina hemländer. Kränkningar av folkrätten och av enskilda människors fri- och rättigheter utgör den viktigaste orsaken till att en så stor mängd flyktingar söker en fristad i vårt land. I Sverige kan vi ta emot bara en bråkdel av den stora flyktingskaran. Av ca 12 miljoner flyktingar i världen tar vi emot 1 %. Vi är skyldiga att föra en generös politik och ge en fristad till de flyktingar som söker sig till vårt land. Det förtryck som råder och det faktum att länder befinner sig i krig bäddar för att flyktingströmmarna kommer att fortsätta. Under 1984 kom de flesta flyktingarna från Chile, Polen, Iran, Irak, Libanon och Turkiet. Den av regeringen fastställda kvoten utnyttjades främst för flyktingar från Chile, El Salvador, Iran, Polen och Rumänien.

Herr talman! Det har rätt stor enighet om grunddragen i den svenska flyktingpolitiken. I den situation vi just nu upplever, med en växande skara av flyktingar som söker sig till Sverige, sätts dock våra grundläggande ambitioner på prov. Genom bristen på vilja att klara den uppkomna situationen har regeringen bäddat för att problem skall uppstå. Varje ansvarsfull politiker måste ta ställning, så att vi kan hejda de rasistiska tendenser som tyvärr också kommer upp till ytan även i vårt land. Dessa tendenser får grogrund i den bristande förmåga att klara situationen som regeringen har visat. Den budgetförstärkning till invandrarverket som föreslås i den proposition vi nu behandlar är baserad på de behov som verket hade i april månad. De pengar som vi i dag skall bevilja är i praktiken redan förbrukade.

Den 1 januari 1985 trädde det nya beslutet om flyktingmottagande i kraft. Det innebar bl. a. att huvudmannaskapet för flyktingmottagning har övergått från AMS till statens invandrarverk. Det innebar vidare att flyktingar och flertalet asylsökande skall vistas i högst fyra veckor på förläggning före utflyttning till kommun, att asylansökning skall polisutredas under den asylsökandes vistelse på förläggningen och att statens invandrarverk om möjligt skall fatta beslut i klara ärenden före utflyttningen. Enligt beslutet

skall kommunerna svara för det lokala mottagandet, medan staten genom statens invandrarverk står för huvuddelen av kostnaderna.

Detta har inte fungerat. AMS-förläggningarna är ännu inte avvecklade. Balansen vid invandrarverket är för närvarande 15 220 fall, och av dessa är 4 400 specialärenden. Totalt har från oktober månads slut balansen ökat med 1 520 fall, varav 600 är s. k. specialärenden.

Vi vet också att handläggningstiden för dessa specialärenden tenderar att öka. Från centerpartiets sida har vi alltid lagt stor vikt vid att det skall ske en snabb och säker behandling av asylansökningarna. Vi har vid flera tillfällen de senaste åren motionerat om resurser till invandrarverket. Vi har även med fog, som det visat sig, skarpt kritiserat regeringens ryckighet när det gäller ansvarsfrågor som rör invandrarverket. Utredningsläget är nu också påtagligt oroande i en del polisdistrikt.

Det har visat sig att fyraveckorsgränsen för flyktingars och asylsökandes vistelsetid på förläggning inte håller. Förläggningarnas antal har ökat, och det finns nu ett tjugotal olika sluss- eller mottagningsförläggningar i landet. Väntetiden är inte de tänkta fyra veckorna utan beräknas uppgå till ett halvår under 1986.

Här krävs krafttag om regeringen tänker sig att bemästra situationen. I en PM från september i år skriver invandrarverkets chef om behovet av flera fasta tjänster för att utflyttningen till kommunerna skall kunna påskyndas. Problemen med spontana flyktingar som uppstår i kommuner som Stockholm ställer stora krav på personella resurser för att klara av den uppkomna situationen.

När det gäller kostnadsaspekten vet vi att vistelse i förläggning kostar betydligt mer än vad det kostar när flyktingen har placerats ut i en kommun. Det borde vara ett tungt vägande skäl för att verkligen påskynda detta arbete. Det är ett bra besparingsförslag, som dessutom har stor mänsklig betydelse.

När vi behandlar flyktingfrågan i riksdagen gör vi det från laglig och ekonomisk utgångspunkt. Sveriges flyktingpolitik grundar sig på internationella konventioner och landets egna lagar som reglerar flyktingfrågorna. Det är naturligtvis på det sättet som vi skall behandla frågorna i riksdagen. En stor grupp bland dem som nu kommer över våra gränser utgörs av barn. Vi borde ta oss tid för en stund av eftertanke över vad barnen utsätts för under dessa förhållanden.

De barn som kommer hit har levt i ständig rädsla. De har magont, de gnisslar tänder, och de väter ner sig. Det är barn som aldrig har kunnat leka fritt, och i många fall har de aldrig fått leka. Risken för plötsliga bombkrevader har hållit dem borta från lekytorna. Det är klart stressade barn, som flytt från krigsskådeplatser och som har sett föräldrar eller släktingar dödas. Det är barn som har förlorat sina fäder i krig. Dessa barns historia bryr sig inte någon om. Ingen myndighet frågar efter deras upplevelser och motiv att komma hit. Behoven av vård och behandling för dessa barn omfattar ett riktigt omhändertagande inom barn- och ungdomspsykiatrisk mottagning, inom barnhälsovård och inom skola och förskola. Kunskaperna ute i kommuner och landsting är starkt begränsade. Det finns inte några särskilda resurser för detta ändamål, och det finns inte utbildad personal som klarar

dessa speciella fall av vårdbehov. Här krävs det initiativ från regeringen. Dessa barn kan bli utsatta för att skiljas från föräldrar och syskon. Vi skulle aldrig drömma om att förfara på detta sätt mot svenska barn utan att det först hade skett en ordentlig utredning. Men här skiljer vi barn och föräldrar från varandra utan att inse den skada som barnen utsätts för.

Alla barn måste ha samma rättigheter oavsett hur de har kommit in i Sverige. Den otrygghet dessa barn levt i har i sämsta fall framkallat känslökyla. Vi måste i vår behandling av flyktingar lägga större vikt vid omhändertagandet av barnen. Barn utsätts i dagens krigssituation för mera våld än någonsin. De torteras och avrättas för att föräldrar och far- och morföräldrar skall erkänna brott. De hålls fängslade, och de används som barnsoldater. För dessa barns skull måste Sverige bli ett föregångsland när det gäller ett värdigt, humant och framåtsyftande mottagande av flyktningbarn. Barn skall utgöra en neutral konfliktzon i krig. Att ge barnen denna behandling är ett steg i ett förebyggande arbete för att förhindra konflikter. Känslökalla barn blir som vuxna ofta människor med våldstendenser.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1 och 2 i socialförsäkringsutskottets betänkande 7, som behandlar invandring och flyktingfrågor.

Anf. 21 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! I propositionen föreslås en ökning av medelsanvisningen med 350 milj. kr., vilket är mycket lovvärt.

Förslaget är föranlett av att antalet utlännningar som söker asyl i Sverige har ökat mer än beräknat under de senaste åren, vilket har medfört en del administrativa bekymmer för invandrarverket.

Kritiken har varit mycket stark mot de långa handläggningstiderna med åtföljande väntetider och fördröjning av besked. Detta vållar många gånger fysiska och psykiska lidanden för de asylsökande. Väntetiderna är också mycket olika beroende på var de väntande är tillfälligt boende.

Vi anser därför från folkpartiets sida att man här skulle ha tillsatt mer medel för att verkligen kunna förkorta väntetiderna. Det går inte att bara vänta och hoppas att allt skall lösa sig till slut. Situationen är prekär och tar på krafterna för alla inblandade vare sig man är invandrare eller flykting, polis eller tjänsteman på invandrarverket.

Vi vill därför uppmana invandrarminister Gradin att tillsätta medel i så stor utsträckning att dessa problem för de asylsökande snabbt löses på ett tillfredsställande sätt. Vi får inte pressa dessa människor på ett sådant sätt som vi gör i dag. Det går inte heller att pressa alla dem som från svensk sida sköter handläggningen. Det går alltså inte längre med bara tillfälliga lösningar.

En annan angelägen fråga tas upp i reservation 2. Den gäller utflyttning till kommunerna. Även här har väntetiderna blivit betydligt längre än vad som beräknades, vilket får besvärliga konsekvenser för många asylsökande. Det gäller t. ex. undervisning i svenska, som alla invandrare har rätt till, samt barnens skolgång. Det gäller att här sätta till kraftfulla åtgärder vad gäller stödet till kommunerna både i form av ekonomiska resurser och i form av experthjälp.

Det är bättre att ta de eventuellt högre kostnaderna nu än att få dem senare med eventuella andra bekymmer, vilket en för liten medelsanvisning kommer att innebära.

Herr talman! Regeringen bör snarast komma tillbaka till riksdagen med förslag till ytterligare åtgärder för att man skall kunna förkorta handläggningstidens längd samt ge ytterligare möjligheter till snabbare utflyttning till kommunerna för de asylsökande.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till reservationerna 1 och 2. Jag vill också meddela att jag ställer mig helt bakom det anförande som Karin Israelsson höll.

Anf. 22 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Flyktingsituationen i världen är i dag mycket allvarlig. I Amnestys senaste årsbok räknar man upp mer än 100 länder med förtryck av mänskliga rättigheter, och det pågår ett sjuttioal väpnade konflikter i världen. Sammanlagt rör det sig om minst 20 miljoner människor som har blivit tvungna att lämna sina hemländer.

Europa tar i dag endast emot 3 % av världens flyktingar, men trycket ökar också på vårt land. Danmark, Tyskland, Schweiz och Sverige har för tillfället de kraftigaste ökningarna. Om vi jämför 1983 med 1985 så har antalet asylsökande för Sveriges del ökat från 2 000 till 14 000, alltså en mycket kraftig ökning på några år. Den här oerhörda ökningen av människor som söker sig till vårt land för att nå friheten gör att utrednings- och mottagningsresurserna är hårt ansträngda.

När vi i början av 1984 planerade för flyktingverksamheten räknade vi med att vi skulle ha en asylinvandring på kanske 5 000 personer och att vi metodiskt och i normal arbetstakt skulle kunna bygga upp det nya systemet för kommunalt mottagande av flyktingar. Men läget har som bekant blivit helt annorlunda, vilket medför att vi måste utöka mottagningskapaciteten. Naturligtvis måste vi vara väl medvetna om de krav på ökade insatser från kommunernas sida som har uppkommit genom den oväntade situationen. I stort sett fungerar systemet med avtal mellan invandrarverket och kommunerna mycket bra trots den ökade belastningen. Totalt har nu överenskommer träffats med ca 150 kommuner. Till december har sammanlagt ca 13 000 asylsökande och flyktingar tagits emot i dessa kommuner. Många kommuner ställer upp på ett fint sätt och tar ett solidariskt ansvar, men det finns också kommuner som vägrar göra detta, och det är naturligtvis beklagligt.

Förläggningstiderna har blivit avsevärt längre än de fyra veckor som har angivits som mål, eftersom det inte varit möjligt att snabbt få fram det antal kommunplatser som svarar mot det ökade behovet. Till december 1985 har invandrarverket öppnat tio tillfälliga utredningsförläggningar. Vidare har verket inrättat några tillfälliga slussförläggningar. En ny permanent utredningsförläggning har nyligen också öppnats i Landskrona. Man räknar med att de AMS-förläggningar för asylsökande, som kom till före 1985, skall vara tomma den 1 mars nästa år.

I tilläggspropositionen, som nu diskuteras, ökas det totala anslaget för invandring med hela 350 milj. kr. Det är en avsevärd resursförstärkning som

sker, bl. a. för invandrarverket. Det visar att regeringen både varit och är beredd att vidta åtgärder så att berörda myndigheter ges möjlighet att fullgöra sina åligganden i enlighet med av statsmakterna angivna riktlinjer. Invandrarverkets fasta resurser förstärks nu med 22 tjänster och arbetsmarknadsdepartementets med 15. Även utrikesförvaltningens resurser för utlänningsärenden förstärks. Genom dagens beslut hoppas vi kunna komma ned till rimligare förläggningstider.

Karin Israelsson sade att det finns en ryckighet i anslagsgivningen till invandrarverket, men det finns ju inget belägg för ett sådant påstående. Regeringen och riksdagen har hela tiden tillfört invandrarverket extra tjänster. Och i det beslut vi skall fatta nu får alltså invandrarverket ytterligare 22 tjänster, framför allt på handläggningssidan, för att arbeta med asylansökningarna. Regeringen får också 15 nya tjänster för att ta hand om besvärssärendena. Det är alltså en rejäl förstärkning som sker.

Kenth Skårvik säger att det behövs ytterligare medel. Ja, det är en gissning – det finns inget underlag för ett sådan påstående. Det sker en rejäl resursförstärkning genom att man tillför hela området 350 milj. kr. Angeläget är också att kommunerna runt om i landet ställer upp för att de ca 3 100 personer som nu vistas i förläggning skall komma ut i normalt boende. Kommuner utan tidigare erfarenhet av flyktingmottagning kan behöva särskilt stöd. Regeringen har därför också i tilläggsbudgeten föreslagit extra medel för speciella bidrag till sådana kommuner. Informationen till allmänheten och till kommunerna utökas även. Det är en viktig sida.

Karin Israelsson sade att barnen genom krig och förföljelse får lida oerhört, och det är säkerligen riktigt. Det är naturligtvis viktigt att barnen får ett gott mottagande. Det är också en målsättning för alla som är engagerade i arbetet att barnen verkligen omhändertas på ett bra sätt. Vi understryker att detta är mycket väsentligt.

Som jag sade tidigare är det en avsevärd resursförstärkning som nu sker på hela området, och det finns alltså inget underlag för den kritik som folkpartiet och centerpartiet kommer med. 350 nya miljoner tillförs området, och det är ganska mycket pengar.

En bred utskottsmajoritet har ställt sig bakom förslaget i propositionen, och jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 23 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Börje Nilsson säger, att det blir en rejäl förstärkning. Den behövs mer än väl, och den är redan till stora delar uppäten, eftersom det här arbetet pågår och eftersom kommunerna i stor utsträckning ställt upp på ett mycket bra sätt som flyktingmottagare. Men just när det gäller att förbereda kommunerna har det brustit, och vi anser att ryckigheten på handläggarsidan inom statens invandrarverk har orsakats av regeringens brist på intresse för att ge invandrarverket fasta tjänster. Vi behöver inte gå så långt tillbaka i tiden för att klart kunna konstatera att så har varit fallet, eftersom man i budgetförslagen bara har tagit upp medel till tillfälliga tjänster.

Börje Nilsson nämner ingenting om vilka kontakter som tas på det internationella planet. Vi har konstaterat att flyktingströmmarna hela tiden

ökar. Sådan är situationen, och vi tycker att Sverige då internationellt har ett ansvar för alla de flyktingar som söker sig ut över västvärlden. Sverige har inte haft möjlighet att ta emot alla de kvotflyktingar som vi har lovat att ta emot. Vi har inte klarat den delen. Inom denna flyktinggrupp finns många handikappade människor som skulle kunna få en betydligt bättre tillvaro här i Sverige än vad de har i de flyktingläger där de nu befinner sig.

Jag tycker att det vi i dag kan konstatera utgör ett starkt underlag för att kritisera det förhållandet att regeringen inte ställt upp som den borde ha gjort för att lösa dessa problem. Som jag sade i mitt anförande bäddar detta också för att det skapas rasistiska tendenser i vårt land. Vi måste på allt sätt försöka förhindra att något sådant här sker. Jag tycker fortfarande att regeringen inte har handlat med den snabbhet som man kunde begära av en socialdemokratisk regering.

Anf. 24 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Herr talman! Jag sade i mitt anförande att jag är mycket nöjd med det tillägg som gjorts här, även om jag kanske innerst inne tycker att det kommit väl sent. Det har trots allt rätt bekymmer ganska länge i fråga om handläggningstiderna, och stark kritik utifrån har framförts många gånger. Vid de kontakter som vi har haft med kommunerna har man just tagit upp det som Karin Israelsson nämnde, nämligen att kommunerna inte fått den hjälp som de hade behövt, innan de så att säga fick invandrarna till sig, och inte heller i början av verksamheten. Det behövs mera pengar till kommunerna för att dessa skall kunna anlita experter som kan hjälpa dem att klara denna situation, som ibland är mycket besvärande för dem. Det gäller både beträffande bostadsfrågan och med tanke på det främlingshat som kan uppstå i kommunerna, där man ibland har svårt att ta emot invandrarna på rätt sätt. Det senare är en mycket viktig synpunkt.

Jag tror att det finns underlag för mitt påstående att det skulle göra mycket stor nytta om man just nu avsatte större medel för att så att säga möta Olle i grind och därmed kunde förebygga det främlingshat som vi faktiskt ser i vissa lägen. Det är frågorna om väntetiderna, skolgången och svenskundervisningen som vi tycker är de viktiga i detta sammanhang. Det är angeläget att man tar emot barnen på rätt sätt, så att de kommer i gång med sin skolgång och känner sig hemma i vårt samhälle.

Om vi kunde slippa sådant som tidningarna nu alltid tar upp, dvs. långa väntetider, för sena utvisningar och stora demonstrationer, som nu ibland förekommer i dessa sammanhang, tror jag att vi skulle kunna arbeta på ett betydligt lugnare sätt i framtiden. Invandrarverket har uppgivit att man under sommarhalvåret lyckades arbeta ned väntetiderna till en viss gräns. Under hösten har man dock åter igen märkt en ganska kraftig tendens till ökningar. Vi tror därför att det behövs mera medel för dessa uppgifter. Jag menar att detta inte bara är en gissning utan att det är fråga om ett verkligt behov.

Anf. 25 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Flyktingsituationen i världen är naturligtvis mycket allvarlig, och det är viktigt att Sverige tar sitt ansvar. Jag menar också att man gör det.

Antalet flyktingar som kommer hit har ökat från 2 000 till 14 000. Det är alltså väldigt många som söker sig till Sverige. Av dessa får 12 000-13 000 stanna i vårt land. Det är viktigt att vi ger dessa människor ett fint mottagande och att de känner sig välkomna till Sverige.

Jag menar att det inte finns något belägg för påståendet om en ryckighet i riksdagens åtgärder vad avser invandrarverket. Man har fortlöpande inrättat nya tjänster, och invandrarverket får i dag 22 nya tjänster. Jag menar att detta är en rejäl förstärkning. De handikappade som kommer till Sverige måste naturligtvis få en alldeles speciell behandling, i form av medicinsk vård och rehabilitering. Av det skälet träffade invandrarverkets styrelse i går ett avtal med Linköpings sjukhus om tillgång till platser där. Man undersöker också om det finns möjlighet att placera sådana handikappade på rekreationsanläggningar ute i landet.

Problemet just nu är placeringen av de många asylsökandena ute i kommuner på ett sådant sätt att de får ett normalt boende. Det senare är oerhört viktigt. Jag tror att framför allt Karin Israelsson men också Kenth Skärvik kan göra en insats i det sammanhanget. Jag har överblick över förhållandena i Skåne, och jag vet att det där finns borgerligt styrda kommuner som vägrar att ta emot invandrare. Vellinge kommun, där det framför allt är moderaterna som styr, vägrar att ta emot asylsökande.

I Sjöbo kommun, där framför allt centern har centrala poster, har det under hösten förts en mycket livlig debatt. Centern säger där nej till emottagande av asylsökande. Den bästa insats som Karin Israelsson kan göra är såvitt jag förstår att påverka sina partivänner i Sjöbo att liksom många andra kommuner i landet ta sitt solidariska ansvar. Då skulle centerpartiet göra en god insats i detta sammanhang.

Anf. 26 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det är klart att vi alla måste hjälpas åt. Vi har också ett organ, statens invandrarverk, som skall se till att beslutade åtgärder verkställs. Det har inte fått de resurser det önskat för att i god tid kunna ta de kontakter som behövs, och därför har vi också den situation som vi har i dag. Det krävs väldigt mycket av information. Ju längre tiden går och ju fler rykten som cirkulerar, desto svårare kan läget bli, om man inte gör något verkligt radikalt på detta område.

Också jag ser med tacksamhet på det förhållandet att vi nu fått en proposition om dessa frågor, även om den kom sent. Min förhoppning är också att den skall hjälpa till så att vi får ett bra flyktingmottagande.

Men vad är det som händer, när så många flyktingar kommer illegalt och gömmer sig? Är det inte ett tecken på att vi inte klarar av att ge flyktingar tilltro till att deras ansökningar behandlas på rätt sätt? Det händer ju att stora skaror av flyktingar gömmer sig för att myndigheterna sedan inte skall förvägra dem att stanna och få ansökningarna behandlade senare.

Det här kräver väldigt mycket information, och det kräver naturligtvis också av oss politiker att vi ställer upp och för ut information om hur systemet skall fungera. I första hand anser jag dock att det är myndigheterna som har ansvaret och att det är regeringen som till slut har det övergripande ansvaret att se till att det fungerar.

Anf. 27 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis viktigt att de som söker sig till Sverige känner en rättstrygghet, och jag menar att det kan de också göra med den svenska lagstiftningen. Det finns ju möjlighet att anföra besvär, och den utnyttjas också i stor omfattning. Jag menar att ansökningarna får en korrekt behandling.

Att det finns besvärmöjligheter gör naturligtvis att handläggningen tar sin tid. Det är helt naturligt, men det är viktigt att varje person som söker sig hit får sin ansökan behandlad på ett korrekt sätt.

Jag vill till sist hävda att situationen naturligtvis inte hade varit bättre med centerpartiets lösningar. Det satsas oerhört mycket just nu. Det är en rejäl resursförstärkning som sker, och det finns inget som helst underlag för kritik på den punkten.

Anf. 28 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag och den moderata gruppen i socialförsäkringsutskottet helt delar den syn på flyktingar och flyktingpolitik som kom till uttryck i Karin Israelssons varmhjärtade inledningsanförande i den här debatten. Jag tror för övrigt att den synen delas av hela utskottet och, vill jag gärna hoppas, av hela riksdagen.

Där vi skiljer oss denna gång är i bedömningen av vilka konkreta åtgärder som kan vara tjänliga just nu för att förbättra situationen. Vi har alltså inte bedömt att tillförsel av mer pengar just nu egentligen har någon betydelse. Vi brukar i riksdagen mycket sällan skilja på de olika anslagsformerna, men man bör kanske denna gång lägga märke till att vad utskottet föreslår riksdagen att besluta är att anvisa pengar på s. k. förslagsanslag till den här verksamheten. Det innebär att de pengar som behövs och kan förbrukas faktiskt finns, oavsett hur mycket det blir.

Det är inte så att svårigheten att få ut flyktingar i kommunerna bottnar i att vi inte har pengar att betala kommunerna överenskommen ersättning – de pengarna finns – utan det har varit svårt att få fram platser att betala för. Vi tror inte att det just nu, en månad före nästa budgetproposition, går att påverka det läget med att formellt anvisa mer pengar. Men vi är helt överens om behovet att få verksamheten bättre i gång.

Jag vill, herr talman, också gärna säga till Börje Nilsson att han lär få det svårt, om han vill försöka bevisa något samband mellan de politiska majoritetsförhållandena i kommuner Sverige runt och villigheten att ta emot flyktingar inom kommunen. Ovilja eller svårigheter, ofta välgrundade bekymmer, fördelar sig inte efter politiska gränser. Det handlar om bostadssituation, det handlar om ekonomi och mycket annat. Det är lika lätt att plocka fram exempel på socialdemokratiskt styrda kommuner som hittills inte har velat eller kunnat ta sitt ansvar.

Jag anser att vi skall hjälpas åt, som Börje Nilsson också säger, att försöka påverka kommunerna bäst vi kan allihop. Jag är just sysselsatt med det i ett fall och skall gärna fortsätta. Om vi gör det, tror jag att vi gör bättre nytta än om vi försöker göra gällande att det finns ett samband mellan större eller mindre villighet att ta emot flyktingar och den politiska maktfördelningen i kommunerna.

Anf 29 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Det finns säkert också en och annan socialdemokratisk kommun som för tillfället inte tar emot flyktingar. Det är som Nils Carlshamre säger en oerhört viktig uppgift för oss i riksdagen att försöka påverka våra hemkommuner. Det är naturligtvis angeläget att de 3 100 flyktingar som just nu finns i mottagningslägren verkligen kommer ut i normalt boende. Jag har överblicken över Skåne och vet att t. ex. Vellinge och Sjöbo inte tar emot flyktingar, och vi kan hitta många sådana kommuner i andra landsdelar. Jag tror att vi alla har en uppgift när det gäller att påverka våra resp. hemkommuner.

Anf. 30 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag har inget bekymmer med min hemkommun. Den har gjort sitt. Börje Nilsson har det kanske inte heller. Men Börje Nilsson har inte så lång väg till Karlskrona.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om kulturutskottets betänkande 7.)

Anf. 31 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 7 om radio- och TV-sändningar i kabelnät m. m.

Radio- och TV-sändningar i kabelnät m. m.

Anf. 32 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! I våras fattade riksdagen beslut om ny kabel-TV-lag. På några punkter sköts beslutet till hösten. Det gäller bl. a. frågan om i vilken form indragning av sändningstillstånd skall kunna ske.

Det finns i dag ingen som helst anledning att upprepa de synpunkter på kabel-TV-lagen i dess helhet som då framfördes från moderat håll. På ett flertal punkter hade vi i moderata samlingspartiet en avvikande mening. Vi ville öka friheten och vände oss mot de förmyndaraktiga inslag som onekligen finns i den lagstiftning som träder i kraft vid instundande årsskifte.

Får jag begagna tillfället att säga några ord om den kabelnämnd som skall träda till ganska snart. Oroande rykten är i svang om att man i utbildningsdepartementet är i full färd med att bygga upp vad jag skulle vilja kalla ett mindre ämbetsverk med många anställda. Om så skulle vara fallet finns det anledning att reagera.

Presstödsnämnden, som förmedlar en halv miljard kronor per år till olika tidningar i direkta bidrag och som därutöver har till uppgift att noga följa utvecklingen på pressområdet, har ett kansli med bara fem anställda, som klarar sina uppgifter utmärkt. Många fler borde rimligen inte behövas för kabelnämnden. Det finns anledning att noga följa denna fråga, liksom att bevaka att inte en smygpolitisering sker när det gäller nämndens sammansättning. Det var en viktig förutsättning från borgerligt håll i utredningsarbetet, för att man över huvud taget skulle gå med på en nämnd, att dess

sammansättning blev opolitisk. Skulle övertramp ske på denna punkt kan vi åtminstone från moderat håll inte känna oss bundna av det stöd vi tidigare gett den konstruktion av regleringen av verksamheten som nu är beslutad.

Så, herr talman, över till konstitutionsutskottets betänkande 7. Reservationen 1 rör reklamfrågan. Vi moderater anser det naturligt att reklam tillåts i kabel-TV, både i satellit- och egensändningar. Reklam är en viktig inkomstkälla i massmediesammanhang, och om vi skall kunna få någon framtida egen svensk produktion är det nödvändigt med reklamintäkter. Vad händer om vi förbjuder svenska kabel-TV-sändare att finansiera sin verksamhet med reklam? I så fall kommer det nära nog uteslutande att handla om att de svenska TV-kabelnäten förmedlar satellitsändningar. Att producera svensk television är naturligtvis dyrbart. Det går inte att finansiera den verksamheten med hjälp av abonnemangsintäkter, kort sagt prenumerationer på kabel-TV-sändningar. Det behövs reklam, annars blir näten uteslutande förmedlare av utländska satellitsändningar. Det är alltså paradoxalt så, att reklam är en förutsättning för att svensk kultur skall kunna få en säker plats i det framtida kabel-TV-utbudet.

Majoritetens skrivning innebär att kabelnämnden skall kunna återkalla sändningstillstånd, resp. förbjuda fortsatt sändning på grund av reklamslag. Detta är inte godtagbart ur yttrandefrihetssynpunkt. Jag ber att få yrka bifall till reservation 1.

Det finns anledning att reagera mot att indragning av sändningstillstånd skall kunna ske på grund av att tillståndshavaren inte har betalat sin avgift i tid. En indragning av sändningstillståndet innebär rimligen att möjligheterna att betala avgifterna helt och hållet upphör. Varför skall man betala någon avgift, då det inte finns möjlighet att bedriva en verksamhet som ger ett ekonomiskt tillskott? Vi återinför alltså det gamla bysättningsinstitutet i svensk rätt. Man burar kort sagt in dem som inte betalar avgiften, varigenom möjligheterna att få fram pengar naturligtvis ytterligare minskar. Det rimliga är självfallet att obetalda avgifter blir föremål för indrivning. Jag ber att få yrka bifall till reservation 2.

När det gäller frågan om programutgivare måste det anses riktigt att sådan får utses av den som sänder på tid som ställts till förfogande enligt de regler som gäller. Med majoritetsförslaget blir det så att någon annan än den som har ansvaret för sändningen utser programutgivare, vilket måste anses förkastligt ur yttrandefrihetssynpunkt.

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande 7 handlar inte bara om kabel-TV-frågor. Det finns ytterligare två viktiga moment. Ett handlar om inrättandet av en tredje, fristående TV-kanal.

Det framstår som angeläget att Sveriges Radio-koncernen får konkurrens i vad gäller utbud. En form av konkurrens kommer självfallet att bli de satellit- och kabel-TV-kanaler som snabbt håller på att byggas upp. Men det är också viktigt att det blir en svensk konkurrens, dvs. att Sveriges Television får konkurrens av ett företag som är svenskt, som leds av svenskar och som sänder på svenska språket. Det blir inte fallet med den ordning som i dag existerar och där det dess värre inte synes bli någon ändring.

En sådan konkurrens skulle vara till stor fördel också för Sveriges Television och därigenom för alla tittare. Erfarenheterna från England, där

man har två konkurrerande TV-bolag med två kanaler vardera, talar sitt tydliga språk. Tillkomsten av det reklamfinansierade bolaget ITV blev en gång i tiden en nyttig kick i rätt riktning för det licensfinansierade BBC.

Det finns de som menar att det är illojalt av politiker som sitter i Sveriges Radio-koncernens styrelse att också engagera sig för tillkomsten av en tredje konkurrerande kanal. Jag har svårt att förstå det resonemanget. Det måste självfallet få föras en fri debatt om dessa frågor också av personer som har uppdrag inom Sveriges Radio-koncernen. Det handlar om Sveriges Radio-koncernens bästa på lång sikt och om lyssnarnas och tittarnas bästa. Då finns det verkligen sakligt starka skäl också för människor inom Sveriges Radio att driva frågan om en tredje kanal.

Herr talman! Det finns inga ekonomiska möjligheter att finansiera en tredje TV-kanal med annat än reklamintäkter. Vi står redan nu inför stora höjningar av licensavgifter för att man skall kunna finansiera de två nuvarande kanalerna. Vi kan inte gå vidare på den vägen. Därför är det viktigt att komma i gång snabbt, innan satellitkanalerna tar över delar av den svenska reklam-TV-marknaden.

Den parlamentariska beredningen i massmediefrågor har hittills inte alls diskuterat frågan om en tredje TV-kanal. Jag finner detta djupt beklagligt. Om man inte gör det tycker jag att man illa skött sitt uppdrag och blundat för massmedievärldens realiteter. Vi kan inte, herr talman, bara fortsätta att utreda Sveriges Radios organisation utan att samtidigt ta ställning till det som händer i omvärlden. Jag hoppas verkligen att vi får en ordentlig diskussion så snart som möjligt om vad som skall hända vid sidan av Sveriges Radio. Jag yrkar bifall till reservation 4.

Slutligen några ord om reservation 5. Radio Nord och Radio Syd tystades en gång brutalt av en tvångslagstiftning på förslag av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Det fria ordet fick inte höras, därför att det sändes från fartyg på internationellt vatten och finansierades med reklam.

Radio Nord och Radio Syd fick emellertid positiva effekter. De innebar att vi fick en melodiradio och att monopolcheferna tvangs ta hänsyn till publiken. Det är faktiskt en skam att denna lag, över 20 år gammal, fortfarande gäller.

Det framstår som smått galet att det är tillåtet i Sverige, inte minst enligt den lagstiftning som nu kommer, att ta emot hur många program som helst från direktsändande TV-satelliter men inte från radiosändare på fartyg i vår närhet. Det är hög tid att denna förmyndarlagstiftning, detta monument över monopolets makt, äntligen försvinner. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Anf. 33 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Ytrandefriheten är ingenting självklart. Den är något vi måste slå vakt om. Staten skall inte ta ansvar för vad människor skall läsa eller se. Staten skall däremot se till att det finns ett kvalitetsutbud av kultur och information.

Den nya medietekniken öppnar stora möjligheter – större utbud och ökade valmöjligheter för tittarna, konkurrens mellan flera programmakare, nya chanser i kommunikation för enskilda och organisationer och företag. Då skall inte det politiska systemet gå in och dirigera vem som får sända vad och

därmed också vad medborgarna skall få se och lyssna till. Nej, nu gäller det att utnyttja den mångfald som den nya tekniken ger möjlighet till.

Socialdemokraterna har bedrivit en starkt konservativ politik inom medieområdet och i princip försvarat den bestående ordningen. Men på punkt efter punkt har man fått gå till reträtt. Det har t. ex. gällt närradio, parabolantennor och Nordsat. Man har fått vika sig för utvecklingen och för människors önskemål. Det kommer troligen att bli så även när det gäller en fri tredje TV-kanal, finansierad med reklam. Man kan nästan fråga sig om socialdemokraterna längtar tillbaka till kristallmottagarens tid.

Televerket har – på ett enväldigt sätt med tanke på att det är ett statligt monopolföretag – i ett tidigt skede försett stora delar av Sverige med kablar för TV-sändningar. Tagen på sängen fick regeringen i hast skriva ihop en proposition om radio- och TV-sändningar i kabelnät. Propositionen fick mycken kritik. Delar av propositionen antogs av riksdagen i våras med smärre ändringar.

Jag vill passa på att påminna om att folkpartiet i dessa delar var kritiskt till bl. a. koncessionssystemet, dvs. att det skall krävas tillstånd för att få sända TV-program. Folkpartiet anser att rätten att sända program i kabel skall vara fri. För att man skall få vidarebefordra satellitsändning, bedriva egensändning eller lokal kabelsändning bör enligt vår mening endast sändningsbevis krävas. Vi har i en motion föreslagit att kabelnämnden kan utfärda sådana bevis efter att vissa formella krav har uppfyllts.

Dessutom är vi beredda att redan nu medge att reklam skall få sändas från satellit och i egensändningar.

Riksdagen har som sagt redan fattat beslut i båda dessa frågor. Jag vill ändå passa på att föra fram folkpartiets synpunkter och meddela att vi kommer igen när det gäller etableringsfrihet och reklam-TV. Vi tror att tiden och utvecklingen kommer att arbeta för oss i dessa avseenden.

I dag gäller det, som Anders Björck påpekat, frågan om återkallelse av tillstånd i vissa fall och ansvarighet för lokala kabelsändningar. I vår partimotion 1984/85:3192 reagerade vi starkt mot regeringens förslag att kabelnämnden skulle kunna göra långtgående ingripanden mot sändningar baserade på deras innehåll – ingripanden som skulle ske vid sidan av och parallellt med domstolars prövning av yttrandefrihetsfrågor. Vi ansåg detta förslag vara oacceptabelt och innebära ett farligt avsteg från tryckfrihetens grundläggande principer.

I yttrandefrihetens intresse är det angeläget att hålla fast vid att ingripanden mot missbruk av yttrandefriheten skall beslutas av domstol. Glädjande nog har utskottet beslutat sig för att följa denna linje. Vidare föreslog vi att sändningsförbud när det gäller både satellitsändningar och egensändningar skall begränsas till högst ett år. Detta är också tillgodosett i det föreliggande förslaget. Jag noterar med tillfredsställelse att socialdemokraterna i riksdagen tar allvarigare på frågorna om yttrandefrihet än regeringen gör.

Genom det föreliggande förslaget slås nu också fast att vi inte vill ha en ren porr- och våldskanal, vare sig det gäller satellitsändningar eller egensändningar. Det är bra.

Däremot har utskottets majoritet inte godtagit förslaget att den som förfogar över sändningstid själv skall kunna utse programutgivare. I stället

föreslås att kabelsändarföretaget skall utse sådan. Det tycker vi i likhet med Svenska tidningsutgivareföreningen är fel. Därför yrkar jag bifall till reservation 3.

Det är viktigt att vi går vidare med mångfald i etern. Nästa stora fråga är att bryta TV-monopolet. Vi föreslår från folkpartiets sida att det skall skapas en från monolet fri tredje TV-kanal. För att möjliggöra ett sådant projekt bör vi tillåta att den finansieras med reklam.

Även när det gäller denna fråga kommer säkerligen socialdemokraterna så småningom fram till samma ståndpunkt som vi. Jag är övertygad om att det inte kommer att dröja länge förrän vi har den tredje fria TV-kanalen.

Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 34 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Vi behandlar nu ett betänkande som det råder förhållandevis bred enighet om i de huvuddelar som tagits upp i våras och som nu fullföljs. Det är bra, eftersom kabel-TV representerar ett teknikområde där utvecklingen går mycket fort, t. o. m. hisnande snabbt. Telematik är ett begrepp, integrerat nät för teletjänster ett annat. I förhållande till vår invanda situation, där ljud, bild, data etc. hanteras separat i skilda nät och skilda distributionsformer, går vi över till ett digitaliserat kommunikationsnät där det i teknisk mening inte finns några gränser.

Det är då viktigt att den framtida utbyggnaden av nätet blir sådan att alla får tillgång till de tjänster som nätet erbjuder. Det är också viktigt att konstatera att det i ett inledningsskede kan krävas regler för att bringa ordning och reda. Detta understryker också vikten av att upprätthålla de yttrandefrihetsrättsliga principerna för ansvar och för ingripanden mot sändningar och deras innehåll. Speciellt gäller detta grovt våld, pornografi och rasistiska inslag. Utskottet har nu behandlat den frågan och fått fram i huvudsak likartade regler, oavsett om det gäller satellitsändningar eller egensändningar.

Från centerpartiets sida delar vi i huvudsak uppfattningarna som framkommer i detta utskottsbetänkande. Vi har emellertid lämnat ett särskilt yttrande vad gäller reklamfrågorna, där vi i våras menade att det kommer att krävas ekonomiska förutsättningar för att klara egensändningarna. Bidrag från kommuner och föreningsliv samt abonnemangsavgifter kommer att bli relativt små i detta sammanhang, och det borde vara rimligt att i den försöksverksamhet som vi nu går in i pröva också reklamfinansiering. Detta förslag avvisades. Vi vidhåller vår tidigare uppfattning, men har inte funnit anledning att i detta sammanhang återupprepa vår reservation från i våras. Vi avser att återkomma på annat sätt.

Den reservation som vi medverkar till gäller den av Tidningsutgivareföreningen aktualiserade frågan om att den som får sändningstid till sitt förfogande själv skall få utse en programutgivare. Från vår sida anser vi detta vara ett rimligt krav. Majoriteten visar förståelse för våra synpunkter, men har inte gått oss mer än halvvägs till mötes. Utskottet vill vänta. Vi tycker inte att förslaget är så komplicerat att vi behöver vänta ytterligare, varför jag, herr talman, yrkar bifall till reservation nr 3.

Herr talman! Vissa av de övriga frågor som har tagits upp i betänkandet

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Radio- och TV-
sändningar i kabelnät
m. m.*

och som också har föranlett reservationer bereds i annat sammanhang. Det gäller bl. a. frågan om ytterligare en TV-kanal, som kommer att bli föremål för överläggningar mellan partierna och regeringen. Vi får vid ett senare tillfälle återkomma till dessa frågor.

Anf. 35 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse vi i dag kan notera att utskottet lyckats med sin föresats att lämna ifrån sig förslag om slutgiltig lagstiftning som kan träda i kraft den 1 januari 1986, i anslutning till den mera reguljära starten för kabel-TV.

Med undantag för ett viktigt område har massmediekommitténs förslag, som propositionen grundade sig på, redan antagits av riksdagen. Det skedde i våras, med närmast enhällig uppslutning i de flesta frågor från partierna. Innebörden i det beslutet var att ett koncessionssystem infördes och att en kabelnämnd skall inrättas.

I stort skulle jag vilja karakterisera det förslag som lades fram av kulturminister Bengt Göransson som mycket liberalt. Det innehöll dock viktiga förslag som inte bara rörde yttrandefrihet utan också informationsfrihet. Om dessa hade i kommittén träffats en partiöverenskommelse.

Med vårens beslut i ryggen anser jag att vi i dag inte har anledning att på nytt föra debatt om redan avklarade frågor, där positionerna tidigare har redovisats. Jag syftar då på förutsättningarna för sändningstillstånd, finansiering och reklam.

På en viktig punkt deklarerade konstitutionsutskottet avvikande uppfattning från propositionen. Vi var eniga om att ingripanden skulle få förekomma mot spekulation i våld och pornografi samt mot uttryck i programmen för rasdiskriminering. Men den ändring som förordades i vårt betänkande rörde förfarandet vid eventuella ingripanden mot missbruk av yttrandefriheten i satellitprogram och s. k. egensändningar.

Det betonades med eftertryck från utskottet att det inte kunde anses tillfredsställande att ett administrativt organ som kabelnämnden, låt vara att det i många fall förelåg rätt att överklaga till domstol, skulle få befogenhet att återkalla sändningstillstånd eller meddela sändningsförbud på grund av programmens innehåll. Som sin principiella inställning uttalade utskottet att sådana frågor borde prövas i yttrandefrihetsrättslig ordning.

Detta sade alltså utskottet i våras. Det fanns då ingen möjlighet att göra en omarbetning. Därför uppsköts till detta riksmöte dels hela ansvarighetspropositionen från justitieministern med följdmotioner, dels de delar av lagen om lokala kabelsändningar som rörde ingripanden på grund av programmens innehåll.

Vår ambition var att omarbetningen skulle kunna ske så snabbt att lagstiftningen i dess helhet, enligt de ursprungliga planerna, skulle kunna träda i kraft nu på nyåret. Det målet har vi alltså uppnått.

Till detta kommer att de delvis nya förslagen först sammanställs i en kanslipromemoria såsom en lagrådsremiss. Jag vill säga att kanslihusets experter på ett utmärkt sätt har biträtt utskottets kansli i det ganska svåra lagtekniska arbete som här har förelegat.

Lagrådet har i alla viktiga principiella delar accepterat förslaget. De i

huvudsak lagtekniska synpunkter lagrådet har lämnat under behandlingen har vi kunnat godta, såsom redovisas i betänkandet och dess utförliga bilagor.

För mig är det mycket positivt att vi i utskottet kunnat enas om principen att ingripanden mot missbruk av yttrandefriheten skall beslutas av domstol. Det syfte som regeringen haft med förslagen har samtidigt kunnat tillgodoses. Sändningar kan stoppas under vissa klart angivna förutsättningar, men detta skall då ske genom domstolar under medverkan av jury och på talan av justitiekanslern.

Det är bra att vi har lyckats lägga fast ramarna för en lagstiftning innan kabel-TV på allvar kommer i gång. Så har inte skett i alla länder. I exempelvis Finland har lagstiftningen släpat efter. Samtidigt kan jag instämma i det som sägs i propositionen om att bilden av framtiden är osäker och att statsmakterna mot den bakgrunden måste räkna med att fatta nya beslut allteftersom vi inhämtar erfarenheter av utvecklingen. Men detta förringar på intet sätt värdet av att vi genom riksdagens beslut i dag på nyåret får lagfästa regelsystem för satellitmottagning och sändning över kabelnät.

Avslutningsvis vill jag instämma i vad statsrådet Bengt Göransson sade här i fjol om de två syften lagstiftningen skall tillgodose. Han sade: Reglerna skall säkerställa att i informationsfrihetens intresse mediet kabel-TV blir tillgängligt för användning av så många grupper som möjligt. Vidare vill vi genom våra beslut här i dag bygga upp en spärr mot ett visst spekulativt programinnehåll som vi inte vill ha i radio och TV och inte heller i film och videogram.

Detta kan genom den ansvarsordning utskottet föreslår ske utan att yttrandefrihetsintresset kommer i kläm. Vi uppnår enligt min bestämda uppfattning att garantier skapas för att kabel-TV-tekniken inte kommer att kunna utnyttjas för att systematiskt spekulera i våld och pornografi eller sprida hets mot folkgrupp. Den som sänder program med ett sådant innehåll skall kunna mista sändningstillståndet. För satellitprogram skall man vid missbruk kunna förbjuda fortsatt vidaresändning.

Som framgått av vad som sagts från oppositionen tidigare i debatten har en gemensam borgerlig reservation avgetts beträffande utformningen av reglerna om programutgivare i lagen om ansvarighet för lokala kabelsändningar. Här föreligger inte några större principiella skillnader i synsätt mellan utskottsmajoritet och reservanter. Utskottet har en viss förståelse för kritiken att den som av kabelsändarföretag tilldelats sändningstid formellt inte har rätt att själv utse programansvarig. Å andra sidan ger lagen möjlighet till att sådant utgivaransvar tilldelas honom. Enligt utskottets mening bör frågan uppmärksammas i samband med beredningen av yttrandefrihetsutredningens förslag och vid den utredning av reglerna för kabel-TV som radiolagsutredningen företar.

Två moderata reservationer behandlar ingripanden mot reklamslag och påföljd för bristande avgiftsbetalning. Anders Björck har kommenterat dessa reservationer.

Denna fråga behandlade vi i sak redan i våras, då reservationer från folkpartiet och moderaterna om reklam i egensändningar avslogs av riksdagen liksom även ett förslag om försöksverksamhet med reklam i sådana sändningar i vissa kommuner.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Radio- och TV-
sändningar i kabelnät
m. m.*

Ingela Mårtensson talar här om folkpartiets stolta traditioner och vår långsamhet att ändra uppfattning. Jag noterar i alla fall att det inte var så länge sedan folkpartiet och socialdemokraterna hade samma synsätt på reklam i TV och radio. Nu är det ni som har ändrat er.

Jag betraktar de bestämmelser som nu införs i lagen som ett fullföljande av de beslut som fattades i våras. Vad vi denna gång har tagit ställning till är formerna för regleringen av dessa frågor. Därvid har vår ståndpunkt blivit att de inte passar för behandling i tryckfrihetsrättslig ordning.

Anders Björck tycks anse det närmast omöjligt att ingripa mot satellitsändningar när det gäller reklam, därför att det inte går att definiera tillåtna eller otillåtna sändningar. Till det vill jag säga: Låt oss avvakta utvecklingen innan vi kommer med kategoriska omdömen.

I fråga om avgifter och återkallelse av sändningsrätt säger utskottet att en bättre ordning från yttrandefrihetssynpunkt vore om avgifterna i stället blev föremål för indrivning. Vi förutsätter här en restriktiv tillämpning. Jag menar att detta avsnitt är ett exempel på frågor som kräver uppmärksamhet i det framtida lagstiftningsarbetet.

I anslutning till kabel-TV-ärendet har vi också behandlat ett antal motioner. De flesta har kunnat besvaras genom våra förslag i anslutning till de två propositionerna. En för moderaterna och folkpartiet gemensam reservation har avgivits beträffande frågan om inrättandet av en från Sveriges Radio fristående TV-kanal. Vidare har en reservation avlämnats av moderaterna angående frågan om upphävande av lagen om förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet. Jag tycker att reservationerna berör pågående beredningsarbete när det gäller etermedier, och jag anser inte att man under ett pågående försök att skapa enighet skall driva polemik i dessa frågor. Jag tycker inte att de har nära anknytning till det ärende vi i dag behandlar.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 36 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Olle Svensson antydde inledningsvis att Bengt Göransson har en liberal syn i dessa frågor. Mot detta vill jag, herr talman, bestämt replikera. Statsrådet Göransson är i många avseenden en trevlig och förträfflig man, men hans syn i massmediefrågor är sannerligen icke liberal utan raka motsatsen. Det vågar jag stå i kammarens talarstol och säga. Jag erkänner dock hans förtjänster i övrigt, men rätt skall vara rätt också på det här området.

Jag måste säga till Olle Svensson att vi diskuterar de facto inte – i varje fall inte ännu – i den parlamentariska beredningen vare sig TV 3 eller möjligheterna att få bort den olyckliga Radio Nord- och Radio Syd-lagen. De signaler som jag har fått från herr Göransson tyder tvärtom på att dessa frågor skall skjutas på en obestämd framtid. Några som helst diskussioner har ännu inte förekommit. Ingen vore gladare än jag om vi verkligen tog en sakbehandling av frågan om TV 3 och etableringsfrihetsfrågor. Men så har icke blivit fallet, och jag tvivlar på att något händer inom rimlig tid. I varje fall tror jag inte att det finns några möjligheter, såsom tidsschemat nu är, att fatta beslut om detta till vårriksdagen.

Reservationerna i reklamfrågan gäller inte bara huruvida vi skall tillåta reklam i svenska kabelnät, i svenska sändningar, eller inte. Det otäcka med den lagstiftning som finns är att kabelnämnden kan ingripa mot reklamslag i utländska satellitsändningar som svenska medborgare tar emot, vilket jag protesterade mot och reserverade mig emot redan från början i massmediekommittén. Det är fantastiskt att en nämnd skall kunna säga att sändningar via t.ex. en engelsk satellit inte får tas emot av svenska medborgare – vi stänger av, säger man, eftersom det råkar vara litet reklam för Volvobilar då och då, till på köpet på svenska språket. Detta är oerhört.

I och för sig skulle det dock förvåna mig mycket om kabelnämnden verkligen vågar göra bruk av sin makt i detta sammanhang. I så fall kommer det att leda till en folkstorm som genast sopar bort de regler som socialdemokrater och andra nu är i färd med att driva igenom. Det är olyckligt att Sveriges riksdag fattar den här typen av beslut. Jag beklagar mycket att vi moderater är ensamma om att vilja få bort förbudet mot sändningar från fartyg på internationellt vatten. Detta förbud innebär också en stark inskränkning i fråga om informations- och yttrandefriheten.

Jag hoppas, herr talman, att Olle Svensson – som ändå har ett långvarigt publicistiskt förflutet – gör sitt bästa och påverkar sina partikamrater när det gäller att se mer liberalt på dessa frågor. Jag ger gärna Olle Svensson en eloge för att han lyckades få bort en del skönhetsfläckar i våras. Men det finns ytterligare en hel del att göra.

Anf. 37 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! När jag definierade kulturminister Bengt Göranssons förslag som liberalt tänkte jag naturligtvis på det förslag som han presenterade för riksdagen och som praktiskt taget var synonymt med det förslag som Anders Björck var med om att underteckna i massmediekommittén. Jag trodde då att han hade influerats i liberal riktning av en ledamot i massmediekommittén.

Jag vill sedan understryka följande. Anders Björck riktar i dag kritik mot att kabelnämnden får ha vissa uppgifter som mera rör ordningsfrågor. Det gäller sådant som skall tillgodose informationsfrihetens intressen. Men Anders Björck var ju en av dem som skrev under det betänkande som gick ut på att kabelnämnden skulle kunna ha befogenheter att ingripa mot programmens innehåll. Jag är således glad över att jag har kunnat påverka Anders Björck i liberal riktning i denna fråga.

I stort tycker jag att den här lagstiftningen är av gott liberalt märke. Vissa delar av propositionen är vidare viktiga vad gäller ansvaret för dem som skall ta del av programmen. Det gäller att se till att bevakningen av egensändningarna verkligen blir lokalt förankrad. Således kan dessa bli ett viktigt komplement till det internationella underhållningsmedium som kanske annars skulle ha förekommit alltför ensidigt som ett resultat av den nya utvecklingen på kabel-TV-området.

Anf. 38 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! När det gäller massmediekommittén hade jag en mycket omfattande reservation om reklamen. Vidare har jag varit med om att

underteckna en gemensam borgerlig reservation som gällde frågan om när man inte skall ingripa mot reklam från satellitsändningar. I det avseendet följde socialdemokraterna en helt annan linje.

Jag reagerar starkt på att Olle Svensson, som är konstitutionsutskottets ordförande, betecknar ingripanden mot reklam från utländska satellitsändningar som ordningsfrågor. För en publicist som Olle Svensson kan det rimligtvis icke enbart handla om ordningsfrågor när det gäller att begränsa möjligheterna för svenska medborgare att själva välja vad de skall titta på och lyssna till från utländska programkällor. Vi har ändå, herr talman, en grundlag som stadgar yttrande- och informationsfrihet. Dessutom har vi från svensk sida varit med om att skriva under Helsingforskonventionen, som ger en rad riktlinjer för vad man får och inte får göra när det gäller att hindra det egna landets medborgare från att titta på och lyssna till vad de önskar.

Slutligen. Olle Svensson säger att det är viktigt att vi får ett alternativ till satellitsändningarna och att programmen i de svenska kanalerna skall vara lokalt förankrade. Jag delar helt den uppfattningen. Men vilka möjligheter finns det att betala lokalt producerade program om det inte får finnas reklam? Den frågan har varken Olle Svensson eller Bengt Göransson svarat på i den debatt som förevarit.

Anf. 39 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag säga att kabelnämndens befogenheter i detta avseende är betydligt mindre än de var i massmediekommitténs förslag, som Anders Björck biträdde i denna del.

När det gäller kabel-TV:s framtid tycker jag att det är tråkigt att de borgerliga partierna har motsatt sig t. ex. inflytande från kommunerna, från mottagarna, över vad som skall utsändas. Reklam innebär inte någon lyckad lösning – den betalas ju också ytterst av konsumenterna. Låt oss fundera litet på hur vi skall utforma en lokal TV-verksamhet så att den blir ett positivt tillskott i vår massmedievärld.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om kulturutskottets betänkande 7.)

Anf. 40 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera kulturutskottets betänkande 11 om avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar m. m.

Stöd till lokal TV-programverksamhet

Anf. 41 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Den debatt som nu följer blir en direkt fortsättning på den debatt som fördes här tidigare. Man kan också säga att det som kulturutskottet har fått att behandla är restposten av kabellagstiftningen.

Det är nu mindre än tre veckor tills försöksverksamheten med TV-sändningar i lokala kabelnät upphör – den påbörjades i maj förra året. Ännu så länge sker den lokalt producerade programverksamheten inom ramen för

Sveriges TV:s sändningsrätt, men vidaredistributionen av de utländska sändningarna sker enligt särskild lagstiftning. Detta kommer emellertid att upphöra, och därmed upphör också Sveriges TV:s sändningsåtagande på kabelområdet.

Kulturutskottet har vid behandlingen av den här s. k. restposten ägnat sig åt tre olika frågor. En av dem har rört lokaliseringen av kabelnämnden, en annan fråga har rört avgifter till kabelnämnden, och den tredje frågan har gällt ett anslag på en halv miljon kronor till stöd för lokal TV-produktion.

Den debatt som just avslutades lämnade frågan om hur finansieringen av sådan produktion skall ske – Olle Svensson kunde inte svara på den – och det framkommer inte heller i den proposition som kulturutskottet här har behandlat. Där föreslås ett anslag på 500 000 kr., som en initialkostnad för utbildning och för att sådan produktion skall komma i gång.

Vi moderater tycker att det är bra med lokal TV-produktion. Det gynnar mångfalden och kommer att medföra att TV-tittarna får tillgång till ett betydligt mera varierat utbud. Vi delar däremot inte förslaget i propositionen om hur en sådan verksamhet skall finansieras. Jag vill särskilt påpeka att det egentligen inte sägs någonting i propositionen om hur verksamheten på sikt skall finansieras.

I moderata samlingspartiet har vi den uppfattningen att andra finansieringskällor än statligt stöd skall kunna användas. När konstitutionsutskottets betänkande behandlades diskuterade man i huvudsak reklamfinansiering som ett alternativ. Vid framställningen av lokala TV-program finns också möjligheten att använda någon form av sponsring av programmen.

Vi moderater har förfäktat åsikten att man i detta fall inte i första hand skall lita på samhälleligt stöd för produktionen utan att andra alternativa finansieringskällor, som reklam och eventuell sponsring, skall kunna svara för de kostnader som vidlåder en ofta mycket dyrbar produktion.

Jag kanske också skall säga att vi moderater inte har motsatt oss den avgift på 10 kr. per halvår för varje bostad som skall utgå till kabelnämnden. Vi har i den motion som vi har avlämnat förbehållit oss rätten att föreslå att avgiften senare kan sänkas eller försvinna helt, beroende på hur produktionen kommer att finansieras.

En sak som kanske inte har berörts när det gäller reklamen i TV är den orättvisa som kommer att uppstå. Vilken lagstiftning socialdemokraterna än föreslår kommer vi aldrig att kunna förhindra att direktsändande satelliter sveper reklam över oss. När så blir fallet kommer en rättvisesynpunkt i dagen som vi måste ta hänsyn till. Frågan är inte längre – som också framfördes här tidigare från folkpartiets sida – om utan när den socialdemokratiska regeringen tvingas ge upp sitt hårdnackade motstånd.

Herr talman! Vi yrkar avslag på propositionens förslag om 500 000 kr. till stöd för lokal TV-produktion, och därmed yrkar jag också bifall till reservationen i utskottets betänkande.

Anf. 42 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Beträffande de olika frågor som tas upp i betänkandet har vi i utskottet

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Stöd till lokal
TV-programverk-
samhet*

anslutit oss till det förslag som regeringen har lagt fram när det gäller lokaliseringen av närradio- och kabelnämnderna. Men vi har velat fästa uppmärksamheten på att organisationskommittén – som undersöker möjligheterna till en samordning av dessa nämnder med radionämnden – i enlighet med vad som gäller för lokalisering av statlig verksamhet också skall utreda huruvida det är möjligt att förlägga verksamheten till en ort utanför Stockholm. Det är en fråga som man måste få återkomma till när organisationskommittén lägger fram sitt förslag. Inom utskottet anser vi att det är mycket angeläget att verksamheten nu kan komma i gång. Vi har ju tidigare från utskottets sida framhållit betydelsen av att kunna samordna administrationen mellan närradionämnd och kabelnämnd.

När det gäller frågan om anslag till lokal TV-produktion har jag tittat i tidigare betänkanden. På s. 4 i det nu föreliggande betänkandet refereras till konstitutionsutskottets betänkande 1984/85:37. I detta betänkande anslöt man sig – så sent som i våras – enhälligt till uppfattningen att de lokala sändningarna i första hand bör finansieras genom abonnemangsvgifter och genom ekonomiska åtaganden från de organisationer som svarar för programmen. Vidare uttalade konstitutionsutskottet att det såg positivt på förslaget i propositionen att kabelnämnden skall ges vissa möjligheter att stödja lokal programverksamhet. Konstitutionsutskottet var alltså enigt. Jag tycker att det därför är litet förvånande att moderaterna så snart efteråt i kulturutskottet nu motsätter sig möjligheten till statligt stöd för en utveckling av TV-produktion.

Oavsett hur man ställer sig i reklamfrågan är det väl ändå av många skäl angeläget att man tillstyrker förslag om statligt stöd till arbetet för att utveckla en sådan ny typ och annorlunda form av TV-produktion. Vi menar att det säkert finns många områden där en lokal TV-produktion just på grund av den nära identiteten och kopplingen till lokal verksamhet har ett stort lyssnar- och tittarvärde i förhållande till centralt gjorda professionella program. Därför tillstyrker vi propositionens förslag och yrkar avslag på reservation nr 1.

Jag tycker att vi i övrigt inte behöver utveckla reklam-TV-debatten. Jag vill bara säga till Ingrid Sundberg att det socialdemokratiska partiet har sitt ställningstagande klart i fråga om reklam-TV. Vi tycker att det är olyckligt att man har försnävat den här debatten och lösryckt den ur sitt sammanhang. Den viktigaste frågan i sammanhanget är hur vi skall betala för en svensk TV-produktion. Hur skall vi bäst slå vakt om att program på svenska kan spridas i våra TV-media? Här är det viktigt att både lokala och centrala TV-program kan göras oberoende av en osäker reklamfinansiering. Vi tror att licensfinansieringen på det sättet slår vakt om en radio- och TV-produktion i hela samhällets tjänst. Det handlar om inriktningen av hela vår radio- och TV-politik. Det vore angeläget att föra den debatten vidare och djupare, om man såg att det bara är fråga om vilken väg som är den bästa för finansieringen. Ytterst är det konsumenterna som får betala. Det handlar bara om på vilket konto man skall lägga sina pengar.

Anf. 43 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Vi har många gånger hört den här debatten om reklam i TV, och jag håller med vice ordföranden i kulturutskottet om att det inte är någon idé att föra någon längre debatt just nu.

Jag vill något komplettera vad Ing-Marie Hansson sade om att det gäller att slå vakt om en TV-produktion "i samhällets tjänst", eller något sådant. Det är faktiskt viktigt inte bara att slå vakt om en TV-produktion, utan det är viktigt att slå vakt om en kvalitativt god TV-produktion. Med den kostnadsökning i produktionsledet som vi ser inte bara i vårt land utan också i andra länder kommer socialdemokraterna inte att kunna hålla fast vid sitt hittillsvarande ställningstagande. Det är vad jag menar när jag säger att frågan inte längre gäller om utan när man står inför sådana kostnader att man måste använda alternativa finansieringskällor. Vi kommer säkert att få tillfälle att återkomma till detta.

Jag vill sedan bara erinra vice ordföranden om att den försöksverksamhet som hittills har ägt rum när det gäller lokal TV-produktion på bortåt 40 orter i Sverige har visat att man kommit i gång mycket bra utan att samhället har behövt gå in med det statliga stödet på en halv miljon kronor. Vi har tillsammans varit på besök i Västerås, och vi har också i andra länder sett hur sådan här produktion kan komma i gång och finansieras. Därför ser jag ingen orsak att frångå vad vi har sagt i reservationen, och det står inte heller i motsats till moderaternas ställningstaganden vid konstitutionsutskottets behandling av budgetpropositionen i våras.

Anf. 44 ING-MARIE HANSSON (s) replik:

Herr talman! Först vill jag säga till Ingrid Sundberg att det är ganska signifikativt för moderaternas sätt att lyssna att när jag säger "Sveriges Radio i hela folkets tjänst" så uppfattar Ingrid Sundberg att jag säger "Sveriges Radio i samhällets tjänst", och det är något helt annat, Ingrid Sundberg. Vad vi socialdemokrater vill slå vakt om är en självständig Sveriges Radio-TV, och det är också en av grunderna för våra ställningstaganden. Massmedia skall vara självständiga och kunna spegla företeelser i samhället och föra en fristående debatt. Det är alltså inte i samhällets tjänst. Det var ett hörfel som säger mer om tankefelet än vad avsikten var.

När det sedan gäller anslaget har det i propositionen angetts att det skall kunna utnyttjas för utbildningsinsatser och utrustningsstöd för att komma i gång. Det är angeläget och bra att vi kan få i gång en verksamhet som sedan kanske kan rulla vidare på annat sätt. Just i inledningsskedet behövs det extra insatser.

Anf. 45 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Mycket kort: Självständighet må finnas, men riktigt självständig blir inte en monopolradio-TV.

Anf. 46 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! För att spara på den dyrbara tiden skall jag endast säga några ord i anslutning till kulturutskottets betänkande. Men låt mig ändå som ledamot av konstitutionsutskottet få säga, apropå den tidigare debatten, att

vi i vpk är tillfreds med den rättsliga reglering av yttrandefriheten som nu sker i fråga om lokala kabelsändningar. En del av våra synpunkter har vi framfört i ett särskilt yttrande som fogats till konstitutionsutskottets betänkande.

Man kan verkligen, herr talman, ifrågasätta de enorma investeringar för kabel-TV som nu görs. Televerket kommer under de närmaste åren bokstavligen talat att plöja ned mellan 1 och 2 miljarder kronor i kabelnät. Är det, herr kulturminister, en kulturpolitiskt riktig satsning? Ja, den frågan diskuteras inte ordenligt. Folk som är duktiga på att dra ledningar får styra viktiga delar av vår kulturpolitik. Belopp satsas som kan få varje kulturarbetare i vårt land att bli grön av avund. Här saknas minsann inte pengar, och här finns inte ett dyft av demokratisk styrning av hur pengarna skall användas. Det nu aktuella regeringsförslaget handlar – och det är i och för sig naturligt – inte heller om dessa frågor.

Propositionen berör i stor utsträckning organisatoriska problem. Utan någon större entusiasm kan vi i vpk i huvudsak ansluta oss till förslagen.

I en motion till förra riksmötet uttalade vpk stark kritik mot hela kabel-TV-utbyggnaden. Vi framhöll också att om kabelnäten nu trots allt byggs ut, så borde man satsa på och stödja *lokal* kabel-TV-produktion. På det sättet skulle man kunna bidra till kulturellt värdefull produktion, stödja vår nationella kultur och t.ex. ge fria teater- och kulturgrupper nya möjligheter att verka.

Regeringen föreslår att en halv miljon kronor ställs till förfogande för lokal programverksamhet under det kommande halvåret. Det är inte mycket att komma dragande med. Eftersom det här fortfarande handlar om en verksamhet i begynnelseskedet, så skall vi emellertid inte föreslå någon påplussning just nu. Men som vi säger i vårt särskilda yttrande till kulturutskottets betänkande återkommer vi säkerligen till frågan, och det gör vi inom kort.

På vad sätt kommer kabel-TV att fungera i det verkliga livet? Här har vi att göra med jättestora kapitalistiska massmedieföretag som dag och natt skickar ut sina budskap och sin s.k. underhållning. De ekonomiska resurserna är nästintill obegränsade.

Hur annorlunda förhåller det sig då inte i fråga om lokala sändningar? Jag har hört litet om erfarenheterna från Upplands-Väsby utanför Stockholm, där man körde i gång kabel-TV-sändningar och hade stora ambitioner. På ett halvt år lyckades man av ekonomiska skäl endast producera två – jag säger två – egna halvtimmesprogram. Men från himlen, från satelliter, regnade i stället Sky Channel och Kanal 5 och allt möjligt annat över väsbyborna från tidiga morgonen till sena kvällen. Vem har bett om den smörjan?

Nej, herr talman, vi skall från vår sida inte börja ropa på förbud, och vi skall inte heller försöka skjuta ner några satelliter eller förbjuda några parabolantennor. Men vi måste på allvar diskutera möjligheterna till en demokratisk styrning, möjligheterna att i detta nya läge värna vår nationella kultur.

Det förvånar mig storligen, Ingrid Sundberg, att moderaterna är så totalt ointresserade av den här problematiken. I stället blåser ni på och vill ge den kommersiella skräpkulturen ännu större svängrum. Ack, forna tiders

kulturkonservativa högermän och högerkvinnor! Vart tog ni vägen? Blåstes ni helt bort av de isiga nyliberala vindarna?

Herr talman! Vi måste i de här frågorna också försvara den enskilda människans intressen och integritet. Har männe våra tiders liberaler som inte deltar i den här debatten något intresse för detta? Kan jag t. ex. som enskild människa få slippa Sky Channel? Eller måste jag tvingas att abonnera på och betala dyra pengar för allt möjligt strunt som jag inte bett om? Den frågan är ännu inte utklarad. Den har stor principiell betydelse, och många hyresgäster skulle säkerligen vilja ha ett svar på den frågan.

För dagen har vi inte mycket annat att göra än att anta propositionen och utskottets förslag. Men debatten om kabel-TV, satellit-TV och hela den nya massmedietekniken måste fortsätta, och det kommer vi i vpk att bidra till.

Anf. 47 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att Bo Hammar tycks dra alla satellitsändningar över en kam. Det är faktiskt så att man på många av de orter, kanske de flesta, där försöksverksamheten med kabel-TV pågår också kan ta emot de ryska sändningarna, och de torde knappast kunna karakteriseras med de adjektiv som Bo Hammar här använde beträffande kabel-TV-sändningarna.

Anf. 48 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag har inget särskilt behov av att se ryska sändningar på TV, inte heller av att se på satellitutsändningarna, utan vad jag tog upp var en principiell problematik. Det förekommer ett enormt utbud, präglad av ett internationellt massmediemonopol, där man kan vräka över oss allt möjligt strunt, för att tala i klartext. Vi står inför en fråga som jag tycker att inte minst riksdagens kulturutskott skall diskutera: Vad kan vi göra för att värna vår nationella kultur? Vad kan vi göra för att våra egna kulturgrupper och kulturarbetare skall kunna göra sig hörda i den nya situationen?

Jag uttrycker än en gång min stora förvåning över att moderaterna inte har intresse för denna fråga utan tycker att det bara är att gå på och ge bolagen ännu större frihet. Jag hade hoppats att vi skulle kunna skapa något slags allians för att försvara våra nationella intressen, från vänsterkanten och ut till den yttersta högerkanten, men moderaterna har tydligen helt släppt dessa frågor.

Anf. 49 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Bo Hammar använde i sitt första anförande begreppet "styra", och på den punkten ligger den stora skillnaden mellan oss och vpk. Vi tror inte att man skall styra tittarnas tillgång till program, men man skall ge dem möjlighet att välja goda program. Goda program kostar mycket pengar att producera, och det är därför som vi har föreslagit olika alternativa finansieringsformer.

Anf. 50 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag har inte talat om att vi skall ha en styrning från några pampars sida, utan jag har talat om våra möjligheter att inför detta enorma

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Stöd till lokal
TV-programverk-
samhet*

utbud och inför de gigantiska monopol som är verksamma på massmedieområdet ha något slags demokratisk styrning och att låta vår nationella kultur komma till uttryck.

Jag förstår inte, herr talman, vad som är så anstötligt med att vi försöker att på demokratisk väg påverka och styra vår kulturpolitik. Det trodde jag var en verksamhet som riksdagens kulturutskott skulle ägna sig åt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om kulturutskottets betänkande 7.)

Anf. 51 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera kulturutskottets betänkande 7 om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål.

Skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål

Anf. 52 LARS AHLMARK (m):

Herr talman! För, i det närmaste, 150 år sedan, till Svenska akademiens 50-åra minneshögtid, skrev Esaias Tegnér dikten Sång den 5 april 1836. Efter att ha hyllat de store andar som ger sin form åt tiden – svenskar verksamma inom kultur och vetenskap – gör Tegnér ett bevingat men i grunden, för den storsvenska tanken, ganska impertinent påpekande. Han säger:

”Där låg ett skimmer över Gustavs dagar,
fantastiskt, utländskt, flärdfullt, om du vill,
men det var sol däri, och hur du klagar,
var stodo vi, om de ej varit till?”

All bildning står på ofri grund till slutet,
blott barbarit var en gång fosterländskt;
men vett blev plantat, järnhårt språk blev brutet,
och sången stämd och livet mänskligt njutet,
och vad gustaviskt var blev därför även svenskt.”

Det kan finnas skäl att erinra om dessa rader i en tid när man ser så tydliga drag av själv tillräcklighet och nyprovinsialism i kulturpolitiken. Mest påtagligt kanske på etermediaområdet där det ibland verkar som om allt utländskt skulle vara dåligt men allt svenskt av hög kvalitet. En kväll framför TV-apparaten brukar – dess värre – kraftfullt dementera den tanken.

I dag diskuterar vi utförsel av kulturföremål. Gällande kungörelse är från 1927 och omfattar främst träföremål. Den fick från början en något provisorisk karaktär i avvaktan på en mer heltäckande lag, så det kan vara på tiden att en sådan tillkommer.

Men den lag som vi sätter i stället bör ha vissa grundläggande egenskaper:

Den bör präglas av att kulturföremål skall kunna vandra mellan skilda länder. Det är till fördel, inte till nackdel, om svensk konst och svenskt konsthantverk av äldre och yngre datum är känt och uppskattat i andra länder. Och utländska kulturföremål måste finnas i hem och museer i vårt

land, annars blir vår kulturmiljö torftig.

Lagen bör vara obyråkratisk så att inte resurser går åt till mindre meningsfullt granskningsarbete. Den bör vara ett stöd för museerna, inte en belastning.

Lagen bör vara begriplig för allmänheten. Det betyder att den inte får vara så komplicerad att ingen kommer ihåg vad som egentligen gäller eller så stridande mot rättskänslan att den inte respekteras.

Den bör slutligen vara så utformad att den verkligen kan upprätthållas.

Tyvärr tvingas man vid en granskning konstatera att det lagda förslaget inte uppfyller dessa grundläggande krav på någon enda punkt. Orsaken till detta är främst att den går alldeles för långt i fråga om granskningens omfattning. Det har även införts skilda regler för olika föremålsgrupper. Låt mig exemplifiera.

Kulturföremålen är uppdelade i fem kategorier: svenska föremål framställda före år 1600 oavsett värde och tillhörande någon av två grupper, svenska föremål mer än 100 år gamla oavsett värde och tillhörande någon av åtta delvis disparata grupper, svenska föremål mer än 100 år gamla med ett värde över 50 000 kronor och tillhörande någon av tre andra grupper, svenska föremål mer än 50 år gamla och med ett värde över 2 000 kronor och tillhörande någon av fyra grupper samt utländska föremål som kan antas ha kommit till Sverige före år 1840, och som tillhör någon av sju uppräknade grupper.

Fyra åldersgränser, tre värdegränser och ett 40-tal föremålstyper kombineraras.

Riksrevisionsverket, som har att verka för effektivitet i statsförvaltningen, understryker i sitt yttrande att lagen utvecklats mot en sådan komplexitet att verket finner anledning till oro. Enligt RRV bör det övervägas om inte syftet med lagstiftningen kan uppnås på ett enklare sätt.

Någon utökad övervakning av utförseln av kulturföremål kan man enligt propositionen inte räkna med. Det finns en risk att den föreslagna lagen kommer att pressa ner priserna i Sverige på berörda föremål till en konstlat låg nivå. Särskilt mer anonyma objekt i mellanprisklassen kan då bli attraktiva för illegal utförsel.

Vidare kommer mycket tid att bindas för museernas granskning av föremål av den typ som ändå inte beläggs med exportförbud.

Utskottets moderata ledamöter formulerar sitt alternativ i sex reservationer. Vi aner det rimligt att antalet föremålstyper som skyddas vidgas i förhållande till nuvarande regler. Två i övrigt jämförbara objekt men tillverkade i skilda material bör inte behandlas på olika sätt, vilket nu kan inträffa. Men det är inte lyckligt att vi fått den beskrivna variationen i tids- och värdegränser och att de senare satts så lågt.

Nu skall man observera att lagen enligt första paragrafen har till ändamål att förhindra att äldre kulturföremål, som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet, förs ut ur landet. Uppenbarligen har berörda myndigheter uppfattat de ekonomiska konsekvenserna av detta på helt olika sätt när värdegränsen för en teckning från mitten av 1800-talet är 50 000 kronor medan den för ett skåp från samma tid är noll. Det finns därför anledning tro att lagtillämpningen kommer att bli mycket olikartad inom skilda föremålsgrupper.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Skydd mot utförsel av
vissa äldre
kulturföremål*

Från moderat sida har vi inte kunnat ansluta oss till en så svårhanterlig modell. Vi förordar *en* åldersgräns, 100 år, och *en* värdegräns, fem basbelopp, vilken har fördelen att ej behöva ändras med penningvärdets förändringar.

Under den angivna gränsen kan museer och privatpersoner gå in och ordna skyddet genom egna inköp. Över gränsen blir området för lagregleringen överblickbart och lättadministrerat. Med det anförda har jag motiverat reservationerna 1 och 4 till vilka yrkas bifall.

I reservation 5 föreslår vi att tillståndskravet ej skall gälla föremål som förts in i vårt land efter lagens ikraftträdande. Orsaken är givetvis att man eljest riskerar att människor avstår från att ta in objekt till Sverige därför att de då kan beläggas med utförselbud. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Ett annat hinder för hemtagning av kulturföremål är momsen. En utredning om sänkt eller avskaffad moms vid import av sådana föremål har därför aktualiserats i en motion av Ingegerd Troedsson m. fl. Utredningen tillstyrks av samtliga borgerliga ledamöter i utskottet. Jag yrkar bifall till reservation 7.

Slutligen yrkar de moderata ledamöterna i reservationerna 2 och 6 att utländska föremål skall undantas från regleringen. Är de av stor betydelse för det svenska kulturarvet är de sannolikt också av stor betydelse för ursprungslandets kulturarv. En eventuell dragkamp om sådana objekt bör lösas i annan ordning än genom att i lag förbjuda att de återgår till hemlandet. Reservationerna tillstyrks.

Med de av oss föreslagna, kraftigt förenklade reglerna skapas ett fullt tillfredsställande skydd för de föremål som kan vara i riskzonen. Vad som i övrigt behövs är information och undervisning. Där kan museifolket göra mycket mera nytta än i en oerhört bred föremålsgranskning.

Vi skall i Sverige ha en sådan skola och en sådan folkbildning att vaktslåendet om det nationella kulturarvet känns som en uppgift för var och en. Och det bör gälla i medvetande om värdet av kulturutbyte och föremålsutbyte över gränserna. Vår kultur är en del av en helhet som vi inte kan eller bör avskärma oss ifrån. I ett historiskt perspektiv har, som Tegnér påpekar, vårt land i första hand varit den mottagande parten.

Anf. 53 Andre vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Låt mig först deklarerat att jag tycker att det är bra att det har kommit förslag till en ny lag om skydd mot utförsel av äldre kulturföremål.

Jag betonar *ny* lag. Vi har ju tidigare 1927 års kungörelse, som gäller träföremål, i huvudsak möbler, som är tillverkade före 1860.

I den motion som jag har väckt har jag redovisat denna grundinställning, och jag är angelägen om att ytterligare slå fast att jag är i grunden positiv till att vi skyddar kulturföremålen i vårt land. Men jag har också redovisat mycket stark oro för att förslaget på vissa punkter blir svårt att praktisera i verkligheten. Lars Ahlmark har varit inne på det tidigare, och jag skulle vilja ge några konkreta exempel.

Jag skall alldeles ärligt säga att när jag läste denna proposition och försökte tänka mig in i verkligheten, trodde jag att förslaget var en miss från dem som författat propositionen. Nu när jag ser den socialdemokratiska utskottsgrup-

pens ställningstagande blir jag ännu mer bekymrad. Jag förstår att det inte är en miss, utan att man vidhåller detta förslag.

Jag begriper inte hur det skall klaras i verkligheten, det måste jag säga.

Vad innebär då min motion? I min motion har jag två yrkanden. I det första yrkandet begär jag att man skall ha en minimigräns för att undanta småkrafset vid försäljning till grannländer och utlandet i övrigt. Jag har exemplifierat detta i min motion. Vid en vanlig auktion i gränstrakterna finns det ofta kanske 100 eller 200 föremål som är äldre än 100 år. Många av dem är av den typ av föremål som omfattas av den här lagen – snidade textilredskap, fästmansgåvor osv. Många av dem kommer att ha mycket låga värden. Om exempelvis en spegel för 25 kr. eller en snidad bobinvinda för 100 kr. inropas, skall köparen begära ett tillstånd som skall prövas av Nordiska museet. Det är fullständigt orimligt enligt min mening! Jag skall återkomma till detta.

Det andra yrkandet gäller 4 § punkt 3, där man föreslagit minsta värde på 50 000 kr. Precis som Lars Ahlmark sade är det ju inte någon synkronisering i regeringsförslaget. I det ena fallet har man inga värden. Man börjar från noll, och så skall det vara nödvändigt att söka tillstånd för att få köpa en grej för en femtiolapp. I det andra fallet har man ett gränsvärde på 50 000 kr. Det finns flera inkonsekventa förslag i propositionen, som jag inte skall ta upp men som Lars Ahlmark berörde. Jag har föreslagit en gräns på 10 000 kr. därför att jag anser att det finns många föremål mellan 50 000 kr. och 10 000 kr. som är värda att bevara. Detta har utskottet verifierat. Man har sagt:

”Även om utskottet kan medge att propositionens värdegräns kan vara i högsta laget för vissa föremål i den aktuella kategorin, godtar utskottet regeringsförslaget. Vid en jämförelse med motionsförslaget innebär utskottets ställningstagande att antalet granskningsärenden torde minska betydligt.”

Detta visar att det finns en rad kulturföremål mellan 50 000 kr. och 10 000 kr. som är av värde för oss att behålla. Man säger att motivet för att gå på den högre gränsen är att man besparar Nordiska museet och andra granskningsorgan en hel del arbete.

Jag yrkar bifall till reservation 3. Där är man konsekvent och säger att det skulle vara väldigt krångligt om man inte har någon som helst minimigräns. Tänk om utskottsmajoriteten också hade varit lika konsekvent! Man säger i stället när det gäller den första punkten att det är viktigt att småkrafset bedöms på samma sätt som ett föremål i hundratusenkronorsklassen.

Sylvia Pettersson som företrädare för regeringspartiet kommer efter mig upp i talarstolen. Jag vill redan nu ställa ett par frågor till Sylvia Pettersson: Vad innebär skrivningen i utskottsbetänkandet på s. 8, där ni bemöter min motion och säger att detta ”inte innebär att det får ställas lägre krav på prövningen enligt denna punkt än på prövningen enligt övriga punkter eller enligt 5 § av vilka föremål som skall beläggas med utförselbud?”. Innebär detta att Nordiska museet skall göra samma granskning på en garnvinda som på en pjäs i hundratusenkronorsklassen som förs ut ur landet? Är det verkligen det som utskottet har stannat för?

Den andra fråga som jag ville ställa är: Har man verkligen på Nordiska

museet, med den erfarenhet som man där har, sagt sig vara beredd att granska alla de tusentals småföremål som, om lagen skall följas – vilket jag utgår från att vi räknar med när vi stiftar den – skall granskas?

Sedan skulle jag vilja ställa en sista fråga: Hur många nya anställningar har Nordiska museet räknat med för att klara granskningen, om lagen skall följas till punkt och pricka?

Anf. 54 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! När vi i dag antar förslaget om en ny lag om skydd mot utförsel av vissas äldre kulturföremål, så är det ett gammalt krav som tillgodoses, ett gammalt önskemål som uppfylls. Ty redan då riksdagen yttrade sig över det tidigare nämnda förslaget från regeringen till 1927 års kungörelse om förbud mot utförsel av vissa äldre föremål av trä, anfördes att "det vore önskvärt att utsträcka förbudet till att omfatta även åtskilliga andra kulturföremål". Förslag i den riktningen har därefter återkommit vid fler tillfällen under årens lopp men inte kommit att realiseras förrän nu.

Vi har inte alltid varit rädda om vårt nationella kulturarv, inte alltid varit redo att värna det för att behålla det i Sverige, ofta beroende på bristande kunskap och intresse – ibland har vi ansett att det inte varit nödvändigt.

Men vid några tillfällen har vi fått hårdhänta påminnelser om nödvändigheten av att ingripa. Så skedde alltså på 1920-talet, då vi drabbades av en omfattande export av gamla allmogemöbler till Amerika. Så tillkom 1927 års kungörelse.

På 1970-talet blev det brist på antikviteter utomlands, och ett sug efter svenska föremål uppstod och exporten ökade dramatiskt. Det var dessa problem som efter diverse avvikelser ledde fram till dagens förslag.

Vid de här tillfällena har vi på något förunderligt sätt känt oss hotade till vår svenska folksjäl. Hur kan det komma sig? Varför är vi inte beredda att låta dessa gamla kulturföremål bli en handelsvara som alla andra, något att köpa och sälja som så mycket annat – och något för en del att tjäna en massa pengar på? För det kan man uppenbarligen göra.

Jag tror det delvis beror på vår respekt för arbetet och för arbetarens – hantverkarens och konstnärens – kunskap. Men främst hänger det ihop med vårt behov av rötter, av identitet, med vår önskan att känna oss delaktiga i ett historiskt skeende och med vårt behov av att få påtagliga påminnelser om att det är så. I vår förgängliga värld behöver vi den trygghet som ligger i att veta att föremål tillverkade för århundraden sedan finns bevarade.

Herr talman! Vi behöver gamla saker för att känna till och förstå vår historia. Däri ligger också en skyldighet mot kommande generationer: vi har ett ansvar för att tillgodse våra barns behov av förankring bakåt och tillgång till sin historia, sina traditioner och livsmönster. Och det är en skyldighet vi har gentemot alla barn, ur alla samhällsskikt. Rätten att få den egna historien bevarad och levandegjord kan ses som en viktig jämlikhetsfråga.

Därför skall vi förhindra att sådana äldre kulturföremål som är av betydelse för vårt kulturarv förs ut ur landet. Därför är det viktigt att vi bevarar föremål som ger en allsidig bild av vårt kulturarv. Därför skall skyddet alltså omfatta föremålsgrupper från alla samhällsskikt.

Det här stämmer väl överens med de tankar som låg bakom den

proposition som den borgerliga regeringen lade fram 1981 och som avslogs av riksdagen – inte för att man inte instämde i syftet utan för att viss kompletterande utredning först skulle göras.

Under utskottsbehandlingen har vi bl. a. från representanter för Nordiska museet och Nationalmuseum fått en rad avskräckande exempel på vad som kan hända med vårt kulturarv om vi inte skyddar det utan låter uteslutande ekonomiska intressen styra. Även om det i kulturutskottet finns flera uppfattningar om *vad* som skall skyddas, vill jag med tillfredsställelse notera att det råder en samstämmig uppfattning om *behovet* av att lagstifta till skydd för utförsel av vissa äldre kulturföremål.

Därför kan vi alltså gemensamt avstyrka den moderata motionen 3140, där man vill avslå propositionen och därtill liberalisera även det skydd som 1927 års kungörelse ger för vissa föremål.

Men det framgår av reservation 4 att moderaterna ser annorlunda på bevarandemålet än vi. De vill nog framstå som lika angelägna som vi andra att bevara vårt kulturarv. Men sedan gör de den missbedömningen, enligt vårt sätt att se, att de sätter likhetstecken mellan högt pris och värdefull, liksom mellan att kosta litet och att ej vara värd att bevara.

Ting av lägre värde är enligt moderat uppfattning sådant som betingar ett pris lägre än 109 000 kr. De förutsätts kunna köpas av museer och allmänheten. Gör de det är ju allt frid och fröjd, och ingen behöver bekymra sig. Men med den moderata modellen släpper vi fältet fritt även för den som skulle vilja föra ut ur landet bl. a. stora delar av det materiella kulturarv som härrör från forna tiders lägre samhällsskikt.

I reservation 3 yrkar folkpartiet och centern på en värdegräns för svenska föremål på 1 000 kr. – i enlighet med Karl Erik Erikssons motion – detta för att, som de uttrycker det, befria Nordiska museet från ett stort antal utförselärenden. Det är bara det att Nordiska museet, som är den som värnar och vårdar det folkliga kulturarvet, har sagt att man inte vill bli befriad från dessa ärenden. Enligt Nordiska museet är nämligen det allra mesta av det som nu finns intressant.

År 1982, då riksdagen behandlade den förra propositionen, ville centerpartiet inte gå med på den då föreslagna värdegränsen på 1 000 kr., då det skulle få en förödande effekt på en stor del av det kulturarv som tillhört de små i samhället. År 1982 talade folkpartiets talesman om att moderaterna "var tydligt på glid bort ifrån bevarandemålet för svensk kulturpolitik, sådant som det har uttryckts i det enhälliga riksdagsbeslutet från 1974, nämligen att bevarandeinsatserna skall gälla *hela* samhällets historia". Enligt folkpartiets talesman lekte moderaterna då med tanken på en värdegräns på 10 000 kr., vilket han tyckte innebar att moderaterna "definitivt slagit vakt om högreståndskulturen och de exklusiva tingen".

Vad tycker folkpartiet i dag, när moderaterna inte bara leker med tanken, utan verkligen föreslår en värdegräns på mer än 100 000 kr.?

Det finns i det här betänkandet bara en gemensam borgerlig reservation.

Många skäl skulle kunna ges för att glädja sig åt att vi har en socialdemokratisk regering. I det här fallet bör nog också centern och folkpartiet glädja sig. För vad skulle det ha blivit för proposition med en regering med moderater i, med den inställning de har i den här frågan?

En gemensam borgerlig reservation finns det alltså, och den är föranledd av en moderat motion som föreslog en utredning om avskaffad eller sänkt moms på kulturföremål som förs till Sverige från utlandet. I kulturutskottet handhar vi inte skattefrågor, men vi tyckte ändå inte att vi särskilt skulle begära en utredning för den här skattefrågan, eftersom det redan finns en mervärdeskatteutredning, som det står fritt att ta initiativ på den här punkten, om man finner det angeläget.

Herr talman! Tillstånd kommer att krävas för utförsel av värdefulla och mer än 100 år gamla föremål, dyrbara utländska antikviteter som kommit hit före år 1840 och samiska föremål äldre än 50 år – det är vad den här lagen kommer att innebära för folk i allmänhet. Krångligare än så blir det inte.

På Nordiska museet hoppas man att den nya lagen kommer att leda till en offentlig debatt om värdet av att behålla viktiga kulturföremål i landet.

Länsmuseerna säger att ett utförselförbud i sig kan medverka till ett aktivt bevarande.

Museiföreningen tror att lagen genom sin blotta existens kan vara av stor nytta.

Riksförbundet för hembygdsvård menar att en generell lagstiftning har en allmänpreventiv verkan.

Jag tror att de har rätt allihop, och jag vill tillägga följande: Om syftet med lagen omfattas av folkflertalets förståelse och sympati – och det är jag övertygad om att det gör – och om avsikten klart framgår och kan rättfärdigas, då följs lagen av en mycket stor majoritet.

Några kommer förstås att bryta även mot den här lagen, men det vore förödande om vi av den anledningen avstod från lagstiftning.

Värt att notera är kanske också att de som värnar, vårdar och visar våra kulturskatter välkomnar lagen, medan den avvisas av dem som köper och säljer föremålen.

Jag yrkar bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande 1985/86:7 och avslag på samtliga reservationer.

Jag skall också något kommentera Lars Ahlmarks anförande, där han hänvisade till riksrevisionsverket som en tung remissinstans. Jag vill bara påpeka att det yttrande som Lars Ahlmark refererade till inte avsåg det förslag som nu föreligger, utan riksantikvarieämbetets förslag, som propositionen visserligen bygger på men som omfattade betydligt fler föremålsgrupper än propositionen. En förenkling har alltså skett.

Jag har den största respekt för den gedigna sakkunskap på området som Karl Erik Eriksson naturligtvis har. Men mot denna kan jag sätta länsmuseerna, kulturrådet och Nordiska museet, som alla förespråkar att vi inte skall ha någon värdegräns. Beslutet att i lagförslaget inte sätta någon värdegräns har fattats i samråd med Nordiska museet, som alltså skall handlägga dessa ärenden.

Anf. 55 LARS AHLMARK (m):

Herr talman! Jag konstaterar först att vi är överens om att det finns behov av en heltäckande lagstiftning då det gäller föremål som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet. Men sedan beklagar jag att socialdemokraterna väljer att göra museitjänstemännen mera till byråkrater än till de utbildare

på detta område som de skulle kunna vara. Jag beklagar också att man väljer en krånglig detaljreglering i stället för att skapa ett enkelt, tydligt system som allmänheten snabbt kan lära känna. Jag beklagar till sist att socialdemokraterna ägnar hela sitt intresse åt förbudssidan, men inte alls funderar på möjligheten av en återströmning till Sverige av denna typ av föremål, exempelvis genom en ändrad momssituation eller genom att föremål som tas in efter det att lagen har trätt i kraft inte skall omfattas av regleringen.

Sylvia Pettersson gjorde en stor sak av det faktum att vi föreslår en bestämd värdegräns och menade att detta skulle tyda på att vi med priset också vill definiera vilka föremål som är av stor betydelse för kulturarvet. Det är litet oförsiktigt att komma med ett sådant påstående, eftersom det i propositionen, som Sylvia Pettersson själv ställt sig bakom, finns t. o. m. två värdegränser, en på 50 000 kr. och en på 2 000 kr. Är det den typ av bevekelsegrunder som hon här nämnde som ligger bakom Sylvia Petterssons ställningstagande förvånar det mig verkligen.

Från moderat sida har vi inte alls sett det på det sätt som Sylvia Pettersson antyder. Vi menar att föremål som betingar ett lägre pris är lättare att ändå skydda, genom att museer eller privatpersoner kan köpa dem. För dessa föremål finns alltså ett alternativt skydd. Då är det bra om man inte skapar för mycket byråkrati kring dessa föremål, utan nöjer sig med att bevaka föremål som är så dyrbara att privatpersoner normalt inte kan komma in i sammanhanget. Det kan ju hända att museerna inte tycker att de behöver komplettera sina samlingar.

Slutligen vill jag påpeka att en av nackdelarna med det föreslagna systemet är att man i praktiken gynnar en oseriös handel, på bekostnad av den seriösa antikhandeln. Det är inte en bra metod att åstadkomma det som vi gemensamt har intresse av, ett vaktslående om vårt nationella kulturarv.

Anf. 56 Andre vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet eftersom Sylvia Pettersson antydde att man bara därför att man vill korrigera de grövsta felaktigheterna i ett regeringsförslag skulle vara negativ. Jag betonade med skärpa, och jag gör det på nytt, att jag tycker det är bra att vi får en lag som skyddar våra kulturföremål. Men det bör då vara en lag som går att tillämpa i verkligheten.

Sylvia Pettersson återopade 1927 års kungörelse, men det är en väldig skillnad på den och den lag vi nu diskuterar. 1927 års kungörelse gällde i huvudsak möbler. Jag har faktiskt, Sylvia Pettersson, läst protokoll från auktioner långt tillbaka i tiden, och jag har bara kunnat finna ett enda fall där en möbel som varit över 100 år gammal sålts under 1 000 kr.

I sådana fall är en värdegräns enligt vårt förslag inte tillämplig. Men verkligheten är ju den att det blir en mängd småkrafts som kommer att omfattas av den här paragrafen, och det är ni beredda att driva igenom. Jag menar att en lag måste vara förankrad i verkligheten.

Sylvia Pettersson säger också att det inte är krångligare än att det bara är värdefulla föremål det handlar om. Ja, tänk om det hade handlat om värdefulla föremål, föremål värda över 1 000 kr.! Man kan diskutera om ens det är värdefulla föremål, men ni talar ju om föremål som är värda mer till 25 kr.

Det finns bara ett sätt för Sylvia Pettersson att ändra uppfattning i den här frågan, och det är genom att se på verkligheten. Jag inbjuder både henne och kulturministern, som sitter här i kammaren, till en varmländsk gränsauktion till sommaren. Då skall ni få se hur den byråkrati ni inför fungerar i verkligheten.

Anf. 57 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att genast tacka ja till inbjudan till en auktion i de varmländska gränstrakterna. Det skulle vara mycket intressant.

Den över 100 år gamla spegel som Karl Erik Eriksson talade om kostar säkert inte 25 kr. Dessutom omfattas ju den av de bestämmelser som gäller i dag.

Karl Erik Eriksson kallade föremål ur det folkliga kulturarvet som kostar under 1 000 kr. för småkrafts. Jag vill bara påpeka att han därvidlag inte får medhåll av Nordiska museet, som väl får betraktas som den instans som bäst kan göra bedömningarna på området.

Det kommer naturligtvis att bli så att det växer fram en praxis på det här området. Som jag sade i mitt inledningsanförande tror jag att lagen kommer att ha den allra största betydelsen genom det faktum att den finns och att man därför kommer att veta vad det här handlar om.

Det är faktiskt så att när Lars Ahlmark talar om moderaternas förslag och om föremål som är av stor betydelse, då är det fråga om föremål som kostar mycket pengar.

När det gäller momsen vill jag säga att anledningen till att vi har sagt att en utredning inte är nödvändig är att vi inte tror att ett borttagande av mervärdesskatten skulle ha någon avgörande betydelse för införseln av kulturföremål från utlandet. Jag vill tillägga att det i fråga om utförsel av kulturföremål finns möjlighet till särskild prövning. Om en institution i ett land skulle göra anspråk på ett gammalt värdefullt föremål och hävda att det i högre grad tillhör det landets traditioner och historia än Sveriges, får man väl tala om saken och försöka komma fram till en samstämmig bedömning. Men om vi skulle införa de bestämmelser som moderaterna förespråkar kan precis vilken penningstark person eller institution som helst köpa och från Sverige föra ut det här föremålet – vilket i princip kan vara vad som helst – enbart i kraft av sitt ekonomiska övertag. Det enda vi skulle ha att sätta emot i en sådan situation vore ännu mer pengar.

Anf. 58 LARS AHLMARK (m):

Herr talman! Sylvia Pettersson vidhåller att om man av praktiska skäl sätter en värdegräns, så innebär det att man därmed menar att allt under den värdegränsen inte kan ha stor betydelse för det nationella kulturarvet. Det tycker jag är ett egendomligt påstående från hennes sida. Socialdemokraterna vill ha 50 000 kr. som gräns exempelvis när det gäller teckningar. Anser Sylvia Pettersson att teckningar som inte kostar 50 000 kr. inte kan vara av stor betydelse för det nationella kulturarvet? Naturligtvis kan de vara det! Men det gäller att finna en hantering som gör att man får det hela mindre byråkratiskt men ändå väl fungerande.

I fråga om riksrevisionsverket är det riktigt att det skett smärre förändring-

ar efter det att man avgav sitt utlåtande. Men verkets åsikt var mer principiellt. Verket ansåg att den här typen av lagstiftning blev så komplicerad och tillkrånglad att man borde söka andra vägar för att uppnå syftet.

När det gäller momsen anser Sylvia Pettersson att den frågan inte kan betyda så mycket – den saken bör enligt Sylvia Pettersson någon skattekommitté se över. Jag trodde ärligt talat att Sylvia Pettersson deltog i denna debatt som representant för kulturpolitiken och inte som representant för fiskus.

Sylvia Pettersson tog även upp de utländska föremålen och relationerna länder emellan. Faktum är att FN:s generalförsamling helt nyligen antagit ett uttalande som innebär att man med 123 röster mot 0 och 15 nedlagda uppmanar medlemsländerna att vara öppna för att återföra kulturföremål till hemländerna. Bland de femton länder som lade ned sina röster fanns också Sverige. Jag kan förstå det eftersom vi t. o. m. lagstiftningsvägen försöker förhindra att någon säljer tillbaka ett föremål till dess hemland.

Låt mig citera Gustaf von Platen som bra sammanfattar hur man från allmänhetens sida kan se på det föreliggande förslaget. Han skriver i en artikel i Svenska Dagbladet i april i år:

”Det är en lång lista, ett svåröverblickbart sammelsurium av prylar från olika tider, av mycket olika värde och karaktär i, vilka lagstiftaren i princip velat skydda. – – Därför har lagstiftaren valt att upprätta en katalogaria över olika sorters föremål, som placeras i låt oss kalla det en skyddszon. Men bara en bråkdel av dessa föremål – – beläggs i realiteten med exportförbud. – – Man har kort sagt vävt ett finmaskigt byråkratiskt nät som fångar upp all mygg och knott uteslutande i syfte att komma åt några enstaka kulturkameler.”

Anf. 59 Andre vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Låt mig bara till sist i denna debatt konstatera att Sylvia Pettersson närmar sig mina synpunkter. Hon säger att det kommer att växa fram en praxis på detta område. Ja, just det! Vad jag menade är precis detsamma som Sylvia Pettersson nu sade; praxis kommer att bli att granskarna upptäcker att vi får lägga småföremål under 1 000 kronors värde åt sidan. Vi är helt överens om det. Det är bara den skillnaden att jag tycker att man kan stifta en lag som redan från början är tillämplig i verkligheten.

Anf. 60 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Värdegränserna är satta i samråd med Nordiska museet, som anser att vi inte bör ha någon värdegräns på det som vi brukar kalla för det folkliga kulturarvet.

Till Karl Erik Eriksson vill jag säga att det naturligtvis är värdefullt att man har möjligheter att bedöma vad det är vi vill bevara. Som jag sade i mitt inledningsanförande är det en uppfattning som hävdats av Nordiska museet att det är intressant för oss att behålla det mesta av det som nu finns kvar. Därmed inte sagt att allt skall behållas. Det blir nu emellertid en möjlighet att bedöma vad vi bör bevara. Mer finns det alltså inte kvar av det vi brukar kalla för det folkliga kulturarvet.

Det är någonting som inte stämmer när man klagar över den byråkrati som

den här lagen skulle föra med sig. Samtidigt har man nämligen på vissa håll hävdats att det inte finns något intresse för svenska kulturföremål, speciellt inte för sådana som inte har ett högt ekonomiskt värde.

Jag sade att värdegränserna var satta i samråd med Nordiska museet och statens konstmuseer. Det är naturligtvis mycket viktigt att man – och det har både Lars Ahlmark och Karl Erik Eriksson varit inne på – skall begränsa ärendena om tillståndsprövning så mycket det över huvud taget går utan att lagen på något sätt eftersätts. Den utväg som regeringen valde för att få ned antalet ärenden var att begränsa föremålskategorierna, som är betydligt färre i denna proposition än i den som framlades 1981/82.

Sedan står det faktiskt också i propositionen någonting som naturligtvis är väldigt klokt och som kanske borde stå i alla propositioner, nämligen att man skall följa utvecklingen och återkomma om det skulle behövas. Det finns naturligtvis alltid skäl att se över om de beslut man fattat är de allra klokaste.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 6

Mom. 1 (förlängd reglering av anslutningen av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 153 för reservation 1 av Margareta Andrén m. fl.

Mom. 2 (kostnadsfria tandproteser)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 15 för reservation 2 av Karl-Erik Persson.

Mom. 3 (privattandläkares rätt till specialisttaxa)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Margareta Andrén m. fl. – bifölls genom uppresning.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 7

Mom. 2 (åtgärder för att minska handläggningstider)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 87 för reservation 1 av Margareta Andrén m. fl.

Mom. 7 (åtgärder för att påskynda utflyttningen till kommuner)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 86 för reservation 2 av Margareta Andrén m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 7

Mom. 1 (ingripanden mot reklamslag)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 68 för reservation 1 av Anders Björck m. fl.

Mom. 2 (påföljd för bristande avgiftsbetalning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

Mom. 4 (regler om programutgivare för sändningar på tid som ställts till förfogande)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 153 för reservation 3 av Anders Björck m. fl.

Mom. 7 (inrättande av en fristående TV-kanal)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (lagen om förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 11

Mom. 4 (medelsanvisning till Kabelnämnden: Stöd till lokal programverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 7

Mom. 1 (frågan om avslag på proposition 1984/85:179, m. m.)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Ingrid Sundberg m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (frågan om huruvida utländska kulturföremål skall omfattas av lagstiftningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (avgränsningen av svenska föremål som tillståndskravet skall omfatta)

Först biträdades reservation 3 av Jan-Erik Wikström m. fl. med 91 röster mot 71 för reservation 4 av Ingrid Sundberg m. fl. 156 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 168 röster mot 83 för reservation 3 av Jan-Erik Wikström m. fl. 66 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Ändrad beskattning av
gasol*

Mom. 4 (undantag från tillståndskravet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 och 6

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7 (viss mervärdeskattefråga)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 153 för reservation 7 av Ingrid Sundberg m. fl.

6 § Föredrogs

skatteutskottets betänkanden

1985/86:12 om ändrad beskattning av gasol (prop. 1985/86:53),

1985/86:13 om kassettskatten (prop. 1985/86:57) och

1985/86:14 om jämkningar i skyldigheten att lämna kontrolluppgifter (prop. 1985/86:58).

Kammaren biföll talmannens förslag att ärendena skulle avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 61 TALMANNEN:

Skatteutskottets betänkanden 12, 13 och 14 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså skatteutskottets betänkande 12 om ändrad beskattning av gasol.

Ändrad beskattning av gasol

Anf. 62 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Det har länge rått stor enighet om att energibeskattningen är ett viktigt instrument för att driva på omställningen av det svenska energisystemet. Det var därför ett viktigt steg som togs när riksdagen hösten 1983 lade fast riktlinjerna för energibeskattningen. Beslutet då innebar att vi har kvar de differentierade punktskatterna och att olika energislag beskattas främst med hänsyn till sin belastning på bytesbalansen och miljön och den roll resp. energislag förväntas spela i energisystemet. Därför är de inhemska bränslena helt befriade från skatt. De importerade bränslena har en i förhållande till sitt energiinnehåll och i relation till oljan varierande skattebelastning.

Det rådde stor enighet om de här principerna när riksdagen fattade beslutet hösten 1983 och vid de senare energiskattebesluten våren 1984.

Därmed gavs det klara signaler som länge efterlysts av aktörerna på energiområdet. Vi hade så att säga lagt fast spelreglerna för en relativt lång tid framåt. En förutsättning för att detta då skall fungera just som signaler och spelregler, som driver omställningen i rätt riktning, är, herr talman, att

aktörerna kan lita på att just dessa regler gäller. Det är ju med hänsyn till bl. a. dessa de fattar sina beslut – ofta av stor ekonomisk betydelse.

Visst kan det finnas skäl att ompröva sina tidigare ställningstaganden, om man anser att något väsentligt hänt som motiverar detta. Men att utan att förebära ett enda rimligt argument inta en helt annan hållning än tidigare är inget annat än hållningslöshet. Det är uppenbarligen det som nu drabbat folkpartiet. Hur det stämmer överens med partiets nya framtoning av klara besked och välmotiverade ställningstaganden må väl var och en ha anledning att fundera över.

Sakläget är följande. Skatten på naturgas utgör ca 75 % av oljeskatten. Räknat per energienhet skulle skatten ha varit högre, men naturgasens miljöfördelar motiverade den lägre skatten. Samtidigt som riksdagen fattade det beslutet angavs att gasolskatten skulle höjas i etapper, så att den kom i nivå med skatten på naturgas. Ingen hade något att erinra mot detta vid det tillfället. Gasol är vare sig ur energi- eller miljösynpunkt ett bättre bränsle än naturgas.

Jag tycker det vore bra för oss som arbetar med energiskattefrågor här i riksdagen och för aktörerna på energiområdet, som berörs av våra beslut, om folkpartiets företrädare nu vill avslöja det som uppenbarligen ligger fördolt för oss. Vad är det som hänt som motiverar att skatten på gasol nu bör vara väsentligt lägre än skatten på naturgas?

Herr talman! I den socialdemokratiska reservationen 4 har vi pekat på en väsentlig konsekvens av utskottets ändrade hållning.

Vårt lands första naturgasprojekt – Sydgas – kom i drift tidigare i år. Det var en långsiktigt viktig introduktion, som kan visa sig få stor betydelse i samband med kärnkraftsavvecklingen. Därför ikläder sig staten genom avtal vissa ekonomiska förpliktelser.

Som en kalkylförutsättning för avtalet gäller att energiskatten på gasol som används för annat än motordrift skall vara densamma som skatten på naturgas. Skulle gasolskatten bli lägre än naturgasskatten, kan staten faktiskt tvingas kompensera effekterna av detta på projektets ekonomi. Det är nu vad som blir följderna om utskottsmajoritetens förslag går igenom. Och det är inte i första hand de ekonomiska konsekvenserna av detta agerande som oroar mig mest. Det är i stället tilltron till de spelregler vi lägger fast som jag anser allvarligt försvagas. Det kan vålla mångfalt större energipolitiska bekymmer.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen 4 och således avslag på utskottsmajoritetens förslag på denna punkt samt i övrigt bifall till utskottets hemställan, som då också innebär avslag på reservationerna 1, 2 och 3.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 63 KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Bo Forslunds anförande visar enligt min uppfattning att behandlingen av detta ärende utgör en för honom mindre behaglig – men förmodligen mycket nyttig – påminnelse om att det är en minoritetsregerings

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Ändrad beskattning av
gasol*

förslag han stöder. Man kan säga att när regeringen lade fram sitt förslag om en alltför snabb och kraftig höjning av skatten på gasol tiggde den samtidigt om bakläxa – och bakläxa ser regeringen ut att få. Allt tyder nämligen på att den stundande voteringen kommer att innebära ett välförtjänt nederlag för socialdemokraterna.

Samtliga oppositionspartier har valt att stödja motionärernas yrkanden om en betydligt måttligare höjning av gasolskatten. Det är säkerligen en klok väg.

Att inte samtliga oppositionspartier har samma syn på energiskattefrågorna framgår av bl. a. reservation nr 1. Vi moderater har nu – liksom vid tidigare tillfällen då energiskattefrågor har behandlats – anmält en avvikande mening. Vi har nämligen en annan mening än övriga partier beträffande principerna för energibeskattningen. Vi vill, som bekant, ha en beskattning som bygger på mervärdeskattesystemet, i kombination med energilikformiga punktskatter på en förhållandevis låg nivå. Dessa saker är väl kända för kammaren. Jag skall därför inte ta ytterligare tid i anspråk när det gäller våra förslag, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1.

Bo Forslund talade mycket om att det är viktigt att man har lagt fast spelreglerna för politiken. Men för att spelreglerna skall kunna ligga fast, måste man vara någorlunda överens om dessa, och spelreglerna måste vara konsekventa. I verkligheten är det inte bara vid ett tillfälle som en enig riksdag har fastlagt spelreglerna, utan riksdagen har under de senaste två åren vid åtminstone tre tillfällen haft att ta ställning till s. k. riktlinjer för energiskattepolitiken. Vid varje tillfälle har vi moderater anmält en avvikande mening beträffande grundprinciperna. Bo Forslund sade också att ingen erinran gjordes när frågan om procenttalen vad gäller beskattningen av naturgas och gasol behandlades. Jag hävdar dock att detta inte stämmer. Då, liksom nu, har vi moderater reserverat oss till förmån för andra principer beträffande beskattningen på detta område.

Vidare gjorde Bo Forslund ett stort nummer av ett avtal som träffats mellan staten, några kommuner – Malmö, Helsingborg och Lund – och Sydkraft AB. Han befarade att konsekvenserna av den måttligare höjning av gasolskatten som oppositionspartierna föreslagit skulle bli vådliga. Men nu är det så, att avtalet i fråga undertecknades hösten 1983. Då uppgick skatten på gasol för industriändamål, som det nu är fråga om, till 0 kr. Ett år senare föreslog regeringen en höjning av skatten till 70 kr. Nu föreslår oppositionen en höjning till 125 kr. Allt detta visar, tycker jag, att det med hänvisning till avtalet finns mycket litet substans bakom invändningarna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 64 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Jag vill än en gång slå fast att energipolitiken är och måste vara långsiktig. Därför bör de spelregler som fastlades i denna kammare så sent som för ett par år sedan vara konsekventa och ligga fast. Moderaterna är inte konsekventa i frågan om beskattning av gasol, och de har tidigare haft olika meningar. De har i utskottet övergivit sin egen motion om gasolskatten och har stigit upp på vpk:s gasolvagn.

Anf. 65 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Vi moderater har, med hänsyn till vår annorlunda syn på principerna för energibeskattningen, yrkat avslag på propositionen. I detta läge vill vi inte samtidigt förorda ett motionsyrkande i sakfrågan, dvs. om skattesatsen. Det förslag som föreligger i motionsyrkanden från andra partier innebär en skattesats på en sådan nivå som är väl förenlig med de grundprinciper som vi anser bör gälla.

Jag vill upprepa att det är viktigt med långsiktighet i bedömningen av spelreglerna, men spelreglerna måste vara konsekventa och lämpade för ändamålet. Jag förnekar att så är fallet nu. Jag kan bara ta det exemplet, att socialdemokraternas riktlinjer innebär en betydligt högre miljörabatt för kol än för de miljövänligare bränslena naturgas och gasol. Med sådana spelregler kan Bo Forslund inte vänta sig instämmanden från övriga partier.

Anf. 66 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Energisystemens uppbyggnad och inriktning har en stor betydelse för samhällsutvecklingen. Man kan i princip bygga upp energisystemen efter två olika strategier med helt olika utgångspunkter. Den ena bygger på en centralistisk och koncentrationsinriktad syn på hur energisystemen skall utformas. Företrädarna för detta synsätt förutsätter också en kontinuerligt ökande efterfrågan på energi.

Den andra strategin bygger på ett decentralistiskt synsätt och utgår från nödvändigheten av att hushålla med tillgängliga resurser och att anpassa energianvändningen till naturens eget kretslopp. Företrädarna för detta synsätt utgår från att det inte skall produceras mer energi än vad som är nödvändigt för att man effektivt skall kunna tillgodose de behov som finns.

Detta leder till krav på energihushållning, där energislag och energikvalitet anpassas efter ändamål. För att energianvändningen skall kunna anpassas till naturens eget kretslopp krävs en helhetssyn över de konsekvenser energianvändningen får på miljön. Vid beräkningen av kostnaderna för de olika energislagen måste också kostnaderna för miljöpåverkan ingå.

Jag behöver väl knappast påpeka att vi i centern helhjärtat ställer upp för den senare strategin.

Beskattningen av energi är ett av de mest effektiva styrmedlen när det gäller energianvändningen. Genom en väl genomtänkt beskattning har samhället möjligheter att påverka energianvändningen i önskad riktning. Det är helt logiskt att beskatta de energikällor som medför de största miljöskadorna högre än mer miljövänliga energikällor. Genom en konsekvent genomförd energibeskattnings enligt denna förutsättning anpassas också marknaden i önskad riktning, och rationella investeringsbeslut främjas. Vi delar alltså inte moderaternas syn på en energineutral beskattning som varande det mest rationella. Enligt vår syn är hushållning och utnyttjande av miljövänliga, eller rättare sagt mindre skadliga, energikällor det mest rationella. Dessutom främjas teknikutveckling och arbetstillfällen i Sverige genom en sådan ordning. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan mom. 1 beträffande principerna för energibeskattningen och avslag på motion 169 yrkande 2.

Vi har från centerpartiets sida vid flera tillfällen understrukit att naturgas

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Ändrad beskattning av
gasol*

bör utnyttjas i det svenska energisystemet, detta med tanke på de stora miljöfördelar som naturgasen har i jämförelse med kol, olja och kärnkraft. Än så länge importeras naturgasen till största delen. Men intressanta undersökningar pågår för närvarande i Siljansområdet för att ta reda på om det finns naturgas där. Man undersöker även en metod för att utvinna gas ur torvmossa – den s. k. Vyrmetoden. Det vore bra om dessa försök kunde fortsätta att utvecklas.

För att man skall stimulera användningen av naturgas anser vi att skatten på naturgas bör sänkas. Vår utgångspunkt är att skattenivån per energienhet bör motsvara halva oljeskatten, och vi föreslår därför att skatten på naturgas skall vara 205 kr./1 000 m³.

Jag yrkar därför bifall till reservation 2, som innebär att riksdagen bifaller motion 171, yrkande 1, vilket medför en ändring i bil. 1 till lagen om allmän energiskatt, att den för naturgas angivna skattesatsen bestäms till 205 kr./1 000 m³ och att den träder i kraft den 1 januari 1986.

Beträffande mom. 3 om skatten på gasol är det glädjande att en majoritet i utskottet anser att det skall var låg skatt på gasol. Gasol är också en högvärdig produkt med stora miljöfördelar. Avgaserna vid förbränning innehåller praktiskt taget ingen koloxid och är dessutom fria från svavel och tungmetaller. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan mom. 3 beträffande skatten på gasol.

Anf. 67 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Marianne Andersson säger att beskattning är det bästa styrmedlet när det gäller energi. Det kan vi vara helt överens om. Det har jag under årens lopp sagt många gånger i denna kammare. Därför har riksdagen också uttalat sig för att man genom beskattning av olika energislag skall försöka nå vissa energipolitiska mål, som en bred majoritet kan ställa sig bakom. Vi har också sagt att det är mycket väsentligt med kostnadsneutralitet när det gäller naturgas och gasol. Det tycker inte centerpartiet.

Anf. 68 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har den åsikten att man skall prioritera inhemska energikällor. Till största delen importeras naturgasen, medan gasolen till största delen framställts inom landet.

Anf. 69 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Naturgas är emellertid knappast bättre än gasol ur miljösynpunkt. Man kan inte säga att det ena energislaget ur miljösynpunkt är betydligt bättre än det andra.

Anf. 70 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Bo Forslund gick ut hårt i den här debatten och anklagade oss i folkpartiet för hållningslöshet. Man skall kanske inte ta så oerhört hårt på detta, eftersom det av någon underlig anledning nu är litet av en modenyeck att kritisera folkpartiet. Det finns även andra partier som stöder detta förslag. Bo Forslund sade också att moderaterna hade stigit upp på vpk:s gasolvagn. Jag vet inte om de skall behöva åka på den. De är välkomna att

åka på folkpartiets gasolvagn. Det är faktiskt folkpartimotionen som man yrkat bifall till i utskottet och också stöder här, även om den i stort sett är identisk med vpk-motionen.

Bo Forslund efterlyste klara besked, och jag skall försöka ge klara besked från folkpartiet. Den proposition som regeringen har presenterat om ändrad beskattning av gasol är en i dubbel bemärkelse tunn skapelse. Inte nog med att man lyckats med prestationen att på fyra sidor klämma in åtta sidors text, man har dessutom över huvud taget inte lämnat någon som helst saklig redovisning för varför man vill utforma skatten som man gör. Man hänvisar bara till kammarens beslut med anledning av proposition 1984/85:64. Även om man går tillbaka till sakbehandlingen av den propositionen, finner man inte någon redovisning av sakskalet till varför detta förhållande skall råda. Det konstateras helt lakoniskt att skatten på naturgas bör vara lika med skatten på gasol.

Vid en yttlig betraktelse kan detta synas vara ett bestickande resonemang. Men ser man noggrannare på det är det inte så. Det finns mycket starka skäl som talar emot denna utformning.

Utskottsmajoriteten har anfört att en skattehöjning av den storleksordning som regeringen föreslagit särskilt hårt skulle drabba stålindustrin i mellersta Sverige. Lars De Geer kommer att belysa detta i ett senare anförande. Jag skall därför inte gå in på den delen. Jag vill bara konstatera att några kostnader för beredskapslagring inte belastar naturgasen. Det är däremot fallet då det gäller gasol, och detta skall också räknas in i bilden när man försöker få en likartad beskattning och en likartad belastning på de olika energislagen. Naturgas kan inte beredskapslagras.

Beträffande förslaget att av miljöskäl sänka skatten på gasol och naturgas kraftigt vill jag, speciellt då det gäller naturgas, anföra ett litet memento. Från folkpartiet vill vi bygga ut naturgasen i vårt land och göra det på ett balanserat och riktigt sätt. Att ge en alltför kraftig skattesubvention åt naturgasen kan innebära att vi sätter oss fast i ett system som ur beredskaps-synpunkt är olyckligt. Vår slutsats är att naturgasen har en någorlunda rimlig beskattning i dag, och vi menar att frågan skall följas med uppmärksamhet. Naturligtvis får inte introduktionen av naturgas störas.

Beträffande skatten på gasol kan jag naturligtvis inte vara lika säker på att den ligger exakt rätt i dag. Vi saknar en totalredovisning från regeringen och kan inte göra en bedömning. Jag vill inte utesluta en justering av det beslut vi i dag fattar, men kan i så fall bara tänka mig en mycket måttfull justering.

Möjligheten finns också att regeringen finner att det beslut vi fattar i riksdagen i dag är ganska klokt. Om inte regeringen tycker så, bör den återkomma med en betydligt bättre underbyggd proposition, som kan ligga till grund för en ordentlig bedömning av frågan.

Herr talman! Jag yrkar redan nu bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Låt mig säga några ord om reservation 4. I den heter det: "Vad som har anförts i motionerna utgör enligt utskottet ingen anledning för riksdagen att ändra sin uppfattning beträffande hur skatterna på de olika energislagen bör avvägas mot varandra."

Jag vill beträffande denna mening säga att någon avvägning inte har skett.

Det har hela tiden, som jag nyss sade, helt saknats underlag för att göra en avvägning.

Vidare tar man upp de eventuella ersättningsanspråk som skulle kunna resas mot staten med anledning av konsortialavtalet med Sydgas. Jag tror att det är klokt att inte här i kammaren gå in på ersättningsfrågan utan bedöma den när man har sett om det över huvud taget blir något intrång då det gäller den lägre skatten på gasol. Näringsutskottet skrev i sitt betänkande 1983/84:10 vid sin behandling av frågan: "Av de generella åtagandena enligt avtalet är åtagandet om en fast relation mellan den framtida energiskatten på naturgas och skatten på eldningsolja det mest betydelsefulla." Utskottet menade alltså att – och detta är också helt uppenbart – det som inom detta område utgör en konkurrensfaktor när det gäller att introducera naturgasen är oljan.

Det resonemang som förs i reservationen kan också tyckas skapa en något underlig situation. Man menar att staten skulle bli ersättningsskyldig. Om skatten på exempelvis naturgas skulle sänkas, menar då Bo Forslund att det uppstår en omvänd ersättningsskyldighet? Det gäller ju hur man påverkar kalkylen. Skall staten i så fall ställa krav på Sydgas?

Anf. 71 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att Kjell Johansson tyckte att jag tog i väl hårt när jag anklagade folkpartiet för hållningslöshet. Men jag tycker faktiskt att jag har ett visst fog för att göra detta, eftersom folkpartisterna och vi socialdemokrater gång efter annan har varit helt överens om inriktningen av energipolitiken och energibeskattningen. Det har vi varit ända sedan kärnkraftsomröstningen för ett antal år sedan.

Då det inte tidigare visat sig råda några delade meningar har vi i stor utsträckning förlitat oss på folkpartiet. Men helt plötsligt när vi fullföljer en energipolitisk strategi, tycker folkpartiet att det är lämpligt att föra fram andra förslag – om det nu beror på att man vill knäppa regeringen på näsan eller om det beror på att man funnit nya starka argument. Men efter Kjell Johanssons inlägg hittar jag inte något argument. Därför frågar jag än en gång: Vad är det egentligen som är nytt i folkpartiets syn på energibeskattningen?

När det gäller energiinvesteringar, Kjell Johansson, är det ju mycket viktigt för dem som skall göra dessa investeringar att de vet att det finns en ordentlig framförhållning. Man bör få veta vilken energipolitik riksdagen kommer att bedriva, och givetvis bör man också få veta vilken beskattning som kommer att vara styrinstrument. Det är med den utgångspunkten man förutsätter att det i riksdagen rätt och även i fortsättningen kommer att råda enighet om denna politik. Därför förstår jag att många skulle kunna bli väldigt brydda, om det i dag skulle fattas ett sådant beslut att man fick lov att fråga sig: Vart är Sveriges riksdag på väg?

Jag tycker med andra ord att regeringen inte behöver så att säga utkristallisera justeringen av gasolbeskattningen genom att framföra ytterligare argument. Justeringen bygger helt enkelt på tidigare fattade beslut om att man skall försöka uppnå kostnadsneutralitet mellan naturgasen och gasolen. Det är alltså konsekvent om riksdagen i dag fattar beslut på grundval av regeringens proposition.

Herr talman! Låt mig till sist ta upp de eftergifter som staten nu måhända får göra till dem som har gjort investeringar. Det kommer kanske att ställas krav på att staten skall vedergälla vissa kostnader som uppkommit därför att tidigare fattade beslut inte hållit.

Anf. 72 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Kjell Johansson hyser farhågor för att vi genom en lägre skatt på naturgas skulle på ett olämpligt sätt låsa fast konsumenterna vid naturgasen. Vi i centern anser dock att det med hänsyn till de miljöfördelar som naturgasen har är rimligt att staten när det gäller denna tar ut hälften av den skatt som tas ut på oljan. Vi bedömer risken för en felaktig fastlåsning härigenom som obefintlig.

Däremot kan jag instämma i det som Kjell Johansson sade om kostnaderna för naturgas i förhållande till kostnaderna för gasol ur beredskapslagrings-synpunkt osv.

Anf. 73 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Vi har ändock, snälla Bo Forslund, en energipolitik som spänner över ett mycket brett fält. Vi behandlar nu en fråga som gäller gasolen och som ingår som en liten del av denna politik. De beslut som tidigare har fattats efter den socialdemokratiska regeringens tillträde har tillkommit totalt i blindo. Regeringen har inte presenterat något som helst stöd för att relationerna skall vara de föreslagna, även om de – det vill jag gärna erkänna – vid ett första påseende verkar rimliga. Nu har vi fått fram – bl. a. i samband med uppvaktningar inför utskottet – en hel del material som pekar på att förslaget kommer att innebära ett hårt slag mot exempelvis stålindustrin i Bergslagen. Jag vill erinra Bo Forslund om att det när det gäller stålhanteringen av industripolitiska skäl även har gjorts andra undantag från beskattningen.

Jag kanske även kan få försvara centerns representant genom att citera ur de allmänna riktlinjer som faktiskt ett enigt utskott har antagit. Det heter där: "Hänsyn bör också tas till olika energikällors effekter på miljön, bytesbalansen, försörjningstryggheten, sysselsättningen och den industriella utvecklingen."

När vi har vägt ihop alla de här olika synpunkterna har vi kommit fram till att ett beslut enligt förslaget i regeringens proposition i dag skulle vara helt orimligt. Regeringen får väl komma tillbaks och lägga på bordet siffror som styrker att skatten på gasol bör vara densamma som skatten på naturgas. När de siffrorna föreligger skall vi ta ställning till en eventuell justering av gasolskatten.

Anf. 74 BO FORSLUND (s) replik:

Det som Kjell Johansson nu säger är rätt anmärkningsvärt. Han beskyller regeringen – och indirekt också sitt eget parti, eftersom man har stött den socialdemokratiska regeringens energipolitik under tre år – för att tidigare ha fattat beslut här i kammaren totalt i blindo. Också Kjell Johansson och hans folkpartikamrater har alltså under tre år varit med om att fatta beslut i blindo i denna kammare. Det bör noteras till protokollet.

Anf. 75 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det förhåller sig faktiskt så att vi inte har fattat beslut om någon höjning. I så fall skulle det inte behöva fattas något beslut i dag om en höjning av gasolskatten. Man har antagit en rekommendation som har sett rimlig ut i princip, men när det nu har kommit fram en fullständig redovisning visar det sig att rekommendationen är högst orimlig.

Då menar Bo Forslund att vi av något skäl – för Sydgasprojektets skull eller något annat – skulle vara beredda att slå hårt mot en exportindustrigren och bortse från de mål som vi faktiskt i enighet har lagt fast här i riksdagen om att ta hänsyn till industriell utveckling osv., allt det som jag läste upp nyss. Det är vi inte beredda att göra, men vi är beredda att pröva den här frågan sakligt och noggrant, när regeringen lägger fram ett material som duger för att pröva frågan.

Tredje vice talmannen anmälde att Bo Forslund anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 76 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag har naturligtvis anledning som vpk:s representant att välkomna det beslut som kommer att fattas av kammaren om en stund beträffande gasolen. Jag skulle möjligen med anledning av den diskussion som har förts om gasolvagnar och annat kunna hälsa de övriga partierna välkomna till vpk:s gasolvagn.

Det kanske finns skäl att litet grand erinra om den debatt som har förts tidigare om gasolen men även om naturgasen. För ett år sedan, så när som på en dag, hade vi en debatt om i första hand naturgas och kol – gasolen kom då så att säga på sladden. Det var då gasolen för första gången kom att bli beskattad.

Vid det tillfället hade regeringen skrivit i propositionen att det var en lämplig avvägning att naturgas och gasol fick en beskattning motsvarande tre fjärdedelar av oljans. Det var också vad skatteutskottet den gången skrev i betänkandet, som vad beträffar dessa avsnitt skrevs under av moderaterna och folkpartiet. När man vid den tidpunkten införde skatten 70 kr. på gasol, som inte används till motorbränsle eller stadsgasframställning, innebar detta, om man skall föra över det till ett procentresonemang, ungefär 14 % av oljebeskattningen.

Vpk motionerade den gången också och anförde att framför allt miljöskäl talade för att beskattningen av både naturgas och gasol borde uppgå till en fjärdedel av oljeskatten. Vi blev ensamma den gången, men vi kan ju konstatera att det har skett omprövningar inom andra partier.

Jag vet inte om jag vill kalla det för hållningslöshet, som Bo Forslund gjorde, och säga att man bör hålla sig till några spelregler, som för mig i det här sammanhanget är oidentifierade. Eller kan det möjligen vara så att om man en gång har sagt bu skall man alltid säga bu? Har man en gång sagt att det skall vara en beskattning motsvarande tre fjärdedelar av oljans, så skall det för alltid vara så! Jag tror nog att det är rätt bra med omprövningar, Bo Forslund. Jag skulle välkomna att även socialdemokraterna gjorde omprövningar, inte minst inom energipolitiken.

Jag kan också med nöje konstatera att de borgerliga partierna, från olika utgångspunkter, har kommit till samma ståndpunkt som vpk lade fast redan för ett år sedan. Det tycker vi är en bra omprövning. Det finns nämligen skäl för den uppfattningen, framför allt miljömässiga, vilket också har framkommit i debatten. Gasol – naturgas också för den delen – är en så fantastiskt ren och fin energikälla att det finns anledning att via beskattningen stimulera en ökad användning. Dessa bränslen har inte de negativa miljöeffekter som många andra energislag för med sig.

Grunderna för de borgerliga partiernas omvärdering är, som jag redan nämnt, de miljömässiga fördelarna men i viss utsträckning också industripolitiska sådana. Jag kan tänka mig att den uppvaktning som gjordes inför utskottet kan ha påverkat de borgerliga partierna att så att säga haka på vpk:s gasolvagn. Vi hade redan tidigare gått in för vår linje i den här frågan, och vi har hållit fast vid den. Det vore naturligtvis bra om samma omprövning skulle kunna komma till stånd när det gäller naturgasen. Jag tror att det finns exakt samma grunder för en omprövning där, nämligen framför allt de säregna miljömässiga fördelarna, men också de industripolitiska.

Vi kan konstatera att vi i södra Sverige nu håller på att få en rätt bra introduktion av naturgas. Jag är också övertygad om att naturgasen skulle ha större möjligheter att tränga ut olja och framför allt kol från energianvändningen på ett fördelaktigt sätt. Det skulle kunna innebära – vilket jag tror kommer att hända – att inte bara södra Sverige, utan också sydvästra Sverige och en stor del av västra Sverige i framtiden kommer att få en hel del av sin energiförsörjning via naturgas.

För Mellansveriges del verkar loppet i varje fall för närvarande kört med anledning av att Sverige inte hakade på den möjlighet som tidigare gavs att köpa naturgas från Sovjetunionen via pipelines från Finland.

Herr talman! Jag nöjer mig med detta och yrkar bifall till vpk-reservationen beträffande naturgas och i övrigt bifall till utskottets förslag.

Jag vill bara slutligen ändå fastslå att omprövningar och omprövningstid är någonting som vi dras med dagligen. Om jag inte minns alldeles galet förekom en omprövning även från socialdemokratiskt håll helt nyligen i skatteutskottet i ett annat energiärende.

Anf. 77 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Tommy Franzén hälsade övriga partier välkomna till vpk:s gasolvagn. Jag känner mig inte alls som om jag befann mig på någon gasolvagn – jag tror ingen moderat gör det – varken på en vpk-vagn eller en folkpartivagn. Oppositionspartierna är överens om att ge regeringen bakläxa för att den föreslagit alltför kraftiga höjningar. Vi har hamnat på ett gemensamt förslag beträffande skattesatsen på gasol, som innebär en mycket måttligare skattehöjning.

Tommy Franzén upprepade påståendet att moderaterna och folkpartiet – i motionen står det bara moderaterna – skulle ha hjälpt socialdemokraterna att fastställa dessa procentsatser. För att inte detta skall stå oemotsagt vill jag upprepa att vad vi gjorde var att avstå från att stödja en vpk-reservation och en centerreservation. Vi hade nämligen själva lagt fram en reservation som tog avstånd från principen med energibeskattningen i dess helhet.

Anf. 78 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Tommy Franzén påpekade att vpk föreslog denna skattesats redan vid förra behandlingen. Han tillmätte också den miljömässiga effekten stor betydelse. Jag vill än en gång påpeka att vi är mycket intresserade av att få en bra introduktion av naturgas i Sverige. Men vi kan inte rusa åstad och sätta skattesatser som innebär att man får en våldsam utbyggnad. Det är faktiskt så att man inte kan beredskapslagra naturgas. Ett väl utbyggt system i Sverige eller i delar av Sverige, som huvudsakligen står för försörjningen, är det enklaste som över huvud taget finns att slå ut i ett krisläge genom sabotagehandlingar. Vi kan inte sätta oss fast i ett sådant system när vi nu är på väg att ta oss ur ett annat system som varit olyckligt. Oljan har vi ändå kunnat beredskapslagra, för att få en buffert ofärdestider. Det kan vi inte med naturgas. Hade alla de industripolitiska skälen, beredskapsskälen, kostnaderna för beredskapslagring och värdet av att gasol kan produceras i Sverige varit belysta redan då vi fattade beslutet, är jag övertygad om att vi inte hamnat i den situation vi råkade i den gång vi antog rekommendationen om en höjning. Fortfarande har vi inte någon exakt redovisning, men en hygglig redovisning. Det har föranlett oss att tro att dagens beslut är klokt.

Anf. 79 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Till Tommy Franzén: Visst kan det vara bra med omprövningar. Jag är inte emot omprövningar, men det måste givetvis finnas särskilda grunder om man skall ompröva tidigare beslut. Det var just argumenten jag efterlyste hos folkpartiet, eftersom man har omprövat sitt tidigare synsätt.

Anf. 80 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att rätta Karl Björzén litet. Det kan knappast ha varit fråga om en vpk-reservation förra året, alldenstund vpk inte tidigare varit representerat i skatteutskottet och följaktligen inte heller kunnat avge någon reservation. Vi hade däremot en motion, men det är en annan sak.

Sedan en annan sak, Karl Björzén: Vi är inte överens om att ge regeringen en bakläxa. Vad vi är överens om är att skattesatsen på gasol skall vara 25 % av skatten på olja. I det här fallet skulle det betyda 125 kr. Det är detta vi är överens om.

Till Kjell Johansson vill jag bara säga att jag inte tycker att vi skall vara rädda för det här med beredskapslagring och av den orsaken inte gynna ett miljömässigt bra energialternativ. Oavsett hur bra det är och oavsett hur mycket vi än stimulerar användningen av naturgas med en lägre beskattning, tror jag ändå inte att det är realistiskt att anta att naturgasen skall slå ut alla andra energislag. Vi kommer fortsättningsvis att ha både olja, kol och andra energislag kvar, där vi redan har beredskapslagring uppbyggd. Vi skall inte vara oroliga. Det vore bättre att stimulera användningen av naturgas i än större omfattning för att klara de miljömässiga problem som vi dras med – skogsstöd m. m.

Anf. 81 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att man i dag kan göra den bedömningen att skatten på naturgas ligger ganska rimligt till. Naturgasen är ett förmånligt alternativ och slår ut oljan. Det är ett faktum. Om man däremot skulle sänka skatten drastiskt, skulle följderna absolut bli att vi i vissa områden där det är lätt att introducera naturgas skulle få en mycket dominerande utbyggnad av densamma. Det vore mycket olyckligt. Naturgasen går inte att fasomvandla. Annars hade man inte eldat upp den, utan man hade använt den redan tidigare. Vi kan därför inte ha någon beredskapslagring. Därför kan man inte heller bara titta på de miljömässiga effekterna.

Anf. 82 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här debatten så mycket. Vi har olika uppfattningar om i vilken grad vi måste ha beredskapslagring av ett visst energislag. Jag menar att det inte är nödvändigt att ha det, även om man nu skulle öka naturgasens inflytande i energianvändningen i väsentligt högre grad jämfört med situationen i dag.

Som jag sade tidigare finns det alltså mängder av andra energislag som vi beredskapslagrar och som vi i en eventuell avspärningssituation kan ta till, så det kan inte vara problemet.

Jag vill möjligen också erinra Kjell Johansson om vad som sades i betänkandet för ett år sedan. Utan att man angav några sakskäl, sade de partier som då var överens om betänkandet – vilket var samtliga utom vpk och centern – att skatt införs på naturgas och gasol som används för andra ändamål än motordrift. Den sattes till tre fjärdedelar av oljeskatten.

Det är bra att vi har kommit till det läge vi har i dag. Jag har redan sagt att jag välkomnar det.

Anf. 83 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Gasol är det miljövänligaste av alla bränslen och har bidragit till bättre miljö för ungefär 12 000 anställda i den tunga industrin. En skattehöjning av den storleksordning som propositionen föreslår, med 300 kr. per ton, på gasol skulle medföra att vissa industrier gick över från gasol till olja och väsentligt försämrade miljön för dem som arbetar i lokalerna. I andra fall skulle man gå över till el, och då band man sig vid el, vilket energipolicymässigt måste vara fel.

Stålindustrin och den tunga industrin säljer drygt 50 % av sin produktion på export. Det vore rimligt att beskattningen per energienhet på gasol stämmer med den beskattning som kontinentala verk har för samma ändamål. Där har man naturgas till priser som ger ungefär halva den kostnad per energienhet som gasol i dag har här i Sverige.

Vi i Bergslagen har ingen chans att komma åt naturgas inom rimlig tid. Socialdemokraternas förslag skulle innebära att vi i Bergslagen, där inte bara stålindustrin utan också stora delar av den tunga verkstadsindustrin ligger, skulle straffbeskattas med nära 40 milj. kr. per år. Vi har faktiskt, Bo Forslund, tillräckliga problem i Sveriges Bergslag utan denna extra pålaga. När det gäller Norrbotten och Uddevalla har regeringen satsat helt andra belopp på stöd åt näringslivet än på det krisdrabbade Bergslagen. Det är inte

för mycket begärt att vi i Bergslagen åtminstone inte skall belastas med en extra punktskatt, som till 75 % drabbar just vår region, där vi har långt kvar till naturgasen.

Metallurgiskt kol, som används för framställning av koks, är befriat från all energiskatt därför att stålindustrins internationella konkurrensläge kräver det. Vi i folkpartiet har inte velat gå så långt utan har valt en skattenivå på gasol som Kjell Johansson förut här i kammaren betecknat som rimlig. Hänsyn måste därvid tas till att gasolen belastas med stora beredskapskostnader, som det inte fanns någon antydning om när principerna för energibeskattnings fastlades för några år sedan. Bo Forslund anklagade folkpartiet för att ha bytt fot i denna fråga, men i våras antog alltså riksdagen bestämmelser om beredskapslagring av gasol som väsentligt kommer att fördyra gasolen för förbrukarna i Sverige. Det, Bo Forslund, är en ändrad omständighet till vilken man förvisso måste ta hänsyn när man nu skall fastlägga en skatt på gasolen.

Jag yrkar med stöd av vad jag förut har sagt bifall till utskottets förslag om en skattehöjning på gasol till 125 kr., vilket är folkpartiets förslag i motion 170.

Anf. 84 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Lars De Geer säger att gasol är det miljövänligaste energislaget. Jag vill säga att det är miljövänligt, men från energi- och miljösynpunkt är gasol inte bättre än naturgas. Jag tycker vi bör ha klart för oss de olika energislagens påverkan på miljön.

Sedan är det ju så, Lars De Geer, att folkpartiet så sent som i fjol var med på att man skulle justera denna beskattning upp till 370 kr. på sikt. Man sade visserligen inte vilket år det gällde, men det är det jag menar beträffande de spelregler vi lägger fast – de måste åtminstone räcka några år för dem som skall rätta sig efter spelreglerna.

Jag konstaterar att genom det beslut som kammaren måhända är på väg att fatta, där man går emot vår reservation, blir effekten bara att man ökar subventioneringen, skjuter svårigheterna framför sig och får mindre pengar till statskassan.

Anf. 85 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Förvisso kommer det något mindre pengar till statskassan, Bo Forslund, men i gengäld lägger vi inte en straffskatt på ett energislag som framför allt är av betydelse för Bergslagen – och Bergslagen är dess värre en region i landet som har kolossala problem ändå.

Det är helt riktigt, som Bo Forslund säger, att naturgas vore ett bra alternativ. Men när tror Bo Forslund att vi kommer att få tillgång till naturgas i Bergslagen? Jag vet att man har tillgång till naturgas i sydvästra Skåne och kanske kommer att få det i Halland och mot Göteborg – möjligen en linje till Oslo och Norge. Men vi i Bergslagen är nog minst tio år ifrån naturgasen.

Om naturgas och gasol vore likvärdiga alternativ, då kunde jag hålla med om att man skulle kunna kräva en viss likformighet i beskattningen. Men, Bo

Forslund, naturgas uppe i Bergslagens skogsbygder ligger inte inom tioårshorisonten.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 14.)

Anf. 86 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 13 om kassettskatten.

Kassettskatten

Kassettskatten

Anf. 87 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det var ett stort misstag att införa den s. k. kassettskatten. Därigenom infördes ytterligare en ny punktskatt; krångel och byråkrati ökade. Det sätt på vilket man hade utformat kassettskatten ledde dessutom till att man så att säga fick en legal skatteflykt. Man hade slagit fast en skattesats som beräknades efter speltiden på exempelvis videokassettband – uppenbarligen utan att vare sig regeringen eller riksdagsmajoriteten visste att det fanns spelare med olika hastighet. Det var en utformning av skatten som inte fungerade.

Det fanns mycket annat som talade emot att införa en kassettskatt. Det objekt som belades med skatt är så litet att det var mycket lönsamt, för dem som hade tillfälle att åka utomlands, att skaffa både ljud- och framförallt, videokassetter. Det har blivit en stor artikel runt om i våra grannländer, där man kan köpa billigare, t. ex. i Tyskland och England.

Intäkterna av denna skatt blev knappt en fjärdedel av de beräknade.

När beslutet ursprungligen fattades om att införa en kassettskatt var vi moderater ensamma om att gå emot förslaget. Nu har ytterligare ett parti, nämligen folkpartiet, insett det stora misstag man begick den gången. Vi tycker naturligtvis det är bra.

Vi som har reserverat oss mot att kassettskatten skall behållas, om än i något annorlunda skepnad, har starkt stöd bland dem som har att bedöma hur skatter skall tas ut och administreras. Riksskatteverket har i en skrivelse till regeringen begärt att skatten skall avskaffas, och flertalet remissinstanser har tillstyrkt det yttrandet.

När utskottsmajoriteten försöker motivera ett bibehållande av kassettskatten säger utskottsmajoriteten att det är de kulturpolitiska skälen för kassettskatten som är de huvudsakliga skälen. Några andra anförs inte.

Då skulle jag vilja fråga: Vilka kulturpolitiska skäl anser kulturutskottets majoritet föreligger för att kassettskatten skall bibehållas, mot en önskan hos det verk som har administrerat skatten?

Herr talman! Det var ett stort misstag att införa kassettskatten. Det vore enligt min mening oförlåtligt att inte nu gripa tillfället att avskaffa denna skatt som t. o. m. riksskatteverket vill avskaffa. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 88 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! När kassettskatten infördes 1982 fanns det, som oftast när riksdagen beslutar om skatter och lagar, goda skäl till att vi skulle införa en skatt på kassetband.

Vid detta tillfälle, alltså 1982, var vi i Sverige inne i en expansion då det gällde försäljning av oinspelade ljud- och videokassetband. 1982 såldes inte mindre än 15 miljoner oinspelade ljudkassetband och drygt 3 miljoner oinspelade videokassetband. En fortsatt expansion var dessutom att vänta.

Detta ledde i sin tur till en kraftigt ökad hemkopiering av musik, vilket är till nackdel för musiker och artister, bl. a. ur upphovsrättslig synpunkt. I en förlängning av denna ökning av hemkopieringen kunde man dessutom förvänta en nedgång i antalet arbetstillfällen för musiker och artister.

Tanken var att de negativa verkningarna av hemkopieringen skulle kunna kompenseras genom direkt ekonomisk ersättning till grupper som drabbats av hemkopieringen samt bidrag till andra insatser på musik- och filmområdet.

Men även av statsfinansiella skäl ansågs kassetband lämpliga att beskatta med hänsyn till expansionen på området. 1982 beräknades inkomsterna uppgå till 135 miljoner.

Redan vid införandet av kassettskatten fanns emellertid vissa betänkligheter då det gällde kontrollmöjligheter, administrativa kostnader m. m. Av dessa skäl var följderna av skatten svåra att förutse. Därför sade också skatteutskottet att den nya skatten måste betraktas som ett provisorium. Så snart tillräcklig erfarenhet vunnits av skatten borde den, enligt utskottets mening, bli föremål för en allsidig utvärdering. Därvid skulle det även provas om det fanns bärande skäl att behålla skatten.

Riksskatteverket har nu gjort en sådan utvärdering. Vid denna har riksskatteverket konstaterat att inkomsterna av skatten blev avsevärt lägre än beräknat, att de administrativa kostnaderna blev mycket höga, att skatten är svårhanterlig, både för RSV och för den skattskyldige, samt att den har medfört konkurrenssnedvridning.

Då det gäller konkurrenssnedvridningen tänker jag bl. a. på Svenska magnetbandinstitutets beräkningar, som visar att marknaden till en tredjedel tillgodoses av huvudsakligen insmuglade band. Här rör det sig främst om videokassetband, som på grund av skattens storlek är mycket lämpade för smuggling.

Jag kan inte låta bli att ge ett exempel. Bara i en så liten ort som Boden hemma i Norrbotten hittade man förra året en person som bl. a. via Finland hade smuglat 60 000 kassetband. Man räknade ut att han hade undandragit staten 4 milj. kr. i skatt. Detta är ett typexempel på att smuggling förekommer i stor skala.

Riksskatteverket drar av sin utvärdering den slutsatsen att kassettskatten bör avskaffas.

Riksskatteverkets skrivelse har remissbehandlats. De flesta remissinstanserna tillstyrker att kassettskatten avskaffas. Generaltullstyrelsen varnar för att man måste räkna med att smugglingsbenägenheten kommer att kvarstå om skatten finns kvar.

Vi i folkpartiet drar den slutsatsen att den provisoriskt inrättade kassetts-

skatten har utfallit negativt i flera hänseenden. Av denna anledning tycker vi att det är dags att den nu avskaffas.

Jag yrkar därför bifall till reservationen 1.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

Kassettskatten

Anf. 89 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 13 behandlas regeringens förslag till ändring i lagen om skatt på vissa kassetband. Förslagen innebär vissa förenklingar. Skatten föreslås bli 15 kr. oberoende av speltid. Den tidigare gränsen för skatteplikt, 30 minuters speltid, föreslås bli slopad.

Utan tvivel innebär regeringens förslag en betydande förenkling. Förslaget hälsas också med tillfredsställelse av en betydande del av berörda intressenter. Det fick vi bl. a. bekräftat vid en uppvaktning i utskottet.

En grupp som emellertid påverkas negativt är tillverkare av kassetband med kort speltid. Från att tidigare ha varit helt skattefria blir dessa kassetband nu hårdast belastade med skatt. Banden åläggs samma skatt i kronor räknat som band med längre speltid, men procentuellt sett blir ju skatten mycket högre.

Vad som därutöver utgör motiv för centerns reservation och motion är att denna skattekonstruktion på ett helt orättvist sätt drabbar de kassetband som används i undervisning och utbildning. Av uppgifter som kommit utskottet till del framgår att Stockholms läns landsting har ett videobibliotek som omfattar 5 000 band, vilka nästan uteslutande används för utbildning och information. Av dessa 5 000 band har 95 % kortare speltid än 30 minuter. Skolor, landsting, kommuner och AV-centraler är de största köparna av denna typ av kassetband.

Jag har förståelse för behovet av en förenkling av skattereglerna, men frågan är om man behöver gå så långt som regeringen här har föreslagit. Enligt min uppfattning kunde man ha nöjt sig med att sammanföra de grupper av kassetband som har över 30 minuters speltid och låtit den nu skattefria gruppen förbli skattefri. De senare kassetbanden kan vara av stor betydelse i utbildningen, och att då procentuellt sett beskatta dessa band allra hårdast är för mig mycket motbjudande. Såvitt jag har kunnat förstå har gränsdragningsproblemet inte varit störst när det gäller skattefria och skattebelagda kassetband utan när det gäller band med olika speltid.

Mot denna bakgrund har centerns representanter i skatteutskottet reserverat sig för ett bibehållande av skattefrihet för kassetband med en speltid av högst 30 minuter.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 2 i skatteutskottets betänkande nr 13.

Anf. 90 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Med anledning av proposition 1985/86:57 om kassettskatten har två motioner väckts, en från moderata samlingspartiet och en från folkpartiet. Dessa har lett till en gemensam reservation. Centerpartiet motionerade inte med anledning av propositionen, men har ändå en reservation i detta betänkande. Reservationen behandlar skatten på korta videoband.

Den omständigheten att det första, provisoriska – jag upprepar: proviso-

riska – förslaget inte blev helt lyckat innebär inte att man för den skull skall kasta yxan i sjön och vägra pröva nya vägar.

Enligt det nya förslaget skall skatten på videobandskassetter sänkas till 15 kr. per kassett. Skatten på ljudband bör enligt vår mening bestämmas till 1:50 per band för oinspelade kassetter.

Ett slopande av skatten skulle, förutom det rena skattebortfallet, få konsekvenser på en rad andra områden – här tycker jag att Bo Lundgren skall lyssna noga. Statens kulturråd säger t.ex. i sin skrivelse att behovet av kompensation för hemkopiering kvarstår, och Svenska filminstitutet hänvisar till att 1982 års och film- och videoavtal kan sägas upp om skatten avskaffas. De avgifter som därmed skulle försvinna är i storleksordningen 17–20 milj. kr. årligen, vilket enligt min mening inte är ett föraktligt belopp. Jag måste ställa frågan till moderaterna och folkpartiet: Var skall vi i så fall ta de pengarna?

Filminstitutet menar också att det i ett kulturpolitiskt perspektiv är viktigt att videaskatten behålls och att inkomsterna överförs till kulturområdet. Just det senare vill jag kraftigt understryka vikten av.

Herr talman! Skatten på kassetband infördes 1982. Redan då uttalade skatteutskottet att skatten måste betraktas som ett provisorium och att det var viktigt att man redan från början följde upp resultatet. Utskottet menade att man skulle göra en allsidig utvärdering när man fått tillräckliga erfarenheter av hur skatten fungerar. Därvid skulle man beakta skatteutfallet och kostnaderna för uppbörd, administration och kontroll samt även belysa alternativa skattereformer på det här området.

I den utvärdering som riksskatteverket har gjort konstateras att kassettskatten i sin nuvarande form inte fungerar bra. Den är framför allt svårhanterlig, och den utsätts för kvalificerade skatteundandragande åtgärder, som i sin tur medför en stor konkurrenssnedvridning inom branschen.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på de två reservationerna.

Anf. 91 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Vi för nu en debatt om skattepolitik och om vi skall ha kassettskatten kvar, om än i modifierad form, eller inte. Vi för inte en debatt om inriktningen av kulturpolitiken, om behovet av stöd till kulturarbetare av olika slag. Det är sant i detta sammanhang liksom i så många andra att om man blandar samman saker som inte hör ihop, så blir resultatet ofta inte särskilt bra. Det finns ledamöter i denna kammare som betecknar kassettskatten som ett missfoster, och det kan man verkligen säga att den är. Jag tycker att man här måste se främst till de konsekvenser skatten har på skatteområdet. Sedan får man inom ramen för en kulturdebatt diskutera vilket kulturstöd som skall utgå.

Vi skall inte ha de provisoriska skatter som Britta Bjelle talar om. Man skall naturligtvis inte införa en skatt som ett provisorium. Jag är glad att folkpartiet nu äntligen har kommit på rätt linje i den här frågan. Men det är farligt – och det bör vara en läxa för framtiden – att införa skatter som är provisoriska.

När det sedan gäller beloppet så hade man räknat med 120–130 milj. kr.

årligen. Nu talar Anita Johansson om 17–18, kanske 20 miljoner. Detta är en för liten intäkt av en skatt för att över huvud taget motivera administrationen, kontrollen och krånglet. Vad är det som gör att det är rättvist att den som har möjlighet att åka utomlands, exempelvis till Tyskland, Danmark eller England, helt lagligt skall kunna införa kassetband inom ramen för resandeförsel? Och vad är det som gör att vi skall stimulera den smuggling som förekommer och som Britta Bjelle tidigare talade om?

Det rimliga är väl att erkänna att man här gjorde ett misstag, att släppa prestige och rösta med reservationen 1, så att skatten försvinner.

Anf. 92 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag vänder mig först till Bo Lundgren. Då skatten infördes 1982 fanns det ju skäl härför. Då var det en expansion, när det välde fram band, och det förekom en mycket omfattande hemkopiering. Det fanns alltså skäl att se över bestämmelserna och undersöka om man inte kunde göra någonting åt förhållandena. Man tänkte då på musiker och artister som gick miste om inkomster till följd av denna hemkopiering. Då fanns det kanske skäl att pröva om man kunde stävja detta genom en skatt, som emellertid – vi har kommit fram till det så småningom – inte blev en bra skatt.

Det är onekligen så, Anita Johansson, när det gäller den skatt som ni vill behålla och som ni gör förändringar i, att dessa förändringar medför nya problem. De gamla problemen med skatten gör ni ingenting åt. Det nya problemet är att man kommer att beskatta korta band och långa band på samma sätt, vilket skapar en allmän orättvisa. Stig Josefson var inne på vad det betyder i fråga om de band som används för utbildning och information. Det problem som riksskatteverket har talat om, nämligen att man borde ha samma beskattning för oinspelade som för inspelade band, har man inte gjort någonting åt. Detsamma gäller avdragsmöjligheterna, där man själv kan välja om man vill betala till Svenska filminstitutet via ett civilrättsligt avtal eller om man skall betala skatten. Det är också ett problem som det inte har gjorts någonting åt. Verkligheten är den att även den förändring som nu genomförs är dålig, och då är det bättre att man avskaffar skatten.

Anf. 93 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Som jag sade i mitt förra inlägg har det, såvitt jag vet, inte varit särskilt svårt att dra gränsen mellan band med kort speltid, dvs. speltid under 30 minuter, och band med längre speltid. Jag ställde frågan varför man inte kan acceptera denna gränsdragning och därmed inte belasta de band som i mycket stor utsträckning används i utbildning och undervisning. Anita Johansson vet att dessa problem har påpekats vid uppvaktningar och i skrivelser. Vi har respekterat de problem som uppstår i detta sammanhang och har lagt fram ett förslag som innebär att man bibehåller skattefriheten för band med kort speltid.

Anf. 94 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kan hålla med om att det i fråga om den här skatten är en betydlig förbättring som vi i dag skall fatta beslut om. Jag måste ändå få

återge vad man från Svenska magnetbandinstitutet har sagt. Under ärendets behandling gjordes nämligen en uppvaktning hos utskottet.

Vi välkomnar de förändringar i fråga om kassettskatten som regeringen föreslår i sin proposition, säger Anders Blomqvist som är ombudsman på Svenska magnetbandinstitutet. Han framhåller att förändringarna kommer att innebära en sanering av hela kassettrbranschen. Anders Blomqvist menar att en stor del av den ekonomiska brottsligheten på kassettområdet kommer att försvinna. Vidare framhålls följande: Det har varit en mycket sund utveckling, där en betydande smuggling av kassetband bl. a. tvingat den seriösa handeln att dumpa sina priser. Under 1984 beräknades endast en tredjedel av försålda videoband ha beskattats.

Detta har, som jag uppfattar saken, utgjort ett viktigt skäl för utskottsmaioriteten att tillstyrka propositionen.

Stig Josefson nämnde något om de korta banden, och visst kan det uppstå en del problem i det fallet. Men vi menar att det helt enkelt är fråga om kontrollsvårigheter. Vi förutsätter att regeringen nogsamt följer utvecklingen när det gäller det nya förslaget om kassettskatten.

Anf. 95 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! De problem som var förknippade med den gamla kassettskatten är också – om än i mindre utsträckning – förknippade med den nya, även om skatten sänkts. Det bästa för både branschen och samhället är alltså att den här skatten avskaffas. Det är bra och det är skönt att man för en gångs skull kan avskaffa en skatt som enligt riksskatteverket, som haft att administrera skatten, inte har fungerat tillfredsställande.

Anf. 96 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Det är endast ur kulturpolitisk synpunkt som det är betänkligt att avskaffa denna skatt. De pengar som man fått in genom avgifterna har ju gått till kulturändamål. Då det gäller folkpartiets inställning har vi redan i vår stora ekonomiska motion som väcktes i januari och som gällde budgetregleringen talat om att vi vill avveckla kassettskatten. Vi har också visat var motsvarande medel i stället kan tas.

Anf. 97 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag konstaterar att Anita Johansson inte vill debattera betydelsen av skattefrihet beträffande band som används inom utbildningen – det var ju inte där de stora kontrollproblemen fanns.

Anf. 98 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är ändå glädjande, Britta Bjelle, att höra att det kan vara litet bekymmersamt med tanke på de 17–20 miljoner som kulturområdet skulle framtas.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 14.)

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 14 om jämkningar i skyldigheten att lämna kontrolluppgifter.

Skyldigheten att lämna kontrolluppgifter

Anf. 100 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! I våras när propositionen om den förenklade självdeklarationen antogs av riksdagen hade vi moderater från integritetssynpunkt grava anmärkningar att rikta mot förslaget om uppgiftsskyldigheten. Alla blir vi nu mer och mer fastlåsta i ett kontrollsystem med personnummer och datalistor som bas. Det finns ingen garanti för att dessa dataregister i framtiden inte kan komma att användas för att i andra sammanhang kontrollera olika grupper av människor.

Min oro över hotet mot integriteten har inte blivit mindre genom vad som nyligen blivit känt om folk- och bostadsräkningen, där uppgifterna kommer att användas inte enbart för statistikändamål utan också för kontroll inom skattesystemet.

Det kan också finnas skäl att nämna att kammarrätten i Jönköping nyligen undanröjt en dom från länsrätten i Kalmar som innebar att en sparbank mot ett vite av 50 000 kr. var tvungen att till skattemyndigheterna lämna ut uppgifter om 300 kontoinnehavare.

Bakgrunden var att lokala skattemyndigheten hade krävt att få uppgifter om 1 100 bankkunder i åldern 59 år och äldre och boende i vissa församlingar. Uppgifterna gällde banktillgodohavanden och räntor. Skattemyndigheterna ville åberopa den passus i taxeringslagen enligt vilken bankerna är skyldiga att lämna uppgifterna om särskilda fall föreligger. Kammarrätten sade alltså nej till denna masskontroll, men spåren förskräcka – snart nog kan kontrollmyndigheten med en enkel datakörning få kontroll över varenda bankkund.

Till nackdelarna hör också att man kan sägas få ett slags omvänd bevisbörda. Enligt nuvarande regler är det, när den skattskyldige själv har att ange exempelvis sina ränteinkomster, myndigheten som har att påtala eventuella felaktigheter. Med det nya systemet blir det den enskilde skattebetalaren som har att kräva rättelse, om han eller hon anser att kontrolluppgifterna från uppgiftslämnarna är felaktiga.

Tillskyndarna av uppgiftslämnandet har erkänt att systemet minskar integritetsskyddet för den enskilde, men de säger i nästa andetag att man får vara beredd på att tumma på integriteten för att uppnå de fördelar som ett förenklat deklarationsförfarande sägs erbjuda.

Med det sagda yrkar jag bifall till reservation nr 1, och jag vill samtidigt uttrycka mitt djupa beklagande över att vi moderater nu står ensamma när det gäller att värna den enskildes integritet.

Den i våras antagna lagen om förenklad självdeklaration har medfört mycket stora svårigheter för de många uppgiftslämnande företagen och organisationerna. Med tanke på att det finns mer än 26 miljoner bankkonton har problemen naturligtvis varit extra stora för bankerna. Dessa tog i våras

kontakt med riksskatteverket så fort riksdagsbeslutet var klart, men några anvisningar har ännu inte utfärdats av verket.

Detta är anmärkningsvärt, inte minst med tanke på att blott ett par veckor återstår innan verksamheten med insamlandet av kontrolluppgifter måste påbörjas hos bankföretagen. Det kan vara på sin plats att erinra om att en lång rad organisationer utöver bankerna har att lämna kontrolluppgifter. Uppgiftsskyldigheten gäller även postgirot, fondkommissionsbolag, bankirer, finansbolag, finansieringsföretag, försäkringsföretag, jordbrukets organisationer, kooperativa företag samt riksgäldskontoret och värdepapperscentralen.

Regeringen har tagit viss hänsyn till den mycket sakliga kritiken genom att i proposition 58 föreslå vissa jämkningar i skyldigheten att lämna kontrolluppgift. Dessa eftergifter är emellertid ganska begränsade och enligt vår uppfattning helt otillräckliga.

Inför skatteutskottet har representanter för bankerna sakligt och klart påtalat de tidsmässiga orimligheter som det innebär att kontrolluppgiftsverksamheten skall påbörjas redan vid årsskiftet.

Trots de omfattande kostnaderna och det avsevärda merarbete som uppgiftsskyldigheten medför för uppgiftslämnarna har bankerna lojalt ställt upp för att göra vad som står i deras makt för att lösa de problem som riksdagsbeslutet innebär. Lika självklart är det att bankerna känner sitt stora ansvar gentemot alla sina kunder, som de naturligtvis vill förskona från de många misstag som utan en nödvändig förberedelsestid kommer att följa i systemets spår.

Det är ytterst anmärkningsvärt att regeringspartiet inte har ansett sig kunna gå opponenter till mötes, i all synnerhet som ett tvåårigt uppskov inte kommer att senarelägga reformen som sådan utan blott få till följd att allmänheten slipper oroas och störas i onödan. Allmänhetens redan nu bristande förtroende för vårt skattesystem och vår skatteadministration kommer sannerligen inte att förbättras genom att majoriteten nu vägrar att medge tillräcklig förberedelsestid.

Det kan också vara skäl att något titta på kostnaderna för uppgiftslämnandet. Dyrast blir det otvivelaktigt för bankerna. I samband med utredningen Kontroll av räntor gjorde riksskatteverket 1980 en beräkning av bankernas engångskostnader samt driftskostnader för utredning, systemarbete för ADB, utbildning och information. Verket kom då fram till att engångskostnaderna skulle bli 139 milj. kr. och de årliga driftskostnaderna 33 miljoner. Med tanke på att det den gången enbart rörde inlåningskontona och inte som nu också räntebetalningar på penningmarknadsmedel samt att kostnaderna beräknades i 1980 års penningvärde, är det inte otroligt att de angivna beloppen nu har näst intill fördubblats.

Det är emellertid inte bara bankerna som åsamkas dryga kostnader. Riksgäldskontoret har begärt ett tilläggsanslag på inte mindre än 17,7 milj. kr. för att klara sin del av uppgiftsskyldigheten. Riksgälden får sina kostnader täckta av skattemedel, medan det när det gäller bankerna blir kunderna som får stå för fiolerna. Detta tycker dock förmodligen majoriteten är av underordnat intresse.

Då de olika delförslagen i propositionen huvudsakligen rör rena teknikaliteter, går jag inte närmare in på dem utan nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 2.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Skyldigheten att lämna
kontrolluppgifter*

Anf. 101 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Riksdagen genomförde i våras en skatteförenklingsreform som innebar att skattskyldiga med enkla inkomst- och förmögenhetsförhållanden fr. o. m. 1987 års taxering endast behöver redovisa sådana uppgifter som skattemyndigheterna inte redan har kännedom om eller som myndigheterna kan inhämta genom tillgängliga register, t. ex. fastighetsregistret.

Ett av förslagets huvudsyften är att underlätta deklarationsförfarandet för ett stort antal pensionärer och löntagare. För att detta skall kunna genomföras måste banker och andra kreditinstitut åläggas obligatorisk kontrolluppgiftsskyldighet beträffande räntebelopp och kapitalbehållningar, liksom räntor på obligationer, förlagsbevis och andra skuldebrev som dessa utbetalt.

För att uppfylla lagens krav på uppgiftsskyldighet i början av 1987 måste bankerna redan från årsskiftet 1985-86 ha testade och tillförlitliga system för att fr. o. m. ingången av år 1986 kunna samla upp alla uppgifter om bl. a. utbetalda räntor. Detta är en omöjlig uppgift, då bankernas ADB-rutiner måste läggas om för att kunna uppfylla de krav på uppgiftsskyldighet som lagen ställer.

De nya ADB-rutinerna hos banker och kreditinstitut är i sin tur beroende av riksskatteverkets anvisningar. Dessa har kommit bankerna till handa mycket sent. Det betyder att bankerna i vissa fall skulle få mindre än två månader på sig för att utarbeta helt nya ADB-rutiner och dessutom få dessa att fungera i praktiken. Vissa problem är dessutom inte lösta av RSV.

I bankernas arbete ingår att lägga upp helt nya register, som skall innehålla alla data som skall ingå i kontrolluppgifterna. Därefter skall de utveckla rutiner för att överföra uppgifter från befintliga ADB-system till det nya. Bankerna måste också hitta nya rutiner och registreringsförfaranden för ränteutbetalningarna till personer som inte är kunder i banken.

Härtill kommer att identifiera kontohavanden, komplettera ofullständiga konton, lösa problemen med konton med flera kontohavare.

Då det gäller konton som innehas av flera personer har bankerna mycket varierande rutiner för registrering av innehavarna. Ingen bank har dessutom fördelningstalet för kontoinnehavet registrerat. För att kunna lämna uppgift om gottskriven ränta och saldo per delkontohavare, måste bankerna göra om sina rutiner helt och hållet.

Ja, listan kan göras än längre med frågor som skall lösas för bankerna innan de har ett tillförlitligt system som kan ligga till grund för en kontrolluppgift.

Vi i folkpartiet menar att bankernas invändningar måste tillmätas stor vikt, varför vi föreslår att ikraftträdandetiden för reformen senareläggs ett år i vad avser bankernas kontrolluppgiftsskyldighet. Det betyder att reformen såvitt avser bankernas kontrolluppgifter skall börja tillämpas med avseende på räntor som betalas ut eller gottskrivs år 1987, så att kontrolluppgifterna för första gången skall lämnas ut i början av år 1988.

Det förenklade deklarationsförfarandet bygger på att det är korrekta

kontrolluppgifter som levereras till skattemyndigheterna. Det ligger i såväl kundernas, bankernas som myndigheternas intresse att uppgifterna håller god kvalitet. Om uppgifterna är ofullständiga eller felaktiga, ger de fel information och det finns risk att skattskyldiga tvingas bevisa att deras uppgifter är korrekta. Vi anser att en sådan omkastad bevisbörda är oacceptabel.

Även om 1987 och 1988 räknas som försöksperiod är det viktigt att de skattskyldiga får förtroende för det nya systemet, och det sker enbart genom att det genomförs med fullständiga och korrekta kontrolluppgifter. Med en förskjutning av uppgiftsskyldigheten från bankerna kan reformen med den förenklade självdeklarationen ändå genomföras.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 102 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 14 behandlas proposition 58 angående jämkningar i skyldigheten att lämna kontrolluppgifter. Riksdagen beslöt i våras i samband med beslutet om ett förenklat deklaraionsförfarande att kreditinstitut och andra som yrkesmässigt ombesörjer att pengar blir räntebärande skulle ha skyldighet att lämna kontrolluppgift på ränta som gottskrivs eller utbetalas. Uppgiftsskyldigheten gäller också Värdepapperscentralen och förening som mottagit pengar för förräntning.

Under de två första taxeringsåren 1987 och 1988 gäller vissa begränsningar i uppgiftsskyldigheten. Bl. a. behöver inte uppgift lämnas om räntan uppgått till mindre än 500 kr.

I föreliggande proposition föreslås ytterligare lättnader i fråga om skyldigheten att lämna kontrolluppgifter om räntor under taxeringsåren 1987 och 1988.

I motioner bl. a. från centern har yrkats att ikraftträdandet uppskjuts ett år. Som motivering för uppskovsyrkandet framhålls främst att ett kontrollsystem inte hinner byggas upp på den korta tid som nu står till kreditinstitutens förfogande. Och detta innebär en uppenbar risk att uppgifterna blir ofullständiga och felaktiga. Liknande synpunkter har framförts till utskottet från Svenska sparbanksföreningen, Svenska bankföreningen, Föreningsbanken och Svenska fondhandlareföreningen.

I principfrågan noterades vid uppvaktningen inför utskottet med tillfredsställelse att de uppvaktande bankföreningarna accepterade principen att bankerna skall lämna kontrolluppgifter. Vad som föranledde uppvaktningen var oron för att man inte redan 1987 skulle kunna lämna fullständiga och riktiga uppgifter.

I center- och folkpartimotionen liksom i dessa båda partiers reservation har vi tagit viss hänsyn till framförda synpunkter. Eftersom förberedelserna för ett kontrolluppgiftslämnande inte kommit längre än till ett mycket tidigt förberedande stadium och med hänsyn till att endast några veckor återstår till årsskiftet – den tidpunkt då kontrollsystemet skall träda i kraft – ansåg vi att riksdagen borde ta hänsyn till den uppkomna situationen och uppskjuta ikraftträdandet till taxeringen 1988. Tyvärr har inte socialdemokraterna velat acceptera ett sådant uppskov. Följden blir förmodligen felaktiga uppgifter till förgärlse och problem både för deklaranter och för myndighe-

ter. Genom ett års uppskov hade vi sannolikt kunnat undvika den irritation som ett ikraftträdande vid årsskiftet 1985–1986 kommer att innebära. När vi nu kommit så långt att uppgiftsskyldigheten i stor utsträckning accepterats hade det enligt min uppfattning också varit angeläget att redan från början få kontrollsystemet att fungera tillfredsställande.

Center- och folktopireservationen öppnar möjligheten för riksdagen att visa den kompromissvilja som ett års uppskov innebär. Därmed skulle större möjligheter skapas för att redan från början möta denna lagstiftning med en positiv inställning.

Att vi inte biträder reservation 2 beror på att det inte är helt nytt för bankerna att lämna uppgifter. Redan i dag lämnas uppgifter till insättarna, och var och en deklaratant har skyldighet att i sin deklaration lämna uppgift på sina inkomster av kapital liksom av andra inkomster. Det gör att uppgifterna inte är någon hemlighet. Kontrollsystemet måste vara utbyggt på ett visst sätt, och vi menar att man borde klara av detta under 1986 och därmed få ett ikraftträdande 1987. På det sättet skulle man förhindra de felaktigheter som man nu kan befara.

Herr talman! Med vad jag nu anfört yrkar jag bifall till reservation 3 i skatteutskottets betänkande nr 14.

Anf. 103 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Låt oss göra tankeexperimentet att vi redan infört den enklare självdeklarationen. En betydande majoritet av de skattskyldiga har då befriats från skyldigheten att fylla i en omfattande deklarationsblankett. De behöver bara jämföra deklarationsformulärets uppgifter med sina egna kontrolluppgifter. Låt oss också anta att någon i det läget föreslår att man skulle gå tillbaka till det gamla systemet, ett system där man själv försöker skaffa in alla ränteuppgifter, där man för hand skriver in alla ränteinkomster på en svåröverskådlig blankett, där man räknar samman och försöker kontrollera utan att man säkert har tillgång till alla kontrolluppgifter, där risken för att göra fel ökar och där också risken för skattetillägg och andra bekymmer ökar.

Jag är rätt säker på att ett parti som i framtiden skulle ställa sig bakom ett sådant förslag skulle möta starka protester och upprörda frågor. Man skulle fråga: Varför skall ni göra ett enkelt system krångligare? Varför skall ni öka risken för att deklarerat fel? Varför skall skattebetalarna få en massa onödigt arbete? Varför skall ni återinföra ett gammalt system som inte ger några egentliga fördelar för de skattskyldiga, annat än möjligen för dem som vill fiffla med skatten?

Ja, varför, Knut Wachtmeister? Moderaterna vill slopa bankernas skyldigheter att lämna kontrolluppgifter. Enligt moderaterna skulle det vara otillbörligt från integritetssynpunkt att använda ADB här. Men jag skulle vilja vädja att man inte missbrukar begreppet privat integritet. Låt oss inte använda detta begrepp som ett tillhygge i tid och otid. Att skydda den privata integriteten är av största betydelse, men just därför är det viktigt att vi noga analyserar vad det handlar om.

Det integritetsskyddade området bestäms framför allt av två saker: dels skyldigheten att lämna uppgifter till ledning för beskattningen – var nu

gränsen för den skyldigheten går någonstans – , dels rätten för skattemyndigheterna att kontrollera att uppgiftsskyldigheten har fullgjorts.

Det kan inte vara rimligt att tala om ett integritetsintrång bara därför att skattemyndigheterna skulle använda ADB för att kontrollera sådana uppgifter som enligt gällande bestämmelser *skall* lämnas till ledning för beskattningen. Istället bör vi inrikta diskussionen på frågan om säkerhetsanordningar mot obehörig åtkomst i ADB-system, samt på sekretesskyddet, och vare sig vi har ADB eller inte gäller det att på olika sätt eliminera riskerna för att hemliga beskattningsuppgifter blir tillgängliga utanför den krets av tjänstemän som behöver dem i sitt arbete.

Jag vill när det gäller bankernas uppgifter om gottgjorda räntor framhålla sex punkter.

För det första finns det inte någon principiell skillnad mellan bankernas uppgifter om gottgjorda räntor och andra uppgifter som omfattas av kontrolluppgiftsskyldighet, t. ex. löneuppgifter, aktieutdelningsuppgifter och uppgifter om näringsidkares köp och försäljningar.

För det andra är det fråga om uppgifter som den skattskyldige är skyldig att ange i självdeklarationen. Man kan alltså inte rimligen hävda att uppgifterna är av känslig natur i sig eller att det skulle vara något hot mot den personliga integriteten att skattemyndigheterna får ta del av dessa. Det är faktiskt också så att det råder en mycket bred enighet om detta.

För det tredje måste man ha i minnet att uppgifterna ingår i bokföringen hos dem som skall tillhandahålla uppgifterna. Kreditinstitutens inlåningsräntor är ju en avdragsgill kostnad i deras rörelse. Skattemyndigheterna måste därför självfallet få ta del av uppgifterna för taxeringskontroll, och det är också lika självklart att man inte kan begränsa denna kontroll så att den får avse bara kreditinstitutens redovisning.

För det fjärde har skattemyndigheterna ända sedan år 1935 haft en generell rätt infordra kontrolluppgifter i fråga om inte namngivna räntetagare. Denna rätt har som bekant också under årens lopp många gånger utnyttjats för genomförande av generella räntekontroller.

För det femte kan det också påpekas att en obligatorisk kontrolluppgiftsskyldighet beträffande bankräntor förekommer i flera andra länder, bl. a. i Danmark och USA.

För det sjätte kan genom den föreslagna reformen skattemyndigheternas kontroll av uppgifternas riktighet nu flyttas från de skattskyldiga till uppgiftslämnarna, dvs. kontrollen kan ske på väsentligt färre ställen. Det skapar förutsättningar för en mer enhetlig och rättvis kontroll.

Knut Wachtmeister tycks ha glömt att moderaterna i regeringsställning var med om att införa det nuvarande ADB-systemet för beskattningen. Detta bygger på att kontrolluppgifter och uppgifter i deklarationer registreras med hjälp av ADB och kontrolleras maskinellt. Det gällde då i huvudsak arbetsinkomster.

Min fråga är: Varför är ADB-kontroll av arbetsinkomster godtagbar för moderaterna, medan en liknande kontroll av kapitalinkomster skulle strida mot den privata integriteten? Vilka intressen är det som ni vill skydda? Den enda grupp som har nackdel av en enklare, billigare och bättre kontroll är ju falskdeklaranterna. Vad blir det av moderaternas tal om förenklingar och

avbyråkratisering när vi kommer in på kapitalinkomsterna?

Vidare noterar jag med tillfredsställelse att det finns en bred enighet om reformen. Det var också bra att vi i utskottet vid föredragningar fick höra att bankerna räknar med att den här reformen skall kunna fungera oklanderligt på lång sikt.

Jag vill när det gäller provotiden och farhågor som här har uttryckts för att övergången kan bli besvärlig säga, att det egentligen inte är fråga om att banker och andra skall samla in en mängd nya uppgifter.

I själva verket har bankerna sedan lång tid tillbaka varit skyldiga att efter anmaning lämna sådana uppgifter. Givetvis måste det till nya rutiner för att uppgiftslämnandet rent praktiskt skall fungera smidigt och bra. Det arbetet underlättas genom att vi vid beslutet i våras bestämde särskilda beloppsgränser för uppgiftslämnande under provåren. Ytterligare lättnader ges nu genom dispensmöjligheten i regeringens förslag i fråga om gemensamma konton och vidare genom utskottets förslag att dispens också skall kunna ges i andra fall. Det blir också enklare att fullgöra uppgiftsskyldigheten genom förslaget att kreditinstituten inte behöver hålla samman kontoräntor med andra räntor.

Provotid ett eller två år? Vi ser det här som en stor och betydelsefull reform. Det är viktigt att reformen fungerar ordentligt när den sätts i sjön fullt ut. Med två års provotid har man rimligen bättre möjligheter att förfina systemet till dess reformen träder i full kraft.

Såväl moderaterna som folkpartiet och centern har uttryckt farhågor för fel under provotiden. Å andra sidan kan sägas att ju mer man fruktar att det uppstår fel, desto viktigare är då att man har en hyggligt tilltagen provotid, att man inte nöjer sig med ett år utan att man har två år på sig för att kunna rätta till problemen medan tid är.

Sammanfattningsvis vill jag säga att antingen vill man ha en förenklad deklaration med alla de obestridliga fördelar som det kommer att innebära – och då måste den kombineras med en uppgiftsskyldighet – eller också tvingas man ha kvar det gamla systemet med fullständig deklaration och ett ofta tidsödande och kostnadskrävande arbete.

För socialdemokraterna är valet enkelt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 104 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Låt mig först få hälsa Jan Bergqvist välkommen som ordförande i skatteutskottet. Det är första gången jag har förmånen att få debattera med honom här i kammaren.

Så till hans anförande. Han var rädd att man missbrukade uttrycket personlig integritet och räknade upp sex stycken skäl för att acceptera uppgiftsskyldighet för banker och en lång rad andra kreditinstitut. Han sade bl. a. att sedan 1935 har man rätt att göra kontroller över banktillgodohavanden. Jag erinrar mig mycket väl hur det dagen efter den då deklarationen skulle ha varit inlämnad angavs vilka bokstäver de efternamn började på som skulle kontrolleras. Vi hade ett kontrollsystem då, men det avskaffades.

Som jag angav i mitt inledningsanförande, hade kammarrätten i Jönköping en avvikande uppfattning om hur lagen bör tolkas. Nu kommer det att finnas

oerhörda kontrollmöjligheter, och det behövs inte mer än en enkel lagändring för att samkörning av dataregister kan komma att ske ur kontrollsynpunkt.

Jag vill erinra om vad som hände för ett år sedan, när tullen gjorde en masskontroll av resenärer på flygplatserna. Det visade sig att man bröt mot gällande lagstiftning. Vad gör tullen då? Ber man om ursäkt för att man har gjort detta ingrepp i integriteten? Nej, man kräver att det som var olagligt då skall göras lagligt. Mycket riktigt kom det också en proposition om det. Man kan inte skydda människors personliga integritet om man har ett så omfattande kontrollsystem, som med bara ett enkelt beslut här i riksdagen kan sättas i sjön.

Jan Bergqvist frågade vilka jag vill värna om och sade också att de som har rent samvete inte har någonting att frukta.

Jag värnar självfallet inte om dem som söker lura staten. Det behövs inte. De kommer att värna om sig själva. De kommer icke att ha kvar sina pengar inom banksystemet ifall de riskerar en kontroll som drar fram dem i dagsljuset. De kommer att gå över till den gråa marknaden, och det är naturligtvis beklagligt.

Vad jag vill värna om är innehavarna av de 26 milj. bankkontona och de miljoner andra konton som finns och som med det nya systemet kommer att utsättas för hot om något, som så småningom kan bli total kontroll av den enskilde.

Vi ser mycket allvarligt på detta. Det förhållandet att andra länder har detta system tycker jag inte man bör ta till intäkt för att införa det här i Sverige. I många andra sammanhang säger socialdemokraterna att vi skall rå oss själva och inte bry oss om vad som händer i andra länder.

Slutligen säger Jan Bergqvist att kontrollen har flyttats och att det är enklare, eftersom det blir färre kontrollställen. Men samtidigt får vi ett slags omvänd bevisbörda. Den enskilde får noga kontrollera sin deklaration och sedan tala om ifall något fel föreligger. Tidigare var det skattemyndigheterna som skulle tala om ifall de uppgifter deklaranterna lämnade var felaktiga.

Anf. 105 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jan Bergqvist menar att det inte behövs någon förskjutning av denna reform för att bankerna skall kunna fullgöra sina skyldigheter. Detta betyder att bankerna, för att kunna uppfylla alla de krav som kan ställas på en kontrolluppgift, redan den 1 januari 1986 skall ha färdiga ADB-rutiner. Men riksskatteverket har då ännu inte tagit fram de anvisningar som skall ligga till grund för hur bankernas ADB-system skall se ut. Det är bankerna som ändå får ta den stora kostnaden av denna omläggning. Att begära att de utan vidare skall klara av detta tycker jag faktiskt visar mycket liten generositet mot banker och kreditinstitut, som båda får mycket arbete med denna reform.

Ett års förskjutning hade inte behövt förändra själva systemet. Det hade bara gett bankerna möjlighet att fullgöra sin skyldighet på ett riktigt sätt, vilket också varit till gagn för oss skattebetalare när vi sedan skall deklarerat, så att det blir rätt.

Anf. 106 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag förstår inte resonemanget om de stora problem som det skulle innebära med total kontroll. För alla dem som lämnat korrekta uppgifter tidigare och gör det även i fortsättningen uppstår inga problem genom detta.

Däremot, Jan Bergqvist, fanns det skäl att ta hänsyn till vad som framfördes vid uppvaktningen i utskottet. Representanter för bankerna förklarade att de accepterade principen, men talade om att de inte kommit så långt att de hade systemet klart för uppläggning av kontrollen. Riksskatteverket och bankerna famlade fortfarande och visste inte hur detta skulle göras, och det återstod inte mer än några veckor till årsskiftet.

I den situationen anser jag att det vore riktigt att medge ett års uppskov. Då skulle vi ha möjlighet att redan när den första kontrollen började ha ett system klart med korrekt uppläggning. Därmed skulle vi undvika de missförstånd som sannolikt uppstår när man nu börjar året utan att vara helt överens om hur upplägningen skall vara.

Anf. 107 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Om det är svårt att få detta system att fungera är det desto viktigare att man har två års prövotid i stället för ett års. Vi har noga gått igenom vad det kan bli för problem. Det har varit omfattande överläggningar mellan kanslihuset och bankerna om vad problemen rent praktiskt skulle innebära. Med de lättnader som föreslås i propositionen bör problemen kunna klaras. Dessutom vill utskottet medge en ytterligare utvidgning av dispensmöjligheterna. Jag vill gärna säga att jag inte anser att den dispensmöjligheten bör utnyttjas flitigt utan med stor restriktivitet.

Knut Wachtmeister klarade inte ut varför integritetssynpunkterna inte har någon betydelse i fråga om arbetsinkomster, men har betydelse i fråga om kapitalinkomster. Skyldigheten att till ledning för taxering uppges avkastningen på sitt kapital har ju funnits sedan långt före kommunalskattelagens tillkomst 1928. Ända sedan 1935, alltså 50 år, har skattemyndigheterna haft möjlighet att infordra kontrolluppgifter i fråga om inte namngivna räntetagare. Mot den bakgrunden är det mycket svårt att förstå varför moderaterna anser att det från integritetssynpunkt är så kränkande med en obligatorisk uppgiftsskyldighet att den bör slopas. Det måste i stället vara en stor fördel för alla vanliga deklareranter att de själva slipper fylla i uppgifterna i deklarationen.

Anf. 108 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Först några ord om det rent praktiska förfarandet. Jan Bergqvist säger att kanslihuset och bankerna har haft många överläggningar som lett till vissa förbättringar. Vissa marginella förbättringar har de lett till, men bankerna har klart utsagt att de inte kan garantera ett ordentligt system med bara två veckors varsel, för så lång tid har de på sig, innan systemet skall börja gälla. Dessutom kommer dispensmöjligheterna, som Jan Bergqvist här talade om, att vara mycket begränsade. Skatteutskottets majoritet skriver också att man hade övervägt att ge ett års dispens. Det är synd att man inte gjorde det. Det hade underlättat något.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Skyldigheten att lämna
kontrolluppgifter*

Sedan vill Jan Bergqvist veta varför vi inte kan acceptera den här uppgiftsskyldigheten. Jag skall tala om för Jan Bergqvist vad det beror på. Vi är rädda för att vi får ett heltäckande kontrollsystem, som gör att människorna helt kommer i händerna på staten. Det måste vara bekvämt, säger Jan Bergqvist, för den enskilde att slippa göra arbetet själv. Men vi är rädda för att vi kommer att få ett samhälle där storebror tänker åt en och man själv inget annat behöver göra än att acceptera datalistorna och uppgifterna.

Anf. 109 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jan Bergqvist talar om att det är bra med provotiden två år. Men det är inte provotiden som är intressant, utan det intressanta är bankernas faktiska möjligheter att lägga om sina ADB-rutiner, så att bankerna kan börja använda systemet den 1 januari 1986. Det har framkommit att det är omöjligt. Det vore väl bättre att ge bankerna ett års dispens, så att de får chansen att få ordning på sin verksamhet, innan de skall ge de skattskyldiga kontrolluppgifter. Det står visserligen i propositionen att det finns möjlighet till dispens, men det gäller sådana fall där det är flera som har samma konto. Det är faktiskt ganska många. Om man skall utnyttja dispensmöjligheten restriktivt, har den inte någon riktig funktion att fylla.

Anf. 110 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Bankerna har två års provotid. Det är väl diskutabelt om de verkligen har det, som situationen ser ut i dag. Det var detta som var motivet till att vi ansåg att de borde få ett års inkörningsperiod, för att lägga upp systemet, så att det kunde stå klart 1987. Under 1987 skulle man verkligen kunna pröva det och sedan tillämpa det fr. o. m. den 1 januari 1988. Rent logiskt tycker jag att detta skulle vara den rätta vägen att gå i stället för att ha en provoperiod 1986, med vetskap om att man inte har resurser, inte är beredd och inte har uppläggningsklar, så att systemet kan träda i kraft vid den föreslagna tidpunkten.

Anf. 111 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Moderaterna accepterar datalistor, personnummer osv. när det gäller arbetsinkomster, men av någon anledning accepterar de inte motsvarande när det gäller kapitalinkomster. Därmed kan jag konstatera att moderaternas tal om avbyråkratisering och förenklingar faller till marken när det gäller den enklare självdeklarationen.

Vad så gäller övergångstiden, är det klart att en övergång till ett nytt system alltid innebär anpassningsproblem. Jag vill emellertid påstå att det beslut som togs i våras ganska tydligt angav vad som borde gälla vid utformningen av de nya systemen.

Sedan är det naturligtvis rimligt att riksskatteverket i samarbete med bankerna ger litet mer detaljerade råd och anvisningar i lättillgänglig form. Sedan länge har också diskussioner pågått mellan riksskatteverket och bankerna om de här sakerna. Jag menar, att även om det kan bli en påfrestning för de kreditinstitut som har varit sena i planeringen och skjutit bekymren framför sig utan att ta i dem, kommer det att gå att klara övergången. Det kan bli en del problem under 1986. Det är då viktigt att

bankerna utnyttjar tillfället att i samarbete med riksskatteverket och i samband med saldobesked gå ut med information och tala om att de uppgifter som lämnats under provtiden inte har samma halt som de uppgifter som man kommer att få när det fullständiga systemet är satt i sjön.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Skyldigheten att lämna
kontrolluppgifter*

Anf. 112 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Vi moderater är djupt oroadе över hotet mot integriteten, där personnumren spelar en avsevärd roll. Uppenbarligen är också regeringen det. Man har ju som bekant tillsatt en parlamentariskt förankrad kommitté med uppgift att pröva integritetsfrågor m.m. i samband med användningen av personnummer i ADB-system. Så det är inte bara vi moderater som är oroliga.

Anf. 113 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Moderaterna är inte mera oroliga för personnumren än att de använder dem när de skickar ut tiggarbrev i sin partiverksamhet.

Anf. 114 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jan Bergqvist vet mycket väl att vi har satt i gång en intern utredning som skall göra det onödigt att använda personnummer.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skatteutskottets betänkande 12

Mom. 1. (principerna för energibeskattningen)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 67 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2 (skatten på naturgas)

Först biträdades reservation 2 av Stig Josefson och Marianne Andersson med 43 röster mot 16 för reservation 3 av Paul Lestander. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 258 röster mot 53 för reservation 2 av Stig Josefson och Marianne Andersson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (skatten på gasol)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 145 för reservation 4 av Jan Bergqvist m. fl.

Skatteutskottets betänkande 13

Först biträdades reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. med 117 röster mot 36 för reservation 2 av Stig Josefson och Marianne Andersson. 161 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 161 röster mot 119 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 34 ledamöter avstod från att rösta.

Skatteutskottets betänkande 14

Mom. 1 (slopande av bankers m. fl.:s uppgiftsskyldighet)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 70 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (uppgiftsskyldighetens ikraftträdande m. m.)

Först biträdades reservation 3 av Kjell Johansson m. fl. – som ställdes mot reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 162 röster mot 84 för reservation 3 av Kjell Johansson m. fl. 68 ledamöter avstod från att rösta.

7 § Anf. 115 TREDJE VICE TALMANNEN:

Morgondagens arbetsplenum börjar med behandling av bostadsutskottets betänkanden 10, 9 och 11 i nu nämnd ordning. Ärendena företas till gemensamt avgörande när debatten i det sista av dessa ärenden är avslutad.

Sammanträdet avslutas senast kl. 14.00.

8 § På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 14.38 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då dagens frågestund skulle börja.

9 § Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00 under ledning av andre vice talmannen.

10 § Svar på fråga 1985/86:266 om Sveriges Radios förlagsverksamhet

Anf. 116 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Alf Svensson har frågat mig om jag avser att pröva om Sveriges Radios förlagsverksamhet skall underställas samma etiska riktlinjer som gäller för programverksamheten enligt avtalet med staten.

Som Alf Svensson påpekat är det bara radio- och TV-program som kan granskas av radionämnden och då enbart sådana program som har sänts. Orsaken till detta är att rätten till rundradiosändning enligt radiolagen är förbehållen programföretagen inom Sveriges Radio-koncernen. Mot den bakgrunden har det ansetts nödvändigt att ålägga företagen att följa vissa riktlinjer, t. ex. dem om opartiskhet och saklighet. Riktlinjerna är preciserade i radiolagen (1966:755) och i avtalen mellan staten och företagen inom koncernen.

Radionämnden granskar i efterhand att programföretagen utövar sin sändningsrätt i överensstämmelse med dessa riktlinjer. Givetvis kan radionämnden granska förlagsprodukter om de har tagits med i en sändning.

Regler för utgivning av förlagsprodukter av olika slag finns i tryckfrihetsförordningen. Att i radiolagen föreskriva eller att träffa avtal om att Sveriges Radios förlagsverksamhet skall följa andra etiska riktlinjer än dem som normalt gäller för förlagsverksamhet och att förlagsproduktionen

skall granskas på motsvarande sätt av radionämnden skulle strida mot grundläggande tryckfrihetsrättsliga principer i vårt land.

Eftersom Sveriges Radios förlagsprodukter i regel har anknytning till program finns det anledning utgå från att de i praktiken ändå präglas av de regler för programverksamheten som anges i radiolag och avtal. Jag kommer således inte att företa den prövning som Alf Svensson efterlyser.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om Sveriges Radios
förlagsverksamhet*

Anf. 117 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kulturministern för svaret.

Eftersom statsrådet Göransson i sitt svar antar att förlagsverksamheten följer de regler i radiolag och avtal som gäller för programverksamheten, hade jag gärna sett att herr Göransson som landets kulturminister hade avgivit någon synpunkt på årets julkalender, som naturligtvis inte alls borde kallas julkalender. Låt mig rätt upp och ner få fråga statsrådet Göransson: Tycker kulturministern att årets julkalender har det lämpliga innehållet?

Jag är tacksam för att kulturministern här så klart påvisar att det i regel finns ett samband mellan förlagsverksamheten och programmen som sänds och att man därför har att förvänta sig att programmakarna också tar hänsyn till detta.

Bakom luckorna på årets julkalender finns jävlar, troll och spöken. I lucka 16, som barnen alltså skall öppna på måndag, grinar hin håle själv mot barnen, och texten är "fans fyrkant", som brukade målas på väggarna förr i tiden. Jag vet, herr talman, att det också är vad en hel del djävulsdyrkare ritar på gravstenar i dag.

I lucka 19 svävar ett spöke mellan gravstenarna. I julaftonens lucka rider asaguden Oden på sin häst i natten och uttalar en besvärjelse mot kolik hos hästar. Och detta är någonting som man kallar julkalender.

Herr talman! Låt mig få berätta för kulturministern att vi i morse hade Luciafirande här i huset. Det fanns icke en av ledamöterna i denna kammare som inbillade sig att vi vid Luciafirandet skulle syssla med Oden och Tor eller spöken, utan här sjöngs O, helga natt. De församlade sjöng Hosianna, välsignad vare han som kommer i Herrens namn. Det har med julbudskapet att göra!

Anf. 118 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Alf Svensson frågar om jag tycker att julkalendern har ett bra innehåll. Låt mig då säga att jag tycker att tillräckligt många redan har uppträtt som recensenter av årets julkalender. Det förhållandet att så många har uttalat sig om densamma ser jag – bland mycket annat – som ett gott tecken på att vi har ett demokratiskt och öppet samhällsskick.

Jag är inte övertygad om att det alltid är värdefullt att avvakta ministrarnas auktoritativa uttalande, innan man ger sig in i debatten.

I dag på morgonen hade vi anledning – det är synd att Alf Svensson inte hade möjlighet att vara med om den debatten – att i diskussionen om reglerna för kabelsändningar föra in de mycket viktiga yttrandefrihetsrättsliga aspekterna. Jag avstår således från att söka påverka utgivningen av trycksaker från Sveriges Radios förlag.

Anf. 119 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. Nog finns det väl ändå bakom den debatt som försiggick här i kammaren i dag på morgonen, då frågorna om kabelsändningar av TV-program och videogram togs upp, ett intresse för att utöva påverkan.

Efter att ha stött på samma reaktion hos så många människor – det är nämligen många som känner sig maktlösa i den här frågan – hade jag nog väntat mig att ministern, som ytterst är ansvarig för kulturfrågor och som genom sin opinionsbildande ställning naturligtvis skulle kunna påverka situationen något vad gäller kommande julkalendrar, skulle ha uttalat sig litet mera deciderat om årets kalender. Jag vill erinra om att det sannerligen inte är första gången som svenska folket behöver känna, eller tvingas eller drivs till att känna, irritation över julkalendern.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1985/86:275 om bevarande av viss kyrkoruin i Lund

Anf. 120 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Rune Rydén har frågat mig varför regeringen, utan remiss till riksantikvarieämbetet, avslagit en ansökning av Lunds kommun om bidrag till bestridande av kostnaderna för bevarande av en kyrkoruin i kvarteret S:t Clemens.

Jag vill först understryka att jag ser positivt på att den aktuella kyrkoruinen bevaras och på kommunens ambitioner i denna fråga. Kommunen avser sålunda att bevara ruinen i en museianläggning under den byggnad som uppförts i kvarteret.

Kommunens ansökning om bidrag när det gäller kostnaderna för bevarandet prövades emellertid mot bakgrund av att lotterimedlen för kulturella ändamål är mycket knappa i förhållande till de ansökningar som årligen inges. Endast ett fåtal av alla ansökningar om lotterimedel kan därför bifallas. Inom byggnadsvården har sålunda mycket få lotterimedelsansökningar beviljats sedan 1982 års byggnadsvårdsreform genomfördes. Som ett exempel kan också nämnas att den dåvarande regeringen i 1981 års budgetproposition anmälde att lotterimedelsbidrag till kommuner och landsting för ny- och ombyggnader av bl. a. museianläggningar inte längre skulle utgå.

I fråga om kulturminnesvårdande ändamål har regeringen sökt koncentrera bidragen till de ändamål vid vilka den statliga insatsen varit avgörande för om projektet kunnat genomföras. Lotterimedel har därför beviljats till bevarandekostnader, t. ex. för Lövsta bruks bibliotek i Uppland och för Nynäs slott i Södermanland.

En sådan situation förelåg dock inte i Lund. Regeringen insåg visserligen hur angeläget projektet var, bl. a. efter föredragning på platsen av riksantikvarieämbetets företrädare. Den fann dock att ansökan inte kunde rymmas inom den tillgängliga medelsramen.

Anf. 121 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Lund är den märkligaste medeltida staden i Sverige, sade överantikvarie Margareta Björnstad i en intervju i höstas. Vi lundabor håller naturligtvis med henne, samtidigt som vi är stolta över vår gamla stad.

Men eftersom Lunds stads kärna omfattar kulturlager, vilkas äldsta delar hör från 1000-talet, har man i staden varit tvungen att göra omfattande och därmed också dyrbara arkeologiska undersökningar i samband med nybyggnation av centrala kvarter. Staden har i betydande omfattning fått svara för kostnaderna för dessa arkeologiska utgrävningar. I Lund har man också aktivt engagerat sig i bevarandet av många äldre byggnader, och gamla miljöer har rustats upp på stadens bekostnad. Kostnaderna för dessa och andra bevarandeåtgärder har uppgått till tiotals miljoner kronor.

Vid undersökningarna i kvarteret S:t Clemens har grunden till en stor kyrka påträffats. Lunds kommun anslog nära 10 milj. kr. för att bevara kyrkoruinen, och eftersom den var av stort allmänt intresse ansökte kommunen om bidrag till projektet – det hade nämligen stor betydelse för projektets genomförande att man fick bidrag. Föreningen Gamla Lund bidrog också med privat insamlade medel.

Ansökan avslogs tyvärr av regeringen utan att riksantikvarieämbetet hade fått den på remiss.

Varför fick inte Lund något bidrag i detta fall? Skälet var kanske det som riksantikvarien i en tidningsintervju förde fram: Jag kan inte låta bli att göra reflexionen att vi har en socialdemokratisk regering och socialdemokrater i Lund som var emot projektet.

Var det därför som ärendet inte remitterades för ett officiellt yttrande från riksantikvarieämbetet? Var det därför som Lund inte fick något som helst bidrag, inte ens en liten uppmuntran, trots att kommunen varit så ambitiös när det gällt att bevara byggnader och miljöer?

Anf. 122 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Som jag nämnde i mitt svar till Rune Rydén, var skälet att regeringen inom ramen för lotterimedelsanslaget inte hade några möjligheter att anslå pengar till denna upprustning. Vi har alltså inte haft den möjligheten under senare år, med tanke på de behov som finns. Vi har därför funnit att det är lämpligt att inte använda lotterimedlen, om kommuner och landsting har möjlighet att själva klara kostnaderna. Det har därför inte funnits någon anledning att remittera denna fråga.

Anf. 123 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Detta var dock ett i landet unikt projekt, som jag tycker att statsrådet borde ha tittat närmare på. Jag kan inte förstå varför riksantikvarieämbetet inte fick en ärlig chans att uttrycka sin uppfattning om detta ärende. Riksantikvarien har i olika tidningsintervjuer sagt, att om han hade fått yttra sig, hade han föreslagit att lotterimedel skulle ha utgått till kostnaderna för bevarande av denna ruin. Så blev nu inte fallet, och jag tycker därför att frågan fortfarande kvarstår.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om ersättning till
konstnärer för
utställningsverksamhet*

Anf. 124 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Frågan kvarstår, därför att Rune Rydén uppenbarligen inte lyssnar på mitt svar. Regeringen har icke haft möjlighet att inom den begränsade ram som lotterimedlen ger anslå medel för kommunala projekt av denna art.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1985/86:286 om ersättning till konstnärer för utställningsverksamhet

Anf. 125 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Karl Boo har frågat mig om förslag kommer att föreläggas riksdagen om ersättning till konstnärer för utställningsverksamhet.

Frågan om statlig utställningsersättning till konstnärerna för utställningar, som anordnas av andra än statliga myndigheter, är inte helt okomplicerad. Den har under hösten beretts i departementet och därvid diskuterats ingående med berörda parter. Beredningen är ännu inte avslutad. Om beredningsarbetet kommer att resultera i ett förslag till riksdagen är det därför ännu för tidigt att uttala sig om.

Anf. 126 KARL BOO (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kulturministern för svaret på min fråga.

Denna fråga har gjort många turer. När det visade sig att det inte gick att komma fram via kommunal ersättning var alla medvetna om att staten var den instans som kunde träda in på arenan. Det har befunnits att det råder enighet om att man borde kunna förvänta ett förslag från departementet.

När frågan förra året var föremål för riksdagens behandling meddelades att beredningsarbete pågick. Nu säger statsrådet att det är för tidigt att uttala sig om huruvida detta beredningsarbete skall kunna utgöra grunden för ett positivt förslag. Jag beklagar att det under denna långa tid inte har gått att få fram ett positivt förslag.

Jag vill därför fråga statsrådet: När kan man förvänta att beredningsarbetet är färdigt? Gör statsrådet den bedömningen att detta arbete skulle kunna utmynna i ett positivt förslag?

Anf. 127 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Beredningsarbetet pågår. Frågan är nämligen rätt komplicerad, och den har inte blivit enklare under hösten, när regeringen har fått ett nytt förslag från konstnärsorganisationen. Man föreslår att staten skall betala ersättning beräknad också på utställningar som görs på privata gallerier. Det gör att den här ganska komplicerade frågan ytterligare försvåras. Det är skälet till att jag i dag inte kan uttala mig om när beredningsarbetet kommer att vara avslutad.

Anf. 128 KARL BOO (c):

Herr talman! Konstnärernas riksorganisation har ju ändå sagt sig kunna komma med konkreta förslag till hur ersättningen skall ske. I det här fallet är det väl egentligen mest fråga om budgetramen för verksamheten. Jag tror, statsrådet, att det i samråd med KRO går att hitta vägar till en lösning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om förbättrade
arbetsförhållanden för
arkivmyndigheter*

13 § Svar på fråga 1985/86:289 om förbättrade arbetsförhållanden för arkivmyndigheter

Anf. 129 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Stina Eliasson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förbättra arkivens arbetsförhållanden.

Regeringen är medveten om de många och svåra problem som arkivväsendet i dag står inför. Efter regeringens beslut tillkallades därför i maj 1985 en särskild utredare med uppgift att se över det offentliga arkivväsendet. Utredaren skall precisera målen och ambitionsnivåerna för arkivväsendet mot bakgrund av arkivens kraftiga volymtillväxt och de därmed sammanhängande lokalbehoven och den bristande kostnadsöverblicken. Därvid bör bl. a. offentlighetsprincipen och forskningens behov beaktas. Jag vill hänvisa till utredningsdirektiven (U 1985:07) för den detaljerade genomgången av uppdraget. Resultatet skall redovisas före utgången av år 1986.

Genom utredningen önskar regeringen få en inventering av det handlingsutrymme som finns för att förbättra förutsättningarna för arkivens verksamhet t. ex. genom omfördelning av resurser, förändringar av myndigheternas ansvarsområden eller strategiska insatser av annan art.

Det mera uttömmande svaret på frågan måste sålunda anstå tills detta underlag är framtaget. När det gäller det kortare tidsperspektivet vill jag hänvisa till att riksarkivet och landsarkiven under budgetbehandlingen för innevarande och föregående budgetår erhållit särskilda projektmedel för myndighetsservice. År 1984 inrättades vidare SVAR, svensk arkivinformati- on i Ramsele, som en sektion inom riksarkivet. SVAR innebär bl. a. ett viktigt bidrag till arkivens och bibliotekens service till forskare och allmänhet och i arbetet med att säkerställa arkivmaterial som hotas av förstörelse.

Jag avser att återkomma till frågor rörande arkiven i 1986 års budgetproposition.

Anf. 130 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret och jag är uppmuntrad av den positiva tonen i det. Jag känner till att utredningen är tillsatt, och det tycker jag är bra. Det är också bra att det i direktiven särskilt framhålls att forskningens behov skall beaktas.

Situationen är emellertid akut, och landsarkiven ligger sämst till. Det är många arkiv som hankar sig fram med hjälp av lönebidragsanställda, som i och för sig gör ett bra arbete men som saknar den formella kompetens som krävs för service till bl. a. forskare på olika nivåer. Samhället har ju lagt mer

och mer arbete på arkiven, och personalsituationen är mycket prekär.

För många pensionärer är lokal historia och släktforskning ett intressant område och sådant material är efterfrågat. Det är en storartad terapiverksamhet, som hjälper till att hålla hjärnan i trim, samtidigt som värdefullt forskarmaterial kommer fram. Också ungdomar engagerar sig på liknande sätt i amatörforskningen. Skolorna blir alltmer involverade i detta stimulerande arbete.

Riksföreningen för hembygdsvård och Genealogiska föreningen har i många sammanhang uttalat oro över minskade möjligheter att få råd och annan service från arkiven. Det arbete som bedrivs vid arkiven är ingen exklusiv verksamhet för några få, det har med gemene man att skaffa.

Jag hoppas till att börja med på en ljusning för arkiven i den kommande statsbudgeten – som också antyds i svaret. Vari består denna ljusning, finns det någonting att vänta?

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1985/86:262 om lokaliseringen av statlig verksamhet

Anf. 131 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Hans Dau har frågat mig vad regeringen avser med att regionalpolitiska hänsyn skall tas vid lokaliseringen av statliga verksamheter, t. ex. av den typ som representeras av de nya AMU-myndigheterna.

Riksdagen har redan genom beslut om en ny organisation för arbetsmarknadsutbildningen godkänt en omfattande decentralisering av denna verksamhet. Den 1 januari 1986 bildas 24 regionala AMU-myndigheter – en i varje län.

I propositionen om den centrala AMU-styrelsens lokalisering anmälde jag min uppfattning att lokaliseringen av de 24 regionala myndigheterna får beslutas av de regionala styrelserna och att regionalpolitiska hänsyn inom regionen därvid bör kunna tas.

Det är alltså i länen som man, utifrån de förhållanden som råder där, får bedöma den lämpligaste lokaliseringsorten.

Anf. 132 HANS DAU (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, även om jag tycker att det inte egentligen är ett svar på min fråga. Det är bara ett ordagrant upprepande av vad statsrådet sade i propositionen.

Vad jag frågade var vad regeringen menar med att regionalpolitiska hänsyn skall tas vid lokaliseringen av statliga verksamheter. Att hänvisa till de regionala styrelserna är bara att skjuta ifrån sig ansvaret – om regeringen verkligen har den ambitionen att regionalpolitiska hänsyn skall tas. De lokala organen kanske i många fall tar detta ansvar, men i Västerbotten är den regionala styrelsen såvitt jag kan förstå inte beredd att ta regionalpolitiska hänsyn.

Det hade varit värdefullt om regeringen hade talat om vad som menas med detta uttryck och om statsrådet hade förklarat närmare, så att man möjligtvis

hade kunnat förmå de lokala styrelserna att ta hänsyn till det i sin bedömning. Det hade varit värdefullt om regeringen lagt kraft bakom orden och visat hur allvarligt man ser på dessa frågor.

Lycksele är t. ex. en ort som verkligen i allra högsta grad skulle behöva dessa arbetstillfällen och skulle dessutom vara en bra lokaliseringsort för den här typen av verksamhet.

Anf. 133 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Det har rätt bred enighet i kammaren om att vi så mycket som möjligt skall decentralisera beslut. Vi har ansett att det på detta område är lämpligt att besluten fattas ute i länen och inte av vare sig regering eller riksdag. Det är klart att man kan säga att det är att skjuta ifrån sig ansvaret, men å andra sidan: Skall vi någon gång kunna decentralisera måste vi börja någonstans.

Om vi en gång bestämt att dessa beslut skall fattas ute i länen kan vi sedan inte komma med centrala föreskrifter. Man kan ta vilka regionalpolitiska hänsyn man vill ute i länen, men det skulle vara direkt fel av mig att nu anvisa var de regionala myndigheterna ute i länen skall placeras.

Anf. 134 HANS DAU (m):

Herr talman! Jag är medveten om att det skulle betraktas som en form av ministerstyre om statsrådet i det här läget skulle tala om var myndigheterna skall ligga. Jag har heller inte ställt frågan så. Jag har frågat vad regeringen menar med talet om regionalpolitiska hänsyn. Den frågan anser jag fortfarande att jag inte har fått svar på.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1985/86:265 om förbättrat arbetsrättsligt stöd

Anf. 135 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Viola Claesson har frågat mig om jag är beredd att verka för en förändring av MBL för att stoppa trakasserier och avsked av arbetare.

Viola Claessons fråga tar sikte på sådana ändringar i det arbetsrättsliga regelsystemet som vpk gång efter annan har krävt. Så sent som den 20 november i år har riksdagen avvisat en vpk-motion med förslag om ett slopande av strejkskadestånden och en utmönstring av fredspliktsbestämmelserna ur MBL eller i vart fall att det skall föras in ett förbud mot att avskeda arbetstagare för deltagande i strejk. Jag har inte för avsikt att verka för att sådana ändringar ändå kommer till stånd.

Till skillnad från Viola Claesson och vpk anser jag att MBL är ett viktigt stöd för arbetstagarna. Medbestämmandet är emellertid inte färdigutvecklat. Mycket återstår, och det är en förstahandsuppgift för arbetsmarknadens parter att leda utvecklingen vidare.

När det gäller det enskilda fall som utgör bakgrund till frågan vill jag säga, att också jag känner oro och besvikelse när lösningar av olika slag lägger hinder i vägen för meningsfulla förhandlingar och driver inblandade parter till ytterligheter.

Anf. 136 VIOLA CLAEISSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka Anna-Greta Leijon för svaret på min fråga.

När Anna-Greta Leijon i sitt svar talar om "ytterligheter" skulle jag först vilja beskriva det som jag betraktar som ytterligheter. Jag skulle också något vilja redovisa bakgrunden till det som Anna-Greta Leijon känner "oro och besvikelse" för, dvs. "låsningar" i detta fall när det gäller de strejkande och numera avskedade städerskorna i Borlänge.

Lilly Olsson, som är mor till en av de kämpande kvinnorna i Borlänge, säger så här: "Jag var helt slut i nacke och axlar. Jag minns en av de sista gångerna jag gick från jobbet. Jag gick från Östra porten och jag skulle hem till vår stuga. Jag hade sån fruktansvärd värk i nacke och axlar. Jag såg vår stuga och det var bara 200 meter kvar, men jag trodde aldrig att jag skulle orka ta mig fram. När jag kom in föll jag bara ihop... Städning är det hårdaste jobb som finns för du har inga maskiner, maskin får du vara själv."

Arbetsmarknadens lagar i kombination med hög arbetslöshet ingår som det nu ser ut bland tillhyggena i arbetsköparnas händer. Arbetsgivarnas slit-och-släng-mentalitet i behandlingen av städerskor är cynisk men är välkänd redan från den tid då städerskorna i Skövde strejkade för många år sedan.

Om det nu är så att Anna-Greta Leijon känner oro och besvikelse men samtidigt hoppas på arbetsmarknadens parter skulle jag vilja fråga: Ger inte den cynism som arbetsgivarna visat och de trakasserier som städerskorna har utsatts för anledning till en omprövning av det hårdnackade motståndet mot vpk:s och många fackliga kämpars krav att MBL måste förstärkas? Arbetsköparna kommer aldrig att gå i spetsen när det gäller en förbättring till de arbetandes fördel.

Anf. 137 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Dessa frågor behandlades, som jag sade, så sent som i november i år.

Jag vill också påminna om att när vi i den socialdemokratiska regeringen ändrade tillbaka lagstiftningen i fråga om den s. k. 200-kronorsregeln gjorde vi också den ändringen, att vi gav ett större utrymme för ingripande av förlikningsmän. Tanken var att man på det sättet skulle öppna möjligheter att lösa sådana här bakomliggande orsaker till konflikter och tona ned de rättsliga sanktionernas betydelse.

Jag tror fortfarande att detta är den riktiga vägen att gå. Därmed har rättsordningen inte givit avkall på principen att kollektivavtal skall hållas och att även fredsplikten skall iakttas. Men jag hoppas och tror att den lagstiftning som vi infört, där det finns ett regelsystem för diskussioner, skall leda till att man klarar ut sådana här motsättningar på arbetsplatsen.

Anf. 138 VIOLA CLAEISSON (vpk):

Herr talman! Hoppas kan man ju alltid, Anna-Greta Leijon. Men hur många exempel på cynism och trakasserier av det här slaget skall det behövas innan regering och riksdag inser att lagen måste förändras till det bättre?

Som det nu ser ut anser facket, Fastighetsanställdas förbund, att avskedan-

det är lagstridigt. Det är emellertid fortfarande så att om arbetsdomstolen ger facket och de strejkande städerskorna rätt och förfarandet alltså betraktas som olagligt, finns det sådana luckor i bestämmelserna att arbetsgivarna ändå har övertaget gentemot de 14 som nu har kämpat för sina rättigheter som anställda hos ASAB. Arbetsgivaren har möjligheter att köpa sig fria, dvs. att inte återanställa de nu avskedade, som redan har hanterats så hårdhänt både av SSAB och av ASAB.

Vad facket kräver men inte lyckats få något gehör för, eftersom det är SSAB och ASAB som styr, är att SSAB självt skall överta städningen, så att städerskorna får annan arbetsgivare. Facket har inte någon möjlighet att driva igenom detta – det saknar den makten.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1985/86:268 om aktiva insatser mot asbest

Anf. 139 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Paul Lestander har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att arbetarskyddsstyrelsen aktivt skall arbeta för hälsoundersökningar av bilarbetare och andra som hotas av asbestfara på sina arbetsplatser.

Den av mig ledda asbestkommissionen förslog i handlingsprogrammet mot asbest i augusti i år bl. a. en skärpning av kraven på medicinsk kontroll vid vissa asbestarbeten. Kommissionen föreslog att den som i samband med byte eller renovering av friktionsbelägg exponeras för asbest mer än 50 timmar per år skall genomgå sådan medicinsk kontroll som anges i arbetarskyddsstyrelsens kungörelse om asbest. Kungörelsens krav i denna del är i dag att medicinsk kontroll endast måste ske om arbetet med friktionsbelägg motsvarar minst halva arbetstiden för heltidsanställd.

Jag har inhämtat att arbetarskyddsstyrelsen inom kort kommer att behandla ett förslag till ändringar i den angivna kungörelsen. Förslaget innehåller bl. a. den ändring av kraven på medicinsk kontroll som asbestkommissionen föreslagit.

Anf. 140 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag får först tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga. Svaret bekräftar den uppgift som jag lämnade i min fråga, nämligen att arbetarskyddsstyrelsen har sölat med att framlägga förslagen till ändringar i kungörelsen. Det skall visserligen ske inom kort, men asbestkommissionens rapport framlades tydligen redan i augusti månad.

I ledaren i TCO-tidningen nr 34 år 1985 tar man upp frågan om förhållandena vid arbetarskyddsstyrelsen, och där framhålls den vrede och besvikelse som man känner över det dåliga sätt som man anser att arbetarskyddsstyrelsen sköter sina uppgifter på. I ledarartikeln framförs också krav på generaldirektörens avgång.

Det viktigaste är egentligen att få till stånd en representation som gör att styrelsen blir arbetsduglig och verkligen arbetar effektivt. För detta skulle behövas att de arbetande fick en majoritet i arbetarskyddsstyrelsens styrelse.

Är Anna-Greta Leijon beredd att arbeta för att en sådan majoritet kommer till stånd? Hela arbetsmiljökampen bekräftar vpk:s ofta framförda åsikt att kapital och arbete har oförenliga intressen i arbetsmiljö- och arbetarskyddsfrågor och det omöjliga i tanken på ett samarbete i dessa frågor.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till arbetsmarknadsministern: Tänker arbetsmarknadsministern verkligen ta itu med det missförhållande som består i att personer vid arbetarskyddsstyrelsen arbetar som konsulter åt privatföretag?

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1985/86:270 om ett arbetsmarknadspolitiskt program för östra Norrbotten

Anf. 141 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Monica Öhman har frågat mig om jag är beredd att stödja den av arbetsmarknadsstyrelsen föreslagna försöksverksamheten i östra Norrbotten, som innebär en något friare användning av de arbetsmarknadspolitiska resurserna.

Förslaget bereds för närvarande inom regeringskansliet i samband med arbetet med budgetpropositionen för nästa budgetår. Jag ser positivt på huvudlinjerna i arbetsmarknadsstyrelsens förslag men kan i dag inte ge några ytterligare besked, då arbetet med budgetpropositionen inte är avslutat.

Anf. 142 MONICA ÖHMAN (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det kan inte nog understrykas den svåra situation som östra Norrbotten och då kommunerna Överkalix, Pajala, Övertorneå och Haparanda befinner sig i. Här finns de lägsta inkomsterna, den lägsta förvärvsfrekvensen och den högsta arbetslösheten i hela landet. Men vi norrbottningar anser att situationen inte är hopplös. Vi tror och vi hoppas att det går att vända utvecklingen och att ge östra Norrbotten ett nytt liv.

För att klara det har bl. a. utarbetats det nämnda programmet med förslag om något friare användning av de arbetsmarknadspolitiska resurserna. Vi vet att stora summor används till olika stödformer, och vi anser det angeläget att dessa medel får en mer offensiv användning. De arbetsmarknadspolitiska insatserna bör kunna spela en mer aktiv roll för näringslivets utveckling i området, och det är mot denna bakgrund som vi vill genomföra försöksverksamheten.

Än en gång tack för svaret! Låt mig avslutningsvis uttrycka en förhoppning om fortsatt gott samarbete mellan länet och dess företrädare och arbetsmarknadsdepartementet, för att ge denna del av vårt län och vårt land möjlighet att få ett nytt liv och framtidstro.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 143 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har mot bakgrund av att SSAB Domnarvet anlitar ASAB som städentreprenör frågat mig om regeringen är beredd att förstärka den fackliga vetorätten vid entreprenad.

Frågan om MBL:s regler om den fackliga vetorätten behandlades ingående av nya arbetsrättskommittén i betänkandet MBL i utveckling. Kommittén kom fram till att reglerna borde lämnas oförändrade men pekade på att SAF och LO/PTK beslutat att enligt utvecklingsavtalet i Rådet för utvecklingsfrågor aktivt följa utvecklingen på entreprenadområdet. Det är också enligt min mening en förstahandsuppgift för arbetsmarknadens parter att leda utvecklingen vidare, och någon anledning att genom lagstiftning ändra reglerna på området finns enligt min mening inte.

I fråga om pågående entreprenader blir det den fackliga organisationen hos entreprenadföretaget som inom ramen för MBL och träffade avtal bevakar förhållandena för det företags anställda. MBL:s regler om förhandlingsrätten ger också den fackliga organisationen hos det företag som har anlitat entreprenadföretaget möjlighet att hos sin arbetsgivare påverka frågor som har samband med hur entreprenaden sköts. I det aktuella fallet är det alltså möjligt för både Fastighets och Metall att påverka förhållandena.

Anf. 144 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! I det fall som jag har berört i min fråga kan man se hur bestämmelserna i MBL verkligen vacklar och de arbetande hamnar i en ohållbar situation. På min fråga om regeringen vill förstärka vetorätten för fackföreningar svarar nu arbetsmarknadsministern att det här kan de aktuella fackföreningarna påverka själva.

Men då skall man komma ihåg vad som ligger bakom konflikten i Domnarvet.

När SSAB anlitar ASAB som entreprenör, kräver SSAB en sänkning av städkostnaderna. ASAB i sin tur överför belastningen på städpersonalen. Det blir strejk, och till sist avskedas städerskorna. När Metalls järnbruksklubb hos SSAB försöker upphäva denna entreprenad har man inget lagligt stöd. I stället kan företagen var för sig agera så att de aktuella städerskorna avskedas.

Det är, som jag ser det, en stor svaghet i MBL att inte den fackliga organisationen, i det här fallet Metall, kan ha en sådan vetorätt när den aktuella entreprenören så uppenbart missköter sig och utsätter en redan utsatt grupp för väldiga svårigheter.

När arbetsmarknadsministern säger att den fackliga organisationen har möjlighet att påverka detta, motsägs det av den aktuella erfarenheten att man enligt lagen inte kan påverka detta.

Därför frågar jag återigen arbetsmarknadsministern: Är det inte då dags att utvidga vetorätten till fler områden än bara rent grå och svarta

entreprenörer, så att även den fackliga organisation som befinner sig på platsen kan ha den reella vetorätten i sådana här fall?

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1985/86:247 om protektionismen inom varvsnäringen

Anf. 145 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig på vilket sätt jag i internationella organ och annorstädes avser verka för att protektionismen inom varvsnäringen försvinner eller minskar.

Sverige har såväl i internationella organ som i andra sammanhang verkat för att stödet till varvsindustrin skall minska och kapaciteten anpassas till rådande marknadsefterfrågan. Inte minst har detta skett internationellt inom ramen för OECD:s varvsgrupp WP 6, vars huvudsakliga uppgifter just är att verka för att dessa mål uppfylls.

Mot bakgrund av varvsbranschens speciella karaktär med mycket låg efterfrågan har det dock visat sig svårt att uppnå normala konkurrensförhållanden. Stödet till varvsindustrin har därmed blivit ett konkurrensmedel. Tyvärr förekommer, förutom officiellt redovisat stöd, även indirekt stöd i form av att beställningar på olika sätt styrs till inhemska varv.

Jag kommer även i framtiden att i olika sammanhang verka för att protektionismen inom varvsnäringen försvinner eller åtminstone minskar.

Anf. 146 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag är inte nöjd med detta svar och säkert inte statsrådet heller.

Kockums varv i Malmö har som alla vet i dag hamnat i en mycket besvärlig situation. Det är av framför allt två skäl. Dels skall vi inte förringa en dålig politik, som statsrådets parti har det största ansvaret för, dels beror det på den subventionspolitik som i dag många andra varvsnationer tillämpar.

Kockums varv är ett av världens mest effektiva varv. Detta säger jag inte därför att jag är anställd på varvet. Jag kan basera det på vad många experter säger både inom och utom vårt land. Men varvet har hamnat i den situationen att det i dag inte skall konkurrera enbart med andra länders varv, utan med andra länders regeringar. Det är som alla förstår en mycket besvärlig uppgift för ett enskilt företag.

Statsrådet säger att han inom olika internationella organ verkar för att man skall ta bort dessa subventioner. Med tanke på den sista meningen, som statsrådet här läste upp, får jag då säga att han inte lyckats särskilt bra hitintills. När han säger att han i framtiden i olika sammanhang kommer att verka för att dessa varvssubventioner försvinner eller minskar, hoppas jag att han framöver når ett bättre resultat än vad han hitintills har gjort.

Anf. 147 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Får jag till mitt svar tillägga att flera av de nya stora varvsnationerna, t. ex. Sydkorea och Kina, står utanför OECD. De är

således inte bundna av internationella överenskommelser inom stödområdet. Dessa länder kan sålunda erbjuda villkor till beställare som inte vi eller andra OECD-länder kan göra. Det sker också dess värre.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om förmåns-
rättsordningen vid
konkurs*

Anf. 148 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag är medveten om de problem som statsrådet nämnde. Jag hoppas ändå att statsrådet fortsätter att påverka de länder som vi har en rimlig möjlighet att påverka, så att vi slipper att bevittna hur ett av världens kanske främsta varv går i graven, inte på grund av brist på effektivitet utan därför att vi inte kan stå emot det tryck som kommer från andra stora varvsnationer.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1985/86:250 om förmånsrättsordningen vid konkurs

Anf. 149 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Med anledning av en utredning av statens industriverk, den s. k. konkursutredningen, har Lars Ahlström frågat mig om regeringen avser att följa det av industriverket framlagda förslaget om en ändring av förmånsrättslagen. Efter samråd med justitieministern vill jag lämna följande svar.

Den rapport om konkursutvecklingen som utarbetats av statens industriverk kommer att remissbehandlas. Vidare torde, enligt vad jag erfarit, lönegarantiutredningen (A 1982:04) komma att behandla frågan om förmånsrättsordningen i konkurs i sitt slutbetänkande, som läggs fram under år 1986. Även lönegarantiutredningens betänkande torde komma att remitteras. Regeringen kommer att avvakta det samlade utredningsmaterialet och remissinstansernas synpunkter, innan ställning tas till ett eventuellt förslag om ändring av förmånsrättslagen.

Anf. 150 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret. Den nuvarande förmånsrättslagen tillkom på grund av de negativa effekterna av införandet av lagen om anställningsskydd 1974. Det visade sig att bankerna och andra kreditinrättningar vid sin kreditbedömning tog hänsyn till en latent löneskuld avseende sex månader. Detta medförde svårigheter för många småföretag att få lån. SHIO-Familjeföretagen påpekade dessa problem för regeringen och begärde en ändring för att minska de negativa effekterna. Resultatet blev att förmånsrättsordningen ändrades så, att företagsinteckningar fick högre prioritet än lönefordringar.

SIND:s konkursutredning anförde: Särskilt i samband med nystartade företag eller expansion av relativt unga företag är det uppenbart att man underskattar behovet av tid, kapital och kunskaper. Att vara företagare är kanske inte så enkelt som många vill göra det till.

Jag anser att det som bl. a. bidragit till ett ökande antal konkurser är ett besvärande skattesystem, generationsskiftesproblem och en arbetsmark-

nadslagstiftning som inte i tillräckligt hög grad tar hänsyn till de mindre företagens speciella situation.

Vid en ändring av förmånsrättslagen skulle bankerna ställa krav på större säkerhet. Förmodligen skulle det innebära att kraven på personlig borgen och även hustruborgen, som under senare år minskat i antal, skulle öka betydligt. För expanderande företag innebär en förändring att låneutrymmet minskar, expansionstakten blir lägre, vilket kommer att påverka sysselsättningssituationen. Det är väl inte en utveckling som industriministern skulle vilja se.

Anf. 151 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag har förståelse för en del av de argument som framfördes redan i debatten mot en ändring. En ändring av förmånsrättslagen i enlighet med industriverkets förslag kan ha den effekten också att det blir betydligt svårare för små företag att få bankkrediter. Då skulle småföretagen kunna tvingas att använda andra och dyrare finansieringsformer. Detta var ett av de många argument som framfördes i går när jag tog upp frågan med regeringens småföretagsdelegation.

Nu kommer utredningen att remissbehandlas. Jag utgår från att de olika organisationerna på småföretagsområdet kommer att lägga fram sina förslag och synpunkter. Innan denna utredningsrapport är remissbehandlad, kommer regeringen inte att göra något ställningstagande.

Anf. 152 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag tackar industriministern för det kompletterande svaret och uttrycker förhoppningen att han kommer att ta vederbörlig hänsyn till de synpunkter som remissinstanserna kommer att lägga fram.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1985/86:271 om arbetstillfällena vid servicecentralen i Gällivare AB (SIGA)

Anf. 153 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Åsa Strömbäck-Norrman har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att undvika eller kompensera bortfallet av arbetstillfällen vid Servicecentralen i Gällivare AB (SIGA). Bakgrunden till frågan är uppgifter om att personalstyrkan vid SIGA:s anläggning i Gällivare avses halveras i samband med rekonstruktion av bolaget.

Då SIGA etablerades år 1980 var motiven uttalat sysselsättnings- och regionalpolitiska. SIGA är ett helägt dotterbolag till Stiftelsen Administrativ Produktion i malmfälten. Stiftelsen har förbundit sig att täcka förluster hos SIGA fram till årsskiftet 1985-1986. Stiftelsen kommer därefter inte att täcka eventuella ytterligare förluster. Mot den bakgrunden har styrelsen i SIGA beslutat att ta fram ett förslag till rekonstruktion av bolaget. Enligt vad jag erfarit har MBL-förhandlingar med personalen inletts.

I avvaktan på att förhandlingarna avslutas är jag inte beredd att göra något uttalande.

Anf. 154 ÅSA STRÖMBÄCK-NORRMAN (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att de 60 arbetstillfällen för kvinnor som i dag finns inom SIGA AB i Gällivare är av stor betydelse i en kommun med dubbelt så stor arbetslöshet som riket i övrigt. Det är av yttersta vikt att SIGA ges möjligheter att ytterligare utveckla bl. a. marknadsföringen och försäljningsverksamheten.

Det är också viktigt att se över basbeläggningen vad gäller uppdragsbeställningar inom SIGA AB. Den statliga delen av underlaget för verksamheten utgjorde under de första åren drygt 50 % av det totala underlaget, helt i enlighet med den nuvarande regeringens ambitioner. De senaste åren har det skett en kraftig minskning.

De anställda känner stark oro för framtiden i en kommun med få, nästan inga, alternativ på arbetsmarknaden. Det har i massmedia spekulerats om eventuella uppsägningar av 30 kvinnor, trots att MBL-förhandlingarna just har inletts. 30 jobb i Gällivare motsvarar ungefär 300 jobb i Stockholm. Det handlar här om 30 kvinnor med kvalificerad utbildning och kunnande inom dataområdet.

Med en handlingskraftig och ansvarsfull socialdemokratisk regering känner vi trots allt tillförsikt inför framtiden. Själv hemställer jag därför om att industriministern tittar närmare på situationen inom SIGA AB i Gällivare.

Anf. 155 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Staten har gjort utomordentligt stora insatser för att utveckla näringslivet i Norrbotten. Inte minst omfattande har insatserna varit i malmfälten. Jag har sagt tidigare här i kammaren att det inte finns något annat län där så stora statliga insatser har gjorts för att utveckla näringsliv och service.

Stiftelsen Administrativ Produktion i malmfälten har totalt fått närmare 40 milj. kr. för sin verksamhet. Dessutom har i flera fall direkt stöd lämnats till stiftelsens kunder. Vidare har stiftelsen fått regionalpolitiskt stöd till investeringar.

Den enda garantin för en fortsatt långsiktig sysselsättning är att verksamheten är lönsam – det går det inte att bortse från.

Regeringen kommer även fortsättningsvis att göra insatser i Norrbotten. Vid nästan varje regeringssammanträde har jag Norrbottensärenden. I dag har beslut fattats om fem Norrbottensärenden. Låt mig nämna två: Stiftelsen Industricentra har fått pengar för att bygga ut industricentrum i Gällivare. Regeringen har också beslutat om insatser i Kiruna på flera områden.

Anf. 156 ÅSA STRÖMBÄCK-NORRMAN (s):

Herr talman! Jag skulle till industriministern vilja säga att jag naturligtvis är mycket tacksam för det intresse och det engagemang som finns för Norrbotten och dess besvärliga situation och som har funnits under lång tid i det socialdemokratiska partiet.

Men jag vill också säga att min hemställan är mycket uppriktig och ärlig, och jag vill återigen upprepa den: Jag hemställer att industriministern tittar närmare på situationen i SIGA.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om arbetstillfällena
vid servicecentralen i
Gällivare AB (SIGA)*

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om sysselsättningen i
Mönsterås, Högsby
och Oskarshamns
kommuner*

Anf. 157 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Det arbetet pågår inom industridepartementet, och det är en del av den löpande uppföljningen av insatserna i Norrbotten.

Låt mig upprepa igen: De fem beslut som regeringen i dag har fattat beträffande Norrbotten gäller att Stiftelsen Industricentra får över 2 milj. kr. för att bygga ut industricentrum i Gällivare, vilket ger jobb för ytterligare 20 personer, att länsstyrelsen har fått pengar för en förstärkt marknadsföring för turism i malmfälten, att länsstyrelsen har fått pengar för energibesparande åtgärder i ett tiotal näringslivsbyggnader, att länsstyrelsen har fått pengar för andra industriåtgärder samt – vilket inte är det minst viktiga – att centralnämnden för fastighetsdata får inrätta en utvecklingsenhet i Kiruna som från början sysselsätter sex personer. 3 milj. kr. i Norrbottenspengar används, och vi räknar med att det skall innebära flera nya jobb.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1985/86:283 om sysselsättningen i Mönsterås, Högsby och Oskarshamns kommuner

Anf. 158 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Birger Rosqvist har frågat mig om jag är beredd att medverka till kraftfulla industripolitiska insatser som kan förbättra sysselsättningsläget i Oskarshamn-, Mönsterås- och Högsby-regionen.

Jag är väl medveten om sysselsättningsproblemen i den del av Kalmar län som Birger Rosqvists fråga avser. Regeringen har också angett östra Småland som en av de regioner utanför stödområdet vars problem bör beaktas vid fördelningen av medel för regionala utvecklingsinsatser. Anslaget för sådana utvecklingsinsatser i Kalmar län har således höjts med drygt 70 % sedan 1982. I första hand är det dock en uppgift för länsstyrelsen och den regionala utvecklingsfonden att svara för de insatser som är regional- och industripolitiskt motiverade. Av vad jag har erfarit är Oskarshamn, Högsby och Mönsterås högt prioriterade i länsstyrelsens regionala utvecklingsarbete.

Regeringen har emellertid också beslutat om flera åtgärder som skall medverka till att sysselsättningsläget i området på sikt skall kunna förbättras. Jag vill här nämna att regeringen beviljade 5 milj. kr. i lånegaranti samt räntestöd under fyra år vid bildandet av investmentbolaget Fogelfors Invest AB. Regeringen har vidare förklarat sig beredd att, om de privata intressenterna kan bidra med ytterligare eget kapital, utöka lånegarantin i samma mån som det egna kapitalet ökar upp till totalt 10 milj. kr.

Det s. k. OKG-projektet är ett annat exempel. Länsstyrelsen genomför på regeringens uppdrag ett teknikspridningsprojekt, där tekniker och teknik vid kärnkraftverket i Oskarshamn kan medverka till utveckling i små och medelstora företag i regionen. Länsstyrelsen har i en första rapport till regeringen redovisat goda resultat av projektet.

Anf. 159 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på frågan. Tyvärr måste jag säga att jag tycker att de åtgärder som han har nämnt är helt otillräckliga.

Bakgrunden till frågan är de sysselsättningsproblem som vi har i nämnda område. En rad industrier har lagts ned eller trappat ned verksamheten i väsentlig grad. Träindustri, varv, teleteknisk industri, pappersindustri och textilindustri har drabbats särskilt hårt. Ett pressat arbetsmarknadsläge ger också många andra negativa konsekvenser utöver dem som personalen vid dessa industrier har fått lida av.

Det arbetas hårt och intensivt inom kommunerna för att råda bot på det elände som man hamnat i. Flera projekt har tagits fram som skulle kunna förbättra den industriella aktiviteten. Men det är svårt att nå framgång utan en positiv attityd från statens sida, och vi tycker att kvarnarna där mal alltför långsamt.

För ett projekt – det gäller Emsfors Bruk – väntar industriverket på hur bankerna ställer sig till krediter som företaget söker för sin direktfinansiering, medan bankerna ligger lågt och väntar på industriverkets behandling. Det ger ett låst läge. Projektet i fråga skulle ge jobb åt 150–200 man.

Alternativ produktion vid Oskarhamns varv – jag tänker då mindre farkoster i aluminium – kan inte vänta alltför länge på besked om nödvändiga krediter.

Detta är några objekt som kan ge jobb och även en psykologiskt viktig effekt: Äntligen något positivt på sysselsättningsområdet.

Vi har i dessa kommuner totalt sett drabbats av minst lika mycket bortfall av sysselsättning som exempelvis andra orter inom varvsindustrin.

Jag vill fråga: Kan vi påräkna industridepartementets engagemang för att bättre få i gång den industriella verksamheten i Oskarhamn–Mönsterås–Högsby-regionen?

Anf. 160 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag har sagt att lokaliseringstöd skall kunna utgå till ekonomiskt sunda projekt i Oskarhamn, och en ansökan om lokaliseringstöd till Emsfors bruk behandlas just nu av statens industriverk. Men jag har aldrig reservationslöst utlovat att stöd under alla förhållanden skall utgå till projekt liknande det som nu är aktuellt i Emsfors bruk. Avgörande för om det utgår något stöd är självfallet om projektet är ekonomiskt lönsamt och om Emsfors bruk klarar övrig finansiering med eget kapital och via banker.

Det uttalande om lokaliseringstöd till Emsfors bruk som jag i somras gjorde, och som jag nu har framför mig, står jag självfallet för. Men projektet är ännu inte slutbehandlat av industriverket, sannolikt på grund av att företaget hittills inte har kunnat presentera någon finansiering.

Anf. 161 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Om vi skall uppehålla oss vid det konkreta projektet i Emsfors, vill jag deklarera att jag har den uppfattningen att det aktuella företaget kan ordna finansieringen via sina banker, men bankerna väntar på att industriverket skall säga något. Här är läget låst. Det händer ingenting, så

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om sysselsättningen i
Mönsterås, Högsby
och Oskarhamns
kommuner*

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om tidpunkten för en
fälttjänstövning inom
Bergslagens
militärområde*

länge inte industriverket kan avgöra ärendet. Jag vill helt kallt säga: Om man inte tror på projektet, är det bättre att säga det med en gång. En förhållning leder bara till en tillvaro i förväntan utan att människorna kan se något slut på väntan. Det är en mycket bekymmersam situation att hamna i.

Min uppfattning är att det engagemang som visas från det aktuella företaget skulle kunna vara tillräckligt för att det skall få sätta i gång projektet, som syftar till utveckling inom pappersindustrin. Men det finns också ett flertal andra projekt. Jag vidhåller att kvarnarna mal alltför långsamt i ärenden som dessa.

Anf. 162 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Som jag sade bereder statens industriverk nu en ansökan om lokaliseringstöd till Emsfors bruks investering. Jag hoppas att detta projekt visar sig vara ett långsiktigt lönsamt projekt, att det håller vad det lovar och att en rimlig finansiering kan ordnas. I så fall bör visst stöd kunna utgå, om det är nödvändigt för projektets förverkligande.

Varje industriprojekt måste prövas med utgångspunkt i företagsekonomiska grunder. Det finns ingen annan grund att pröva industriprojekt på.

Varken industriverket eller industridepartementet förhåller något projekt, utan det är fråga om huruvida de som vill realisera projekt kan presentera tillräckliga finansieringsgrunder. Ett industriprojekt kan aldrig tillkomma med bara lokaliseringstöd. Det måste finnas annat kapital också.

Anf. 163 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för deklarationen att Emsfors-ärendet skall prövas i positiv anda. Jag läser i hans uttalande också in en förhoppning om att resultatet av industriverkets prövning snart skall föreligga. Det är min förhoppning att det skall bli ett positivt resultat.

Självfallet ställer det till mycket stora problem i en kommun när man råkar ut för industrinedläggningar på det sätt som har skett i Oskarshamn. Nedläggningarna har kommit stegvis. Under fyra fem år har man blött och ideligen tappat sysselsättning. Antalet som har blivit utan jobb motsvarar gott och väl det antal som försvinner från exempelvis större varvsorter, jag behöver inte nämna några namn. Men några brandkårsutryckningar från statens sida har vi inte sett av.

Naturligtvis undrar människorna i denna region: Varför skall vi tillåtas leva under dessa förhållanden, när man behandlar andra på ett, som vi ser det, så generöst sätt?

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1985/86:272 om tidpunkten för en fälttjänstövning inom Bergslagens militärområde

Anf. 164 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Ove Karlsson har frågat mig om jag är beredd medverka till att senarelägga en fälttjänstövning inom Bergslagens militärområde. Bak-

grunden är att övningen kommer att förläggas till ett av landets, under vintertid, hårdast utnyttjade turistområden och att den tidsmässigt kommer att sammanfalla med en av de hårdast belastade sportlovsveckorna, vecka 9.

Övningen berör ett område genom vilket trafiken går till och från fjällen, främst i anslutning till veckosluten. Övningar av den här typen skall regelmässigt planläggas i samråd med berörda parter, t. ex. markägare och polischefer, avseende trafik.

Det saknas anledning att tro annat än att militärbefälhavaren i Bergslagens militärområde, liksom han gjort tidigare år, anpassar övningens uppläggning till aktuell trafiksituation. Jag ser därför ingen anledning att initiera en senareläggning av nämnd övning.

Anf. 165 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på frågan, men jag är tyvärr inte nöjd med det. Det beror på att jag har ställt frågan mot bakgrund av att den planerade fälttjänstövningen skall genomföras vid en tidpunkt då vägarna i området är mycket hårt belastade. Övningen skall genomföras under vecka 9, som är den vecka på året då trafiken på vägarna upp mot Västerdalarna är som intensivast.

Enligt den information jag har fått skall övningen i stor utsträckning förläggas till området kring Malung. Övningsområdet kommer således att ligga i direkt anslutning till de vägar som går mot Sälenområdet, som vid den här tidpunkten är landets hårdast belastade turistområde.

Därtill kommer att man lokalt har sportlov under vecka 9. Likaså har stockholmarna sportlov denna vecka. Just dessa dagar infaller vidare, för att använda ett militärt uttryck, uppmarschen för Vasaloppet och det arrangemang som kallas Öppet spår. Enligt uppgifter som jag har fått från turistnäringen räknar man med en beläggning under denna vecka med ungefär 45 000 människor på de turistorter som finns inom området. Därtill kommer den lokala turisttrafiken med dem som för dagsturer skall färdas till skidanläggningarna. I Vasaloppet deltar mer än 11 000 ordinarie Vasaloppsåkare och dessutom minst 10 000 åkare i Öppet spår-loppet. Det rör sig således om minst 2 500 fordon som skall upp till området inför Vasaloppsstarten den 2 mars och om minst lika många som skall dit för Öppet spår-arrangemangen, som börjar den 24 februari och pågår 24–26 februari med den största belastningen den 25 februari.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1985/86:291 om förenligheten av vissa uppdrag

Anf. 166 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Viola Claesson har frågat om jag anser att chefen för försvarets materielverk kan förena denna tjänst med uppdraget som ordförande i Bilindustriföreningen.

Enligt lagen om offentlig anställning (LOA) får en statstjänsteman inte inneha ett uppdrag som kan rubba förtroendet till hans eller någon annan

arbetstagares opartiskhet i tjänsteutövningen eller skada myndighetens anseende.

Statstjänstemän har rätt att begära ett skriftligt besked från arbetsgivaren – i detta fall regeringen – huruvida en viss bisyssla enligt arbetsgivarens bedömning är förenlig med LOA.

Chefen för materielverket har inte begärt något sådant besked beträffande uppdraget i Bilindustriföreningen. Han är inte heller skyldig att begära något besked. Lagstiftningen bygger ju på att tjänstemannen på eget ansvar avgör, om han bör åta sig en bisyssla.

Jag förutsätter att chefen för materielverket, innan han åtog sig uppdraget, noga prövade om det är förenligt med LOA:s bestämmelser. Jag förutsätter också att han inhämtar regeringens besked, om han mot bakgrund av att uppdragets tillåtlighet nu sätts i fråga finner anledning till det.

Anf. 167 VIOLA CLAEISSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Saab och Volvo är två av de allra största leverantörerna till det svenska försvaret. Statlig beställare och kontrollant är försvarets materielverk. Chef för försvarets materielverk är Carl-Olof Ternryd. Bilindustriföreningen organiserar den svenska bilindustrins intressen när det gäller övergripande frågor. Ordförande i Bilindustriföreningen är Carl-Olof Ternryd. Det är anledningen till att jag har ställt frågan till försvarsministern. Det finns tidigare jämförbara fall som har föranlett ett principiellt uttalande från justitiekanslern. Av detta uttalande framgår det att förtroendeskadlig bisyssla skulle kunna vara för handen i detta fall.

Carl-Olof Ternryd framträdde nyligen på en jubileumshögtid vid Tekniska högskolan i Stockholm. Han beskrev sig själv som en "dörröppnare" och som en som "har nycklar till olika departement".

Carl-Olof Ternryd anställdes vid statens vägverk 1957, och han blev generaldirektör för försvarets materielverk 1982. Han är också ordförande i Svenska vägföreningen, och föreningens uppgift är enligt statskalendern att höja intresset för vägväsendet och vägtrafikens betydelse för samhälle och näringsliv. Men det är följande fakta som är anledningen till frågan och det allvarligaste i fallet Ternryd:

Försvarets materielverk har under de två senaste budgetåren gjort inköp för ca 5 miljarder kronor från Saab och Volvo. Samtidigt är Saab och Volvo de två största och mäktigaste organisationerna som ingår i Bilindustriföreningen, där Carl-Olof Ternryd alltså är ordförande.

Vad jag skulle vilja veta – vad jag frågade efter men inte fick svar på – är Roine Carlssons och regeringens uppfattning. Är det en förtroendeskadlig bisyssla eller inte som Carl-Olof Ternryd innehar i egenskap av Bilindustriföreningens ordförande?

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 168 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Eva Johansson har frågat om finansministern avser att vidta åtgärder så att kommuner med låg eller i praktiken ingen likviditet i större utsträckning kan få dispens från de av riksdagen beslutade inbetalningarna till likviditetskonto i riksbanken. Jag besvarar frågan.

Kommunerna och landstingskommunerna har generellt sett en hög likviditet. Detta gäller dock inte alla, vilket regeringen är väl medveten om. För att underlätta inbetalningen i januari 1986 för de kommuner som har en svag likviditet har regeringen beslutat att de medel som tidigare satts in på likviditetskonto helt eller delvis skall återbetalas i förtid till 49 kommuner och 2 landstingskommuner. Beslutet om återbetalning har grundats på kommunernas likviditet enligt 1984 års bokslut.

Regeringen har således valt att återbetala tidigare insatta medel till kommuner med svag likviditet i stället för att bevilja befrielse från skyldigheten att i januari 1986 göra inbetalningar på likviditetskonto.

Jag är inte beredd att nu förorda en omprövning av hittillsvarande restriktiva linje i fråga om dispensgivningen. Underlag för en ny bedömning torde inte föreligga förrän i samband med 1985 års bokslut.

Om dispens från skyldigheten att göra inbetalningar till likviditetskonto i riksbanken

Om åtgärder för att öka småhusbyggandet

Anf. 169 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka Bengt K. Å. Johansson för svaret.

Jag tycker att det är bra att regeringen har beslutat om denna återbetalning av pengar ur likviditetskontot för en del av de allra fattigaste kommunerna. Men för de kommuner som får betydligt mindre tillbaka än vad de nu skall sätta in på dessa konton är denna tröst klen. I de allra fattigaste kommunerna där det inte finns någon likviditet att dra in – och det var ju en likviditetsindragning som var avsikten med denna åtgärd – står man i begrepp att göra upplåningar för att klara inbetalningarna. Det är en ganska orimlig situation, och det kan inte ha varit meningen att denna åtgärd skulle få de konsekvenserna.

Jag instämmer alltså helt och fullt i syftet med likviditetsindragningen när det gäller de kommuner som har en likviditet att dra in. Men jag är rädd för att det för de allra fattigaste kommunerna kommer att få till konsekvens att dessa måste göra insparingar i sin verksamhet, som leder till stora skillnader i service mellan fattiga och rika kommuner. Då har vi fått en så negativ konsekvens att jag skulle vilja påstå att åtgärden i de fallen motverkar syftet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 170 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Göte Jonsson har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att småhusbyggandet åter skall öka.

Småhusbyggandet har under efterkrigstiden visat stora variationer. Under 60-talet och de första åren på 70-talet byggdes mindre än en tredjedel av bostäderna i småhus och drygt två tredjedelar i flerbostadshus.

Under resten av 70-talet var förhållandet det motsatta, mer än två tredjedelar av bostäderna var i småhus.

De senaste åren har ungefär halva antalet bostäder uppförts i småhus och halva antalet i flerbostadshus.

Småhusbyggandet subventioneras i samma omfattning som flerfamiljshus. Några ändringar till nackdel för dem som väljer att uppföra småhus har inte förekommit med undantag av viss ytbegränsning. Några särskilda låneramar finns inte. Alla låneansökningar som uppfyller villkoren bifalls. Vad som har skett är ett allmänt minskande behov av nya bostäder, vilket också har påverkat småhusbyggandet.

Det kan förmodas att sjunkande realinkomster under en lång följd av år och samtidigt besvärande strukturförändringar som medför risker för instabilitet i sysselsättningen medverkar till en återhållsamhet när det gäller för den enskilde att göra ett så långtgående åtagande som uppförandet av ett småhus innebär.

Den viktigaste åtgärden för att öka efterfrågan på småhus är att ånyo få till stånd en positiv realinkomstutveckling och stabilitet i sysselsättningen. Det är därför nödvändigt att fortsätta den ekonomiska politik som har inneburit att den nedåtgående trenden har brutits.

När det gäller trähusbranschens speciella problem är det en allmänt omfattad uppfattning att branschens produktionskapacitet har varit för stor i förhållande till den nyproduktion av bostäder som vi har för närvarande och som kan förväntas framöver. Då trähusbranschen för närvarande brottas med stora svårigheter och ofta har sina produktionsställen placerade på orter med svag alternativ sysselsättning, har vi fortlöpande kontakter med företrädare för branschen för att undersöka vad som inom ramen för det befintliga bostadsstödet kan göras för att underlätta deras situation. I samband därmed har från branschens sida påtalats vissa punktvisa svårigheter i det nuvarande lånesystemet. Vi prövar för närvarande om dessa svårigheter kan undanröjas.

Anf. 171 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministerna för svaret på frågan.

Jag vill slå fast vissa konstateranden. Över 80 % av bostadskonsumenterna av svenska folket vill bo i eget hem. Ännu fler vill äga sin bostad. Anser bostadsministern att dessa önskemål skall uppfyllas i bostadsproduktionen? Jag ställer frågan därför att jag tvivlar på att regeringen har den ambitionen.

Om vi ser på utvecklingen sedan 1981, finner vi att 26 813 småhus påbörjades under denna femårsperiod. Man har räknat med att 14 000 småhus skall påbörjas 1985. Men trenden visar på kraftigt sjunkande siffror när det gäller fritidshusen. Under åren 1980–1985 har småhusindustrin förlorat över 3 000 helårsjobb. Enbart under åren 1983–1984 försvann ungefär 1 800 jobb. Under samma tid har ungefär 25 större husfabriker försatts i konkurs. Nu senast gällde det storföretaget Anebyhus i mitt hemlän. Till detta kommer att även många småföretag har försvunnit på

grund av att marknaden är som den är.

Jag vill fråga: Anser bostadsministern att den nuvarande produktionsnivån är riktig? Jag ställer frågan med anledning av att bostadsministern konstaterade att den nuvarande produktionsvolymen är för stor.

Vidare vill jag fråga: Anser bostadsministern att de nya pålagor som lagts på småhusägare under de senaste åren skall finnas kvar i framtiden? Jag delar inte bostadsministerns uppfattning att småhusen subventioneras i samma omfattning som flerbostadshusen. Om man analyserar detta, finner man att flerbostadshusen har större subventioner. I första hand är det inte subventioner jag ber om utan jag ber om en riktig, en total bostadspolitik med långsiktig inriktning.

Bara under de senaste fem åren på 1980-talet har regeländringar gjorts i inte mindre än 14 gånger.

Anf. 172 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Som svar på Göte Jonssons frågor vill jag gärna säga att jag tycker att folk skall bo så som de själva önskar och har resurser till. Därför bedriver vi en bostadspolitik som är neutral i förhållande till upplåtelseformerna. Det ankommer på de enskilda människorna att själva bestämma hur de vill ha det.

De undersökningar som Göte Jonsson här hänvisar till kan inte tas som utgångspunkt för ett planerat bostadsbyggande, eftersom de inte är kopplade till kostnaderna. Det är ju bara fråga om en önskan.

Beträffande byggandet i övrigt vill jag bara säga att om man tidigare byggde 114 000 lägenheter och bara 30 000 lägenheter byggs för närvarande, påverkar det självfallet antalet påbörjade småhus. Vi kan ju inte bygga bostäder för en befolkning som inte finns utan vi måste ta hänsyn till rådande behov.

Som svar på den tredje frågan huruvida nya pålagor kan förväntas framöver och framför allt om man kan ta bort befintliga pålagor, vill jag säga följande till Göte Jonsson: Om jag hade kunnat, skulle jag ha tagit bort de pålagor som de borgerliga regeringarna lade på småhusbyggarna i och med att den garanterade räntan kraftigt höjdes. Det är den verkliga inskränkningen!

Anf. 173 ANDRE VICE TALMANNEN:

Tiden är ute.

Anf. 174 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att jag inte fick något svar från bostadsministern när det gäller produktionsvolymen. Anser bostadsministern att det är tillräckligt att 14 000 småhus påbörjas i framtiden?

Sedan beträffande kostnaderna. Det är faktiskt så, bostadsministern, att kostnaden per kvadratmeter för en producerad lägenhet är större när det gäller flerbostadshus än när det gäller småhus. Detta talar således för en ökad småhusproduktion.

Som svar på min tredje fråga hänvisar bostadsministern till hur det var under de borgerliga regeringarna. Men bara under 1985 lades ju en rad nya

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om åtgärder för att öka
småhusbyggandet*

pålagor på småhusägarna. Dessutom fattades beslut som var negativa för småhusproduktionen.

Jag vill peka på småhusskatten och på diskontohöjningen. Diskontot höjdes nämligen med 2 procentenheter. Vidare vill jag peka på prisstoppet, som har påverkat produktionsinriktningen, och på tidskoefficienten, som inte har räknats upp. Dessutom vill jag peka på beloppen när det gäller tomt- och grundberäkningar, vilka har frysts. Stämpelskatten har också höjts, från 1 till 2 % och den statliga låneräntan har höjts med 2,5 %. På ett år har allt detta hunnit ske.

Anf. 175 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag tycker att det i framtiden inte är tillräckligt att påbörja 14 000 småhus, men nu är det tillräckligt. För närvarande tror jag att det när det gäller efterfrågan på småhus skulle vara väldigt värdefullt om Göte Jonsson och andra som i dag talar om hur illa det är för småhusägarna och som hela tiden beskriver dem som en förföljd grupp som är särskilt utsatt för regeringens åtgärder, i stället talade om hur det verkligen förhåller sig. Sedan 1500-talet har det nämligen varit väldigt bra att bo och att satsa sina pengar i egna hus. Så kommer det att vara även i fortsättningen. Om Göte Jonsson alltså talade om hur det är i verkligheten, skulle det bli en ökad efterfrågan på småhus och en ökad försäljning inom trähusbranschen.

Hur skall folk kunna köpa småhus, om ni hela tiden talar om hur eländigt det är, hur förföljda småhusägarna är och vilka risker de löper?

Anf. 176 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Det är inget självändamål för mig att tala om att småhusägarna är förföljda. Jag redovisar bara det faktamaterial som regeringen har presenterat och som den socialistiska majoriteten i riksdagen har beslutat om.

Jag konstaterar också att över 80 % av svenska folket vill bo i småhus. Samtidigt tvingas jag konstatera att bostadsministern säger att det för närvarande är tillräckligt att producera 14 000 småhus. Det innebär att man inte skall ta någon hänsyn till önskemålen. Om önskemålen beträffande bostadsproduktion skall kunna uppfyllas räcker det nämligen inte, herr bostadsminister, att producera 14 000 småhus. Det räcker inte att ha målsättningen att 50 % av den totala produktionen skall produceras i form av småhus. Man måste kapacitetsmässigt öka småhusproduktionen av den totala produktionen som sådan. Detta är gynnsamt även ur kostnadssynpunkt – bostadsministern vet också att det är billigare att producera en kvadratmeter bostadsyta i småhus än i flerbostadshus. Detta visar bostadsstyrelsens statistik.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 177 Bostadsminister HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Med anledning av regeringens förslag till naturresurslag har Leif Marklund frågat mig om regeringen avser behålla den prövning av verksamheter med hänsyn till hushållningen med träfiberråvara som för närvarande sker enligt 136 a § byggnadslagen.

Erfarenheterna av tillämpningen av 136 a § byggnadslagen visar att en prövning av användningen av träfiberråvaror behövs. I vilka former en framtida prövning lämpligen skall ske övervägs i regeringskansliet. Avsikten är att ett förslag om den framtida prövningen skall föreläggas riksdagen under nästa år.

Anf. 178 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret. Jag har ställt min fråga till bostadsministern med anledning av att 4 kap. i naturresurslagen, som ersätter 136 a § i byggnadslagen, ej omfattar hushållning med energi och träfiberråvara.

Det är för alla bekant att vi i Sverige har begränsade tillgångar av skogsråvara, och det är av stor vikt att den fördelas rätt.

Med stor övertygelse vill jag påstå att det skulle vara fördömande, dels ur regional synpunkt, dels ur fördelningssynpunkt mellan kust och inland i Norrland, om vi skulle slopa detta styrinstrument.

Inlandssågverken i Norrland är av så stor betydelse för dessa orter att det vore fel att äventyra råvarubalansen. Exempelvis i Arvidsjaur är 17–18 % av den arbetsföra befolkningen sysselsatt inom denna näring.

Enligt propositionen överväger regeringen särskild hantering, och av bostadsministerns svar framgår att denna hantering innebär att det blir myndighetsprövning av utökad råvaruförbrukning även framdeles.

Med bostadsministerns svar är jag för dagen nöjd.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1985/86:280 om förbud mot arbete med asbest vid gymnasieskolans fordonstekniska linjer

Anf. 179 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Ylva Annerstedt har frågat mig vad jag avser att göra för att förhindra att elever vid gymnasieskolans fordonstekniska linjer behöver arbeta med asbest.

Vad Ylva Annerstedt syftar på är, att elever i årskurs två på den fordonstekniska linjen arbetar med inlämnade privatbilar, som de får reparera i undervisningssyfte. I vissa av dessa bilar finns asbest i broms- och kopplingsbelägg och i packningar.

Jag är medveten om att undervisningen på de yrkesinriktade linjerna så långt som möjligt bör överensstämja med förhållandena i arbetslivet. Enligt

*Om regerings-
prövningen av vissa
industrianläggningar*

*Om förbud mot arbete
med asbest vid gymna-
sieskolans fordonstek-
niska linjer*

vad jag har erfarit förekommer det emellertid vid en del skolor att man på fordonsteknisk linje inte för renovering av bromsar tar emot bilar med bromsband av asbest. I stället lär man ut det tekniska förfaringssättet genom att använda övningsmateriel som inte innehåller farliga ämnen. Jag anser att denna ordning bör vinna allmän tillämpning.

Anf. 180 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag får tacka utbildningsministern för det positiva svaret. Det är viktigt att få det här beskedet.

Troligen är det så att man på många skolor inte ens uppmärksammat problemet. Eleverna måste självfallet få träna alla förekommande arbetsmoment. Man kan ju träna t. ex. byte av bromsbelägg på det sätt som utbildningsministern föreslog.

När frågan om asbestfaran kommer på tal säger somliga att man ju är skyddsutrustad med mask och handskar. Men nu vet vi att sådan utrustning inte räcker. Skall man arbeta med asbest, skall man använda den skyddsutrustning som arbetarskyddsstyrelsen fastslagit. Och en sådan utrustning lämnar inte en millimeter av kroppen oskyddad.

Den 1 januari i år sänkte arbetarskyddsstyrelsen gränsvärdet för asbest. Gränsvärdet motsvarar den halt av asbestfibrer i luften på en arbetsplats som man tillåter, mätt under en arbetsdag. Sänkningen innebar att man nu tillåter 500 000 fibrer per m³ luft. Vid de mätningar som har gjorts i verkstäder där man utför sådana här reparationer har det ibland uppmätts upp till 800 000 fibrer per m³ luft.

Det finns risk för att det positiva beskedet från dagens debatt inte når ut. Jag vill därför fråga utbildningsministern: Är statsrådet beredd att genast ge skolöverstyrelsen i uppdrag att underrätta aktuella gymnasieskolor, så att arbeten där asbest kan förekomma omedelbart upphör?

Anf. 181 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag är beredd att underrätta skolöverstyrelsen om den diskussion vi har haft här i dag och om behovet av att skolorna får ta del av de här synpunkterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1985/86:290 om åtgärder för att öka tillgången på sjuksköterskor

Anf. 182 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Margareta Mörck har frågat mig om vilka åtgärder som regeringen ämnar vidta för att öka tillgången på sjuksköterskor.

Jag är väl medveten om problemen vad gäller tillgången på sjuksköterskor. Utbildningsdepartementet samarbetar sedan en rad år med universitets- och högskoleämbetet, UHÄ, och Landstingsförbundet angående rekrytering till vårdyrkena.

Margareta Mörck tar upp lönesättningen för sjuksköterskor. Den frågan

avgörs i förhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden.

Vad beträffar antalet sökande till hälso- och sjukvårdslinjen, främst inriktningen mot allmän hälso- och sjukvård, kan en viss uppgång nu märkas. Situationen är ändå inte tillfredsställande. Från denna synpunkt välkomnar jag Landstingsförbundets kampanj angående rekrytering till vårdyrkena. Om antalet sökande stiger, finns det också goda möjligheter att öka utbildningskapaciteten.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om förtida uttag på
jordbruksföretags
investeringskonton*

Anf. 183 MARGARETA MÖRCK (fp):

Herr talman! Jag tackar utbildningsminister Bodström för svaret och dess i stort sett positiva innehåll.

Bakgrunden till min fråga är en rapport angående läget inom vårdutbildningen, och då särskilt utbildningen för sjuksköterskor. Innehållet i rapporten, som refererades i radion häromveckan, bekräftas av vårdhögskolan i mitt hemlandsting.

Intresset för utbildningen har minskat markant det senaste året. Enligt de uppgifter som jag har, har antalet ansökningar i hela landet till utbildning våren 1986 minskat med uppåt 20 % jämfört med antalet ansökningar till hösten 1985. I landstingen är man orolig för följderna, dvs. man fruktar att det inom en snar framtid skall uppstå en allvarlig brist på sjuksköterskor.

Vilka kan då skälen vara? Debatten om sjuksköterskornas låga löner och obekväma arbetstid i förening med deras stora ansvar har troligen haft betydelse. Hur som helst: Yrket är tyvärr inte längre attraktivt, och det är ett allvarligt problem för sjukvården.

Som utbildningsministern säger i sitt svar startar nu Landstingsförbundet en kampanj för att öka intresset för vårdutbildning. Om nu kampanjen inte ger något resultat, kommer då utbildningsministern att vidta åtgärder? Det gäller ju faktiskt den framtida hälso- och sjukvården där vi alla är överens om att vi vill ha hög kvalitet. Det måste vara i regeringens intresse att försöka höja sjuksköterskeyrkets status, så att fler vill utbilda sig och så att vi åtminstone får behålla sjukvårdens nuvarande standard.

Anf. 184 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Som jag sade i mitt svar är vi beredda att ta emot ett ökat antal elever. Av det skälet är det också önskvärt att utbildningen kan bedrivas på många håll i landet. Det kan underlätta.

När det sedan gäller förhållandena på sjuksköterskornas arbetsmarknad är det en sak som måste diskuteras mellan parterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1985/86:267 om förtida uttag på jordbruksföretags investeringskonton

Anf. 185 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Erik Holmkvist har frågat jordbruksministern om förtida uttag från jordbruksföretags investeringskonton.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågan.

De allmänna investeringsreserverna är för närvarande inte generellt frisläppta. Några individuella tillstånd till enskilda rörelseidkare och jordbrukare ges i princip inte heller.

Bestämmelserna i lagen (1979:610) om allmän investeringsreserv är förhållandevis förmånliga. De till reserverna kopplade bankkontona är räntebärande. Bankmedlen kan utan tillstånd disponeras för sitt ändamål redan två à tre år efter inbetalningen. Reglerna för aktiebolagens investeringsfonder är på dessa punkter inte lika generösa.

Mot bakgrund av investeringsreservernas konstruktion anser jag att det finns goda skäl att vara restriktiv med tillståndsgivningen.

Jag vill slutligen nämna att en framställning har getts in till regeringen med begäran att jordbrukare i Västerbottens och Norrbottens län som drabbats av skördeeskador skall få utnyttja sina investeringsreserver. Regeringen har ännu inte tagit ställning till framställningen.

Anf. 186 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

För många jordbruksföretag är överlevnad det viktigaste just nu, i synnerhet i Norrland. Försämrad lönsamhet tillsammans med ett dåligt skördeår med förstörda grödor är i dag orsak till att allt fler jordbruksföretag tvingas begära bidrag och/eller eftergifter av olika slag för att över huvud taget kunna överleva som företag.

Att i detta läge säga nej till att tidigare än vad som avsetts få använda sig av fonderade medel är svårt att förstå för dessa företagare. Jag vill fråga finansministern: Är det rimligt att samhället använder sig av skattemedel i form av bidrag och eftergifter – t. ex. räntor – innan företagens egna medel har tagits i anspråk?

Enligt LRF har samtliga ansökningar om dispens avslagits. Är detta förenligt med god omsorg om statens medel? Eftersom avskrivningsunderlaget i investeringen minskar i motsvarande grad blir ett tidigare lyft egentligen inte någon belastning för statskassan.

Jag noterar också att det har kommit en skrivelse från de norra länen. Min förhoppning är att regeringen snabbt tar ställning i frågan. Det är mycket snara åtgärder som behövs för att rädda jordbruksföretagen i Norrbotten och Västerbotten.

Jag vill fråga finansministern: Inom vilken tidrymd kan ett svar komma?

Anf. 187 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Så snart det över huvud taget är möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 188 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Enligt riksdagens beslut skall exportdepositionerna för skogsprodukter betalas tillbaka den 1 juli 1987 eller den tidigare dag som regeringen föreskriver eller i särskilda fall beslutar.

Till regeringen har inkommit ett betydande antal ansökningar om dispens från skyldigheten att ställa exportdepositioner, eller om förtida återbetalning av redan inbetalade depositioner. Ansökningarna har bifallits i omkring hälften av de fall som hittills prövats. I huvudsak är det sågverk med svag ekonomi eller med stort investeringsbehov som har medgett dispens eller förtida återbetalning. Jag är medveten om att sågverkens lönsamhet minskat det senaste året. Regeringen följer noga utvecklingen inför kommande beslut om förtida återbetalningar.

Anf. 189 CARL-HUGO HAMILTON (m):

Herr talman! Först ett tack för svaret på min fråga.

Svenska sågverk har i dag utöver en usel lönsamhet även stora likviditetsproblem. Att i detta läge tvingas hålla pengar hos riksbanken till 7 % ränta samtidigt som man måste gå ut på marknaden och låna till 15 à 16 % ränta är oförsvarligt. Tala om Ebberöds bank!

Inte minst med tanke på att svensk sågverksindustri tillhör Sveriges största nettoexportörer – större än exempelvis Volvo – och därigenom utgör en av landets ekonomiska hörnstenar, så är det oansvarigt att undergräva ekonomin på detta sätt i en lågkonjunktur för de enskilda sågverksföretagen.

Men kanske beror det hela på att det enskilda sågverksföretaget är ganska litet. Ett genomsnittligt exportsågverk har mellan 25 och 30 anställda och lika många miljoner i omsättning. Därför är det kanske inte så politiskt intressant att tillgodose dessa 700–800 mindre företags behov, jämfört med Volvos Uddevallakrav eller Zenits behov, trots att det här är fråga om branschens egna pengar och inga statsbidrag alls.

Nu är det branschens förhoppning att konjunkturen skall vända under andra halvåret 1986. Men för att företagen till dess skall klara sig – dvs. dels överleva, dels om möjligt klara sina marknadsandelar – måste regeringen föra en politik som är marknadsanpassad för oss i dessa företag.

Låt mig därför be finansministern ge mig en motivering till varför ett generellt frisläppande av exportdepositionerna inte kan ske för sågverksföretagen, när de nu har så stora problem.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1985/86:287 om preliminärskatteuttaget för lantbrukare

Anf. 190 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Kjell Johansson har med hänvisning till en skrivelse från

Om villkoren för att få disponera vissa exportdepositioner

Om preliminärskatteuttaget för lantbrukare

Lantbrukarnas riksförbund till finansdepartementet frågat vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att anpassa preliminärskatteuttaget för lantbrukare till den troliga inkomstutvecklingen.

Huvudregeln är att den preliminära B-skatten skall betalas med 120 % av den senast debiterade slutliga skatten. Den skattskyldige har dock möjlighet att efter ansökan få B-skatten jämkad av den lokala skattemyndigheten om detta skulle medföra en bättre överensstämmelse mellan preliminär och slutlig skatt.

Metoden med en uppräknings av den preliminära B-skatten till 120 % har nu tillämpats under tre år, dvs. åren 1983–1985. Metoden infördes för att söka minska det underuttag av preliminär skatt som regelmässigt visat sig föreligga. Den har dock inte hittills gett något påtagligt utslag. Underuttaget har generellt sett fortsatt att vara stort både för juridiska och för fysiska personer. För de senaste åren har underuttaget för fysiska personer varit ca 2,5 miljarder per år. Några särskilda uppgifter för jordbrukarna finns inte tillgängliga. De undersökningar som gjorts för att söka bedöma hur uppräkningsen kan väntas utfalla för år 1986 tyder på att underuttaget också detta år generellt sett kommer att bli stort.

Lantbrukarnas riksförbund har i sin skrivelse som kom in till departementet den 26 november hemställt att någon uppräknings inte skall ske av den preliminära B-skatt som för år 1986 skall påföras skattskyldiga som redovisar inkomst av jordbruksfastighet. Någon slutlig ställning har inte ännu kunnat tas med anledning av förbundets skrivelse men ett besked bör kunna lämnas inom någon vecka.

Anf. 191 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret. Finansministern ger visserligen inte något besked om hur man kan tänkas förfara, men jag utgår från att finansministern instämmer i att inkomstökningen för lantbrukarna för närvarande inte är sådan att ett så högt preliminärskatteuttag som nämns i svaret är berättigat.

Underuttaget är ett problem i sig, men jag tror inte att man kan räkna med några positiva resultat av den metod som man nu har valt för att komma till rätta med detta. Om regeringen inte vill ändra preliminärskatteuttaget i det här avseendet, återstår bara för lantbrukarna att överlag preliminärdeklarerar. Preliminärskatteuttaget om 120 % blir därmed automatiskt för lågt, eftersom man alltid tar till litet i underkant när man preliminärdeklarerar.

Problemet är att det ofta är högre inkomsttagare som preliminärdeklarerar och därmed tillskansar sig en skattecredit, medan sådana som kanske sitter ganska illa till, däribland landets småbönder, inte preliminärdeklarerar utan lojalt finner sig i det för höga preliminärskatteuttaget.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 192 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Lars Ernestam har frågat mig om jag avser att föreslå införande av en fiskevårdsavgift eller på annat sätt stärka anslagen till fiskevården.

Sedan år 1981 har riksdagen anvisat ca 5 milj. kr. årligen av budgetmedel som bidrag till fiskevård. Någon minskning av de samlade fiskevårdsbidragen har inte skett i anslutning till riksdagsbeslutet om det fria handredskapsfisket i våras. Organisationsbidragen till fritidsfisket har räknats upp lika mycket som andra organisationsbidrag. Det är således fel som Lars Ernestam antyder i sin fråga att resurserna för fiskevård har försämrats.

Fiskeristyrelsen har i sin anslagsframställning för nästa budgetår begärt en ökning av stödet till fiskevården. Förslaget kommer att behandlas i budgetpropositionen.

Anf. 193 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! När jag nu tackar jordbruksministern för svaret kan jag konstatera att den fråga som jag har ställt om fiskevårdsavgiften egentligen bara finns med i rubriken på frågesvaret. Jag har egentligen inte fått svar på frågan om huruvida en fiskevårdsavgift behövs eller inte. Fritidsfisket i de många sjöar som vi har i vårt land är en av våra största fritidsaktiviteter. Det finns miljontals mer eller mindre aktiva sportfiskare i Sverige.

Jordbruksministern och vi andra har fört en omfattande debatt om det fria handredskapsfisket i landet. Folkpartiet gick emot förslaget om dettas införande, eftersom vi menade att det stred mot allmänna rättsregler. Vi menade att det i och för sig var angeläget att få till stånd ett fritt fiske, men att det borde ha gått att genomföra förslaget därom frivilligt och med normala ersättningar till de berörda. För att finansiera fritidsfisket föreslog vi att det skulle tas ut en fiskevårdsavgift.

Jag skall nu inte återigen ta upp en debatt om detta med jordbruksministern, men genomförandet av regeringens förslag om det fria handredskapsfisket har ändå medfört att fiskevården fått mindre resurser. Anslagen står kvar på nominellt samma belopp, vilket medför att de minskar med inflationsutvecklingen och de årliga kostnadsökningarna.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till jordbruksministern. Det har sagts att berörda myndigheter har fått i uppdrag att inom ramen för tillgängliga resurser genomföra en bättre planering av fiskevårdsinsatserna. Det vore intressant att från jordbruksministern få höra om detta är riktigt. Bl. a. medför utvecklingen vad gäller försurningen behov av ökade insatser för fritidsfisket.

Slutligen, jordbruksministern: Vilket svar får jag på frågan om införande av en fiskevårdsavgift?

Anf. 194 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Det är riktigt att det förelåg ett förslag om fiskevårdsavgift i samband med den utredning som hade gjorts. Men när frågan sedan diskuterades, fann vi att det skulle bli så svårt med administration och

*Om införande av
fiskevårdsavgift*

kontroll, att de inkomster man eventuellt kunde få skulle i betydande grad ätas upp av kostnaderna. Därför var det naturligare att anslag till fiskevård fick utgå av budgetmedel.

De övriga frågor Lars Ernestam ställde kommer att behandlas i budgetpropositionen.

Anf. 195 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag tackar för det svaret. Nu har jag ändå fått höra jordbruksministerns syn på fiskevårdsavgiften, och då frågar jag: Är det samma administrativa problem och samma nettosummor kvar när det gäller jaktvårdsavgiften? Den utgör ju en parallell till fiskevårdsavgiften.

Anser jordbruksministern att fiskevården får rimliga resurser med hänsyn till de förändringar som har skett, inte minst genom försurningen?

Anf. 196 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Det förefaller mig som om det inte var jaktvårdsavgiften vi skulle tala om nu.

Bedömningen av i vilken mån rimliga resurser utgår får väl anstå till den diskussion vi får i anslutning till budgetpropositionen.

Anf. 197 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag tog upp jaktvårdsavgiften är ju att det föreligger en parallell situation. Fiskevårdsavgiften skulle alltså kunna konstrueras ungefär på samma sätt som jaktvårdsavgiften, och det var därför jag tog upp den som en jämförelse i sammanhanget.

Jag har alltså fått ett svar av jordbruksministern, och det är jag tacksam för. Jordbruksministern anser att vi inte skall ha fiskevårdsavgift. Den är för administrativt krånglig och ger inte de resurser som jordbruksministern anser att den borde ge. Jag har kanske en något annan uppfattning på den punkten.

Hur jordbruksministern ser på de resurser som finns för fiskevården över huvud taget fick jag inget besked om utan bara en hänvisning till budgetpropositionen. Då får jag väl återkomma i en senare diskussion.

Överläggningen var härmed avslutad.

34 § Svar på fråga 1985/86:281 om torskfisket i Östersjön

Anf. 198 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Ralf Lindström har mot bakgrund av torskbeståndets tillbakagång i Östersjön och torskfiskets betydelse för folkhushållet frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta.

Sedan mitten av 1970-talet möts representanter för Östersjöns strandstater årligen inom ramen för fiskerikommissionen för Östersjön. Syftet är främst att besluta om högsta tillåtna fångstmängder för de viktigaste fiskslagen i Östersjön samt om andra beståndsvårdande åtgärder. Till grund för överläggningarna ligger rekommendationer som utfärdas av Internationella Rådet för Havsforskning.

Havsforskningsrådet har rekommenderat en reducering av torskfångster-na. Sverige har yrkat på att man inom fiskerikommissionen fastställer en högsta tillåten fångstmängd för torsk. Inom kommissionen har man dock ännu inte lyckats komma överens i denna fråga.

Sverige har också föreslagit en ökning av maskstorleken vid trålfiske efter torsk i syfte att minska fångsterna av den unga torsken. Kommissionen beslöt vid årets session att frågan skall studeras ytterligare.

Vi kommer från svensk sida att också framöver aktivt verka för att sådana internationella åtgärder kommer till stånd som syftar till att stärka de utsatta fiskbestånden i Östersjön. Dessa åtgärder berör också förhållandena i "vita zonen".

Anf. 199 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för det utförliga svaret på min fråga. Som framgår av frågan var det utrikesutskottets påstående att det främst är laxbeståndet som hotas av utfiskning som så att säga utlöste den. Jag påstod i frågan att det i stället är torskbeståndet som är mest hotat i Östersjön.

Allt talar för att detta mitt påstående är riktigt, men jag vågar inte sätta min heder i pant på riktigheten. Jag tror inte heller att någon annan med säkerhet vågar påstå sig veta sanningen. Det här aktualiserar ett annat problem, forskningen, som visserligen inte min frågeställning omfattar men som jag ändå vill peka på. Låt mig inom parentes påstå följande.

Forskningen kring den fisk, Östersjötorsken, som utgör ryggraden för våra fiskares ekonomi, verkar vara helt otillräcklig. Beståndsuppskattningen förefaller otillförlitlig, och inte ens statistiken över kvantiteten och var i våra hav fisken fångas verkar vara att förlita sig på. Kanske plats för initiativ. Trots dessa brister vågar jag med fog påstå att torskbeståndet på senare tid sjunkit oroväckande i stora delar av Östersjön. Vissa årsklasser av torsk ser ut att vara mycket sparsamt representerade för närvarande. Detta gäller de årsklasser som om något eller några år torde bli huvudmålet för våra yrkesfiskare i Östersjön.

Det har i många år bedrivits och bedrivs fortfarande rovfiske i vad som förmodligen är de viktigaste reproduktionsområdena, nämligen den vita zonen.

Jordbruksministerns svar visar att regeringen arbetar med frågan. Låt denna diskussion vara ett stöd i det arbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

**35 § Svar på fråga 1985/86:294 om arbetsförhållandena vid
havsfiskelaboratoriet i Lysekil**

Anf. 200 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jens Eriksson har frågat mig hur jag tänkt lösa frågan om anskaffande av sådana lokaler för fiskeristyrelsens havsfiskelaboratorium som möjliggör ett effektivt arbete och drägliga arbetsförhållanden.

Havsfiskelaboratoriet disponerar för närvarande tre lokaler i Lysekil för sin verksamhet. Lokalerna är omoderna och slitna. Tidigare i år gjorde jag i samband med regeringens proposition till riksdagen om vissa frågor på fiskets område den bedömningen, att frågan om en omlokalisering av havsfiskelaboratoriet inte bör aktualiseras. Mot denna bakgrund utreder byggnadsstyrelsen och Lysekils kommun för närvarande vilka möjligheter som finns att förbättra förhållandena för laboratoriet och dess personal i Lysekil. Jag räknar med att redan i vår ha tillräckligt underlag för ett regeringsbeslut i frågan.

Anf. 201 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Tack, jordbruksministern, för svaret på min fråga.

Riksdagen beslöt i våras att havsfiskelaboratoriet skall ligga kvar i Lysekil. Man måste då ha varit medveten om att det krävs nya lokaler om verksamheten fortsätter, och jag förutsätter detta.

Fiskeristyrelsen är ett statligt verk som basar för havsfiskelaboratoriet. Det torde därmed vara självklart att staten ser till att denna inrättning har lokaler som medger drägliga arbetsförhållanden och ett effektivt arbete.

Laboratoriets arbete är i dagens läge, med nedsmutsade vatten, mycket angeläget inte bara för Lysekils kommun och västkusten, utan också för hela Sveriges befolkning. Enligt vad man kan läsa i tidningarna är staten inte villig vare sig att betala uppbyggnaden av ett nytt laboratorium eller bygga det så stort att det motsvarar dagens behov.

Det är två saker som förbryllar. När man bygger nytt, varför bygger man inte så rymligt att verksamheten kan fortsätta ens på nuvarande nivå? Och varför övervältrar man kostnader för en stor del av investeringen på en fattig kustkommun? Det är en kostnad som ändå åvilar staten.

Jag vill därför ställa följande fråga: Är staten åtminstone beredd att betala en hyra som täcker de kostnader kommunen åsamkats för att uppföra en byggnad för staten?

Anf. 202 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Att inte forskningen skulle bibehållas på nuvarande nivå har enligt min mening Jens Eriksson inte någon grund för att påstå med anledning av de diskussioner som hitintills förts.

Vad sedan staten eventuellt skall betala i hyra är inte en fråga vi kan diskutera i riksdagen.

Anf. 203 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Det är egentligen ganska intressanta frågor. Här skall man starta en verksamhet i lokaler som enligt sakkunskapen inte räcker för de uppgifter man har. Faktum kvarstår att det är så. Det finns grund bakom dessa farhågor.

Jag menar att om Lysekils kommun skall ta kostnaderna är det viktigt att den verkligen får täckning för dem. Det borde kommunen få besked om.

Jag vill erinra jordbruksministern om att han i våras höll ett förstamajtal i Lysekil där han utlovade att man i regeringskansliet skulle arbeta på en bra

och definitiv lösning för havsfiskelaboratoriet. Det förslag som föreligger är varken bra eller definitivt. Det borde man observera när man nu skall bygga.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om åtgärder för att
minska antalet
cykelstöld*

**36 § Svar på fråga 1985/86:263 om åtgärder för att minska antalet
cykelstöld**

Anf. 204 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Lars Ernestam har frågat mig om vilka åtgärder jag tänker vidta för att förbättra spaning och systematiskt förebyggande verksamhet när det gäller cykelstöld.

Cykelstöld är en typ av brottslighet som drabbar många och som med rätta upprör dem som blir utsatta för den. Registreringen av stulna och upphittade cyklar med hjälp av ADB-baserade register är, som Lars Ernestam påpekar, ett viktigt hjälpmedel för att utreda dessa brott. Viktigt är emellertid också olika förebyggande åtgärder av den enskilde själv, såsom användning av rejäla och kraftiga lås och märkning av cykeln.

Jag bedömer det inte nödvändigt för mig att nu vidta några särskilda åtgärder på detta område.

Anf. 205 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret, även om det var ett negativt svar.

Under tolv månadersperioden oktober 1984–september 1985 betalade försäkringsbolagen ut ungefär 50 miljoner i ersättningar för stulna cyklar. Då kan det sägas att cykelstölderna var för sig kanske inte är så ekonomiskt betungande, men slår man samman dem blir det fråga om stora belopp. Det skall också sägas att familjerna normalt har en försäkring som täcker dessa. Nu säger man i försäkringsbolagen att man måste höja premierna för hemförsäkringar. En av anledningarna är just cykelstölderna. På det sättet drabbar dessa stöld i princip nästan samtliga familjer i landet.

Enligt de uppgifter som jag har fått, justitieministern, har cykelstölderna inte varit föremål för någon specialstudie. Det finns en registrering, och det är i och för sig bra. Men det är bara 2 % av stölderna som klaras upp. Är det ändå inte angeläget att göra en specialstudie?

Det finns klara tecken på att stölderna leder till organiserad brottslighet av drogberoende, hälare och andra. Det finns tecken som tyder på en klart organiserad verksamhet. Och sedan finns det naturligtvis försäkringsbedrägare.

Sedan skulle jag vilja, herr talman, tala litet med justitieministern om den allmänna utvecklingen. När jag var ung såg jag en film som hette Cykeltjuven. Det var en bra film. Då tänkte jag: Vad bra det är att bo i Sverige, där man kan lämna cykeln på gatan och inte behöver ta in den i huset. Nu får man ta in cykeln, eller också ha sådana lås som justitieministern talade om. Är det inte en otrevlig utveckling i samhället som vi behöver diskutera? Vad är det som gör att man i dag ser annorlunda på mitt och ditt? Det skulle vara intressant att höra justitieministerns synpunkter.

Anf. 206 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Med anledning av vad Lars Ernestam nu sagt vill jag upplysa om två saker. Vi har ett beklagligt stort antal cykelstölder, men under de senaste åren har antalet legat stilla. Någon nämnvärd ökning har inte skett. Det andra är att det då och då cirkulerar rykten om organiserad brottslighet på detta område. Det finns inga belägg för att sådana rykten är sanna.

Anf. 207 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Det är riktigt som justitieministern säger, att antalet anmälda stölder under de tre senaste åren varit oförändrat. Men andelen uppklarade fall var inte mycket högre för två år sedan, då var den 3 %. Nu är den 2 %.

Även om den här frågan inte upplevs som så stor, tycker jag att det är viktigt att man gör en specialstudie så att man kan konstatera om det är fråga om organiserad brottslighet eller inte. Det finns, även om justitieministern skakar på huvudet, klara indicier på att det finns hälare som arbetar med detta. Strömmarna går från Stockholm ut till landet och även till utlandet. Jag anser fortfarande att det finns behov av att ytterligare studera frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

37 § Svar på fråga 1985/86:260 om sträckningen av väg E 4 genom Vaggeryd

Anf. 208 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Sven-Erik Alkemark har frågat mig om jag vill medverka till att en av de sista flaskhalsarna på E 4 försvinner.

Vägbyggandet sker enligt vägplaner som utarbetas och fastställts i en decentraliserad process.

Väg E 4 genom Vaggeryd ligger som tionde objekt i flerårsplanen i Jönköpings län med planerad start år 1989.

Vid den revidering av planerna som nu förestår finns det möjlighet att lyfta fram just det här objektet om man i länet gör en sådan prioritering.

Anf. 209 SVEN-ERIK ALKEMARK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Europavägarna bör vara snabba och säkra förbindelseleder, draga förbi tätorterna.

Väg E 4, denna Europaväg som bl. a. förbinder vår huvudkommun med kontinenten, har, som jag betonat i min fråga, under många år varit föremål för en kraftig upprustning.

Inom Vaggeryds kommun invigdes hösten 1983 en ny sträckning mellan Skillingaryd och Duveled, vilket innebär att vägen numera passerar öster om tätorten Skillingaryd. Detta har inneburit positiva effekter både för trafikföringen och för de boende i form av minskade olycksrisker, mindre buller, nedsmutsning och avgaser.

Förutom den sträcka jag speciellt nämnt i min fråga, nämligen den som passerar rakt igenom tätorten Vaggeryd, går Europaväg 4 inom Vaggeryds

kommun också genom tätorterna Klevshult och Byarum.

Orsaken till att jag koncentrerat min fråga till just Vaggeryds tätort är de speciellt stora olycksriskerna där, med bl. a. ett stort antal skolbarn som måste passera vägen.

Enligt vägverket i Jönköping kommer projekteringen av denna sträcka att vara klar under 1987, varefter arbetet kan påbörjas, därest medel tilldelas vägverket.

Det är, menar jag, ett övergripande nationellt intresse att så sker, så att detta återstående nålsöga som Europaväg 4 förvandlas till genom Vaggeryds tätort försvinner.

Jag vet, herr talman, att denna uppfattning delas av bl. a. Vaggeryds kommun och föreningen Sydsvenska E 4.

Överläggningen var härmed avslutad.

38 § Svar på fråga 1985/86:285 om godstrafiken på järnvägssträckan Karungi-Övertorneå

Anf. 210 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Mot bakgrund av vissa diskussioner om den framtida godstrafiken på bandelen Övertorneå-Karungi har Erik Holmkvist frågat mig om jag kommer att vidta sådana åtgärder att SJ blir mer attraktivt på sträckan och därigenom kan klara en fortsatt verksamhet i konkurrens med andra godstrafikföretag så att en nedläggning inte blir nödvändig.

Regeringen gav i januari 1984 SJ tillstånd att lägga ned persontrafiken på bandelen. I beslutet fick SJ dessutom i uppdrag att undersöka möjligheterna att bredda linjens trafikunderlag vad gäller vagnslastgoods.

Samtidigt är det så att SJ enligt 1979 års trafikpolitiska beslut i riksdagen har ett stående uppdrag att sammanställa och till regeringen komma in med uppgifter om de trafiksvagaste godsbanorna. Utredningarna skall bl. a. syfta till att undersöka om det är möjligt och lämpligt att flytta över trafiken till kombinerad trafik lastbil-tåg med omlastning vid lämplig terminal.

Enligt vad jag erfarit har SJ under den senaste tiden intensifierat dessa undersökningar. Mot bakgrund av regeringens uppdrag har SJ för bandelen Övertorneå-Karungi för närvarande kontakter med kommuner, trafikanter m. fl. I avvaktan på resultatet av dessa kontakter och undersökningar är jag inte beredd att ta några särskilda initiativ i frågan.

Anf. 211 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Jag tackar så mycket för svaret.

I socialdemokraternas program för östra Norrbotten sägs: "Överkalix, Pajala, Övertorneå och Haparanda kommuner befinner sig i en mycket svår situation. Här finns de lägsta inkomsterna, den lägsta förvärvsfrekvensen och den högsta arbetslösheten i hela landet."

Är det genom sådana här snabba beslut som landsdelen skall räddas? Är det genom att snabbt lägga ned en järnvägslinje som Tornedalens framtid säkras? Näringslivet i Tornedalen måste ges en reell möjlighet att diskutera detta.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om godstrafiken på
järnvägssträckan
Karungi-Övertorneå*

Frågan gäller också sysselsättningen. Även kommunerna har ett avgörande intresse av att den här frågan tas upp till diskussion på ett helt annat sätt än vad som skett.

Vi tycker att marknadsföringsåtgärder, som vi inte sett några tillstymmelse till, borde prövas.

Om uppgiften här om en nedläggning är riktig – vilket jag inte betvivlar, med tanke på de brev som jag har fått – vill jag bara påminna om att det i länstrafikbolagets beslut för ett och ett halvt år sedan lades fast att godstransporterna skulle vara kvar. Det var liksom en förutsättning för att man kunde tänka sig att personbefordran skulle upphöra.

Jag vill fråga om statsrådet vill ompröva sin inställning och ta några fler initiativ. SJ kan ju bli attraktivare och mer konkurrenskraftigt om man tar kontakt med kommunerna och framför allt med de företag som i dag använder SJ som transportör på den här linjen.

Anf. 212 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Som jag sade i svaret pågår sådana kontakter, och givetvis skall SJ fortsätta de kontakterna på det regionala planet.

Men jag vill gärna säga att det inte är givet att fortsatt tågtrafik är den bästa lösningen, utan det finns också andra alternativ som kan prövas. Vilket som är det bästa just när det gäller den här bandelen vet man inte, men SJ bör som sagt kunna undersöka de olika alternativen och sedan – jag hoppas i gott samförstånd med olika parter – komma fram till en förnuftig lösning på transportproblemen.

Anf. 213 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Jag håller med om att man inte utan vidare kan säga att den här järnvägslinjen skall vara kvar. Men jag tycker att det har gått alldeles för snabbt sedan det förra beslutet fattades, när man nu redan ett och ett halvt år efteråt är beredd att nästintill utan några kontakter – åtminstone inte med näringslivet – lägga ned den här linjen.

Jag tycker att man beträffande de investeringar som har gjorts och den sysselsättning som finns borde ta ett större ansvar innan man tänker sig en nedläggning.

Överläggningen var härmed avslutad.

39 § Svar på fråga 1985/86:293 om SJ:s godsfrakter till och från Hagfors

Anf. 214 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Bertil Jonasson har med hänvisning till att AB Svelast avser att lägga ned järnvägsbolaget NKLJ:s godsmagasin i Hagfors frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att förhindra att servicen väsentligen försämras av att godstransporterna har övertagits av ett statligt ägt bolag från ett privat bolag.

Jag vill som bakgrund först nämna att SJ tillsammans med sitt dotterföretag Svelast byggt upp ett nytt transportsystem för styckegods baserat på

transporter i s. k. C-samcontainers. Med det nya transportsättet sköter SJ de långväga transporterna på järnväg, medan Svelast med lastbilstrafik svarar för distribution och uppsamling. Genom att man i betydande utsträckning kör hem till kunderna kan den kostsamma godshanteringen i terminalerna minskas, vilket leder till att färre godsmagasin behövs.

Enligt SJ har det nya transportsättet passat kunderna bra. Servicen har förbättrats och transportmängden ökat, samtidigt som det ekonomiska resultatet i trafiken förbättrats. Mot denna bakgrund anser jag det inte motiverat att vidtaga några sådana åtgärder som Bertil Jonasson frågat om.

Anf. 215 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag vill först tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Uppgiften om att Svelast skulle ta över godstrafiken till Hagforsområdet och godsmagasinet därmed läggas ned har väckt stor irritation både i Hagfors och i Klarälvdalen i övrigt – också människor där berörs i hög grad.

När en service som har funnits sedan 1875 försvinner, då räds man för konsekvenserna.

Nu skall det bli ett nytt system, säger kommunikationsministern. Det kan väl vara bra. Man skall i högre grad kunna köra hem varorna.

Det är klart att detta för en del kan bli bra – för dem som bor utmed vägsträckorna. Men Hagfors är ändå en rätt stor ort, och det är väl inte så lätt att passa lastbilar, bussar o. d. Man frågar sig hur godshanteringen skall kunna ordnas på en sådan plats, när det inte finns något ställe att lämna in eller hämta ut gods på. Det är beklagligt om godsmagasinet i Hagfors läggs ned. I en bygd där sysselsättning och befolkning minskar skall man väl inte skynda på avfolkningen.

Jag vill fråga: Anser kommunikationsministern det vara principiellt riktigt att man, när ett statligt företag tar över en verksamhet, drar in service som tidigare har funnits? Om det skulle bli en försämring för Hagfors, är kommunikationsministern då villig att ta ny ställning till denna fråga?

Det rör sig här om service. När en ort mister service, då tar avfolkningen ökad fart.

Anf. 216 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! SJ räknar med att transportservicen i Hagforsområdet inte kommer att bli sämre, utan bättre eller minst likvärdig. Om det stämmer, bör det inte vara något problem i serviceavseende att godsmagasinet har lagts ned.

Bertil Jonasson undrade om jag kunde tänka mig att ta ny ställning till denna fråga. Det är tveksamt om detta över huvud taget är en riksdagsfråga. Riksdagen har själv bestämt att SJ skall fatta denna typ av beslut. Skall det vara någon decentralisering i sådana här sammanhang, bör SJ ta ställning till detta slag av frågor, inte Sveriges riksdag.

Anf. 217 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag kan förstå att detta kanske inte direkt är en riksdagsfråga. Det var därför som jag undrade om kommunikationsministern principiellt

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Om SJ:s godsfrakter
till och från Hagfors*

tycker att det är riktigt att en försämring skall ske i detta fall.

När jag vet hur mycket gods som har lämnats in på godsmagasinet i Hagfors av människorna i trakten, har jag svårt att se hur människorna skall kunna stå ute och passa bilar för att skicka och ta emot varor. Jag kan inte förstå annat än att det blir en klar försämring. Godshanteringen måste därför ordnas på något annat vis. Det tycker jag att man är skyldig att göra. Man får inte försämrade service på ett sådant här sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

40 § Svar på fråga 1985/86:278 om socialbidrag för fackföreningsavgifter

Anf. 218 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Sylvia Pettersson har frågat mig om jag avser att vidta någon åtgärd med anledning av att en kommun beslutat att socialbidrag inte skall lämnas för betalning av fackföreningsavgifter.

Socialstyrelsen har under år 1985 givit ut allmänna råd om socialbidrag. I dessa anför styrelsen att fackföreningsavgifter eller avgifter för medlemskap i enskild arbetslöshetskassa bör beräknas särskilt, dvs. utanför den s. k. normen, eftersom nivåerna i de olika föreningarna varierar ganska kraftigt. Att den enskilde bör ha täckning för avgiften genom socialbidraget är enligt styrelsen rimligt, eftersom denna utgift får anses som nödvändig för varje arbetstagare.

Socialstyrelsen har alltså i sina allmänna råd givit klart uttryck för sin uppfattning att utgifter för fackföreningsavgifter bör täckas i socialbidraget. Det finns anledning att utgå ifrån att kommunerna utformar sina normer med utgångspunkt i de allmänna råden, som utarbetats efter samråd med Kommunförbundet. I ett enskilt fall kan kommunens beslut överprövas av länsrätten efter besvär.

Anf. 219 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka socialministern för svaret på min fråga. Jag tycker att svaret rensar luften på ett befriande sätt.

Bakgrunden till frågan är naturligtvis detta otroliga som har hänt. Att den kommun som valt att fatta ett så orättvist beslut, trots socialstyrelsens allmänna råd, är min egen hemkommun känns en smula olustigt att medge. Jag behöver kanske inte nämna att kommunen är starkt moderatdominerad.

Det är en gammal fin kommun, som i övrigt är bra att leva i på många sätt. Men nu är den alltså på väg att bli sämre att bo i för somliga, och då framför allt för några av dem som har det sämst ställt. Att märka är också att det här orättvisa beslutet bara är ett av många beslut som i övrigt handlar om tämligen generösa normer.

Det kan, såvitt jag förstår, aldrig ha varit avsikten med socialtjänstlagen att kommunerna genom sitt sätt att konstruera socialbidragsnormen skall kunna motarbeta människors önskan att ansluta sig till en fackförening. Inte heller kan socialstyrelsen ha tänkt sig att någon skulle kunna tolka dess allmänna råd så, att det står kommunen fritt att välja om den vill bidra till människors

avgifter till enskild arbetslöshetskassa eller fackförening.

Jag inser naturligtvis att det vore orealistiskt att räkna med socialministerens ingripande i vad en kommun gör. Vi får avvakta utgången av ett eventuellt överklagande. Men alldeles klart är att beslutet strider både mot socialtjänstlagens §§ 1 och 6 och mot kommunens skyldighet att behandla alla medborgare lika.

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

*Meddelande om
interpellationer*

Överläggningen var härmed avslutad.

41 § Anmälades och bordlades

Motion

1985/86:250 av *Bengt Harding Olson*

Förslag till ändring i brottsbalken m. m. (vissa frågor om datorrelaterade brott och ocker) (prop. 1985/86:65)

42 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 12 december

1985/86:85 av *Hans Petersson* i Hallstahammar (vpk) till finansministern om kreditvillkoren vid avbetalningsköp:

I våras beslutades om skärpta regler för avbetalningsköp och en kraftig skärpning av bilkreditförordningen i avsikt att minska importefterfrågan. Ungefär samtidigt beslöt regeringen om en diskontohöjning som gjorde kreditköp dyrare för konsumenterna.

Som en följd av dessa beslut växer nu fram en rad bolag vid sidan av bankerna som erbjuder konsumenterna krediter till hög ränta. Ett lån om 70 000 kr. med en löptid om 10 år är inte ovanligt.

Regeringens beslut om att släppa fram lån över bankerna för att motverka den grå lånekarusellen är ett bra beslut, men som jag ser det otillräckligt. Det är fortfarande så att många människor utan bankkontakter men i behov av avbetalningsköp tvingas ta lån till mycket dåliga villkor. En effektiv ränta på närmare 40 % förekommer. Lån förmedlas i viss utsträckning genom återförsäljare av kapitalvaror men också direkt till konsumenten genom en aktiv annonsering i pressen.

Från vissa branscher uttrycks stark oro för hur en normal försäljningsutveckling skall kunna klaras samtidigt som det är uppenbart att extremt dyra krediter främst drabbar dem utan god ekonomi och andra lånemöjligheter. Indirekt drabbar dessa dyra krediter också samhällsekonomin genom att räntekostnaderna är avdragsgilla vid deklaration av inkomst.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga:

Är finansministern beredd att föreslå förändringar av kreditvillkoren så att vanliga konsument kan göra avbetalningsköp till rimliga villkor?

Meddelande om fråga

Helsingforskommissionen har nyligen redovisat en sammanställning över den aktuella miljösituationen i Östersjön. Den visar på en alarmerande utveckling. Allt större bottenområden lider av total syrebrist, vilket innebär att allt liv blir omöjligt. Detta gäller numera inte bara på de största djupen utan också på de grundare vattnen, närmare land. Orsaken till detta är övergödning, som inte bara är ett resultat av urlakning från jordbruket utan också beror på bilismen, industriutsläpp och utsläpp från kommunala reningsverk. Särskilt allvarligt är att reningsverken i allmänhet inte renar från kväve, vilket jämte fosfor är den viktigaste orsaken till övergödningen. Till problemen med övergödning kommer föroreningar i form av kolväten och oljespill. Risken för att nya förgiftningsproblem kan uppstå i framtiden bedöms som påtaglig.

Om allt större delar av Östersjöns bottenområden skulle bli sterila vore det naturligtvis en miljökatastrof av stora mått. På sikt hotas allt biologiskt liv i sjön. Redan en kraftig nedgång av de biologiska livsförutsättningarna vore en ekonomisk och social katastrof av stora mått med hänsyn till sjöns betydelse för det svenska fisket. Till detta kommer dess viktiga roll som rekreationskälla för miljontals människor runt dess kuster.

Det är uppenbart att utvecklingen inte kan tillåtas fortsätta som hittills. Sverige måste för sin del upprätta ett program för att minimera utsläppen till Östersjön. Det måste innefatta åtgärder som rådgivning i gödslingsfrågor, påskyndad avgasrening, skärpta utsläppskrav på industrin och effektivare rening i de kommunala reningsverken. Dessutom måste Sverige ta initiativ till en internationell räddningsplan för Östersjön, där alla Östersjöstater tar sin del av ansvaret.

Med hänsyn till vad jag anfört hemställer jag om att få ställa följande frågor till statsrådet Ingvar Carlsson:

1. Vilka initiativ är regeringen beredd att ta för att minska svenska utsläpp till Östersjön?
2. Är regeringen beredd att ta initiativ till en internationell räddningsplan för Östersjön där samtliga Östersjöstater deltar?

43 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 12 december

1985/86:296 av Pär Granstedt (c) till statsministern om nomineringen av en ny flyktingkommissarie hos FN:

Det har i dag meddelats att FN:s generalsekreterare valt att föreslå en schweizare till flyktingkommissarie och inte någon av de nordiska kandidaterna.

Vilken roll kan den nordiska oenigheten ha spelat för att försvåra
möjligheterna att få en nordisk flyktingkommissarie?

Prot. 1985/86:50
12 december 1985

Meddelande om fråga

44 § Kammaren åtskildes kl. 17.21.

In fidein

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Torsdagen den 12 december

Talmannen 6, 15, 23, 32, 38, 50
Andre vice talmannen 103
Tredje vice talmannen 63, 69, 80
Ahlmark, Lars (m) 38, 44, 46
Ahlström, Lars (m) 93, 94
Alkemark, Sven-Erik (s) 116
Andersson, Marianne (c) 53, 54, 57
Andersson, Sten, i Malmö (m) 92, 93
Annerstedt, Ylva (fp) 106
Bergqvist, Jan (s) 73, 77, 78, 79
Bjelle, Britta (fp) 64, 67, 68, 71, 76, 78
Björck, Anders (m) 23, 30, 31
Björzén, Karl (m) 51, 53, 59
Bodström, Lennart, utbildningsminister 105, 106, 107
Boo, Karl (c) 84, 85
Carlshamre, Nils (m) 6, 14, 22, 23
Carlsson, Roine, försvarsminister 98, 99
Claesson, Viola (vpk) 88, 100
Dau, Hans (m) 86, 87
De Geer, Lars (fp) 61, 62
Eliasson, Stina (c) 85
Eriksson, Jens (m) 114
Eriksson, Karl Erik, andre vice talman (fp) 40, 45, 47
Ernestam, Lars (fp) 111, 112, 115, 116
Feldt, Kjell-Olof, finansminister 107, 108, 109
Forslund, Bo (s) 50, 52, 54, 56, 57, 60, 62
Franzén, Tommy (vpk) 58, 60, 61
Gustafsson, Hans, bostadsminister 101, 103, 104, 105
Göransson, Bengt, statsråd 80, 81, 82, 83, 84, 85
Hagberg, Lars-Ove (vpk) 91
Hamilton, Carl-Hugo (m) 109
Hammar, Bo (vpk) 35, 37
Hansson, Ing-Marie (s) 33, 35
Holmkvist, Erik (m) 108, 117, 118
Hulterström, Sven, kommunikationsminister 116, 117, 118, 119
Israelsson, Karin (c) 15, 19, 21
Johansson, Anita (s) 65, 67, 68
Johansson, Bengt K. Å., statsråd 101
Johansson, Eva (s) 101
Johansson, Kjell (fp) 54, 57, 58, 60, 61, 110
Johansson, Ulla (s) 10, 13, 14
Jonasson, Bertil (c) 119
Jonsson, Göte (m) 102, 103, 104
Josefson, Stig (c) 65, 67, 68, 72, 77, 78

Karlsson, Ove (s) 99
Kindbom, Bengt (c) 27
Leijon, Anna-Greta, arbetsmarknadsminister 86, 87, 88, 89, 90, 91
Lestander, Paul (vpk) 89
Lindström, Ralf (s) 113
Lundgren, Bo (m) 63, 66, 68
Lundkvist, Svante, jordbruksminister 111, 112, 113, 114
Marklund, Leif (s) 105
Mårtensson, Ingela (fp) 25
Mörck, Margareta (fp) 107
Nilsson, Börje (s) 18, 20, 22, 23
Persson, Karl-Erik (vpk) 10, 12, 13, 14
Peterson, Thage, industriminister 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98
Pettersson, Sylvia (s) 42, 46, 47, 120
Rosqvist, Birger (s) 97, 98
Rydén, Rune (m) 83
Sigurdson, Gertrud, socialminister 120
Skårvik, Kenth (fp) 8, 12, 13, 14, 15, 17, 20
Strömbäck-Norrman, Åsa (s) 95
Sundberg, Ingrid (m) 32, 35, 37
Svensson, Alf (c) 81, 82
Svensson, Olle (s) 28, 31, 32
Wachtmeister, Knut (m) 69, 75, 77, 79
Wickbom, Sten, justitieminister 115, 116
Öhman, Monica (s) 90

Prot.
1985/86
50

